

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh national pedagogical university

ХАБАРШЫ

«Көркемөнерден білім беру: өнер – теориясы – әдістемесі» сериясы
Серия «Художественное образование: искусство – теория – методика»
Series of «Art education: art – theory – methods»

№3 (76), 2023

Алматы

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh national pedagogical university

ХАБАРШЫ

«Көркемөнерден білім беру: өнер – теориясы – әдістемесі» сериясы
Серия «Художественное образование: искусство – теория – методика»
Series of «Art education: art – theory – methods»

№3 (76), 2023

Абай атындағы
Қазақ ұлттық педагогикалық
университеті

ХАБАРШЫ

«Көркемөнерден білім беру:
өнер – теориясы – әдістемесі» сериясы
№3 (76), 2023

2001 ж. бастап шығады.
Шығару жиілігі – жылына 4 нөмір

Бас редактор –
PhD, қауым. профессор Т.Б. Искаков

Бас редактордың орынбасары және
жауапты хатшы – PhD,
К.А. Байғұтов

Редакция алқасы:
Neba Ridley NGWA – PhD,
(Камерун, Африка);
Hasan KIRAN – PhD, профессор,
(Анкара, Түркия);
Omer Zaimoglu – PhD, Ақдениз
университетінің доценті (Түркия);
Raimonda Simonaitiene – PhD,
профессор (Каунас, Литва);
Л.И. Нежвялович – ө.ғ.д., профессор
(Алтай, Ресей);
И.А. Малахова – п.ғ.д., доцент,
(Минск, Беларусь);
Қ.З. Халықов – ф.ғ.д., профессор;
Г. З. Бегімбетова – п.ғ.к., профессор;
Т.Ж. Егінбаева – ө.ғ.к., профессор;
Т.О. Ізім – ө.ғ.к., профессор;
И.С. Сманов – п.ғ.д., профессор;
Ж.О. Небесаева – PhD,
қауымдастырылған профессор;
М.Ж. Тәңірбергенов – п.ғ.д., профессор;
Ш.А. Ақбаева – п.ғ.к., доцент;
А.И. Ибрагимов – п.ғ.к.,
аға оқытушы;
Ж.Н. Шайғозова – п.ғ.к., доцент;
З.Ж. Рабилова – PhD, аға оқытушы;
К. К. Мұратаев – ө.ғ.к., профессор;
А.А. Момбек – п.ғ.к., қауымдастырылған
профессор;
Л.Ш. Какимова – п.ғ.к., доцент;
С. Т. Балағазова – п.ғ.к.,
қауымдастырылған профессор.

© Абай атындағы Қазақ ұлттық
педагогикалық университеті, 2023

Қазақстан Республикасының
Мәдениет және ақпарат министрлігінде
2009 жылы мамырдың
8-де тіркелген №10099-Ж

Басуға 08.01.2024. қол қойылды.
Пішімі 60x84 ¹/₈. Көлемі 8,25 е.б.т.
Таралымы 300 дана. Тапсырыс 116.

050010, Алматы қаласы,
Достық д., 13. Абай атындағы ҚазҰПУ

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық
университетінің «Ұлағат» баспасы

М А З М Ұ Н Ы
СО Д Е Р Ж А Н И Е
C O N T E N T

I БӨЛІМ. КӨРКЕМДІК БІЛІМ БЕРУ
РАЗДЕЛ I. ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Кулсариева А.Т., Шайгозова Ж.Н., Байғұтов К.А.
Художественное образование казахстана в XXI веке:
современное состояние и тенденции развития..... 5

Кулсариева А.Т., Шайгозова Ж.Н., Байғұтов К.А.
XXI ғасырдағы қазақстанның көркемдік білімі: қазіргі
жағдайы мен даму тенденциялары -
Kulsariyeva A.T., Shaigozova Zh.N., Baigutov K.A.
Art education in kazakhstan in the XXI century: current state
and development trends

Ибрагимов А.И., Пономарева Ю.Д. Современное
национальное изобразительное искусство, как средство
воспитания духовно-нравственного развития у учащихся.... 11

Ибрагимов А.И., Пономарева Ю.Д. Қазіргі ұлттық
бейнелеу өнері оқушылардың рухани-адамгершілікке
тәрбиелеу құралы ретінде
Ibragimov A.I., Ponomareva U.D. Modern national fine art
as a means of education of the spiritual and moral development
of students

II БӨЛІМ. МУЗЫКАЛЫҚ БІЛІМ
РАЗДЕЛ II. МУЗЫКАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Нарикбаева Л.М., Дарибаева М. Болашақ музыка
мұғалімдерінің “эмоционалды интеллект” даму деңгейінің
қазіргі жағдайы..... 19

Нарикбаева Л.М., Дарибаева М. Реальное состояние
уровня развития “эмоционального интеллекта” будущих
учителей музыки
Narikbayeva L.M., Daribayeva M. Real state of the level of
development of "emotional intelligence" of future music
teachers

Ibrayeva K., Nodirov D. Social competence as an important
trend in the specialists' training..... 26

Ибраева К.Е., Нодиров Д.Т. Әлеуметтік құзыреттілік -
мамандар дайындаудың маңызды бағыты
Ибраева К.Е., Нодиров Д.Т. Социальная компетентность
как важное направление в подготовке специалистов

Казахский национальный
педагогический университет имени
Абая

ВЕСТНИК
Серия «Художественное образование:
искусство – теория – методика»
№ 3 (76), 2023

Выходит, с 2001 года.
Периодичность – 4 номера в год

Главный редактор - *PhD, ассоц.
профессор* Исаков Т.Б.
Заместитель главного редактора и
ответственный секретарь – *PhD.*
Байгутов К.А.

Члены ред. коллегии:
Neba Ridley NGWA – *PhD.*,
(Камерун, Африка);
Hasan KIRAN – *PhD.*, профессор,
(Анкара, Турция);
Omer Zaimoglu – доктор *PhD*, Доцент
университета Акдениз (Турция);
Raimonda Simanaitiene – *PhD.*,
профессор (Каунас, Литва);
Нехвядович Л.И. – д.и.н., профессор
(Алтай, Россия);
Малахова И.А. – д.п.н., доцент, (Минск,
Белоруссия);
Халыков Қ.З. – д.ф.н., профессор;
Бегембетова Г.З. – к.п.н., профессор;
Егинбаева Т.Ж. – к.и.н., профессор;
Ізім Т.О. – к.и.н., профессор;
Сманов И.С. – д.п.н., профессор;
Небесаева Ж.О. – *Ph.D.*,
ассоциированный профессор;
Танирберген М.Ж. – д.п.н.,
профессор;
Акбаева Ш.А. – к.п.н., доцент;
Ибрагимов А.И. – к.п.н., старший
преподаватель;
Шайгозова Ж.Н. – к.п.н., доцент;
Рабилова З.Ж. – *PhD*,
ст. преподаватель;
Муратаев К.К. – к.и.н., профессор;
Момбек А.А. – к.п.н.,
ассоциированный профессор;
Какимова Л.Ш. – к.п.н., доцент;
Балагазова С.Т. – к.п.н.,
ассоциированный профессор.

© Казахский национальный
педагогический университет
имени Абая, 2023

Зарегистрировано Министерстве
культуры и информации Республики
Казахстан 8 мая 2009 г. №10099-Ж

Подписано в печать 08.01.2024.
Формат 60x84¹/8. Объем 8,25 уч.-изд.л.
Тираж 300 экз. Заказ 116

050010, г. Алматы,
пр. Достык, 13. КазНПУ им. Абая
Издательство «Ұлағат»

Казахского национального
педагогического университета имени Абая

III БӨЛІМ. СӘНДІ ҚОЛДАНБАЛЫ ӨНЕР РАЗДЕЛ III. ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОЕ ИСКУССТВО

Suleimen A. Costume features in the design system..... 31
Сулеймен А. Особенности костюма в системе дизайна
Сулеймен А. Дизайн жүйесіндегі костюмнің
ерекшеліктері

Бейсембаева М.М. Заманауи қалалық ортадағы графика-
лық дизайнның этностилистикалық тенденциялары..... 36
Бейсембаева М.М. Этностилистические тенденции
графического дизайна в современной городской среде
Beisembayeva M.M. Ethnostilistic trends of graphic design in
a modern urban environment

IV БӨЛІМ. ӨНЕРТАНУ РАЗДЕЛ IV. ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ

Ибрагимов А.И., Молдаязов Н.Е. Қазақстандағы
графикалық дизайнның дамуы мен өзектілігі..... 44
Ибрагимов А.И., Молдаязов Н.Е. Развитие и
актуальность графического дизайна в Казахстане
Ibragimov A.I., Moldanyazov N.E. The development and
relevance of graphic design in Kazakhstan

Тоқтасын Д.Е. Графика өнер бағыты бойынша
студенттерді заманауи оқыту ерекшеліктері..... 57
Тоқтасын Д.Е. Особенности современного образования
студентов в области графики
Toktasyn D.E. Features of modern education for students in
the field of graphics

Авторлар жөнінде мәлімет..... 64
Сведение об авторах
Information about the author

**Abai Kazakh national pedagogical
university**

BULLETIN

**A series of
«Art education: art – theory – methods»
№3 (76), 2023**

Periodicity – 4 issues per year.
Published since 2001

**Chief Editor – PhD, assoc. Professor
Iskakov T.B.**

**Deputy chief editor and Executive
Secretary – PhD. K. Baigutov**

Members of editorship:

**Neba Ridley NGWA - PhD.,
(Cameroon, Africa);**

**Hasan KIRAN - PhD., Professor,
(Ankara, Turkey);**

**Omer Zaimoglu - PhD, Associate Professor
at Akdeniz University (Turkey);**

**Raimonda Simonaitiene - PhD., Professor
(Kaunas, Lithuania);**

**Nekhvyadovich L.I. - Doctor of Arts,
Professor (Altai, Russia);**

**Malakhova I.A. - Doctor of Pedagogical
Sciences, Associate Professor,
(Minsk, Belarus);**

**Halykov K.Z. - Doctor of Philosophy,
Professor;**

**Begimbetova G.Z. - Candidate of
Pedagogical Sciences, Professor;**

**Eginbayeva T.Zh. - Candidate of Arts,
Professor;**

Isim T.O. - Candidate of Arts, Professor;

**Smanov I.S. - Doctor of Pedagogical
Sciences, Professor;**

**Nebesaeva Zh.O. - Ph.D., Associate
Professor;**

**Tanirbergenov M.Zh. - Doctor of
Pedagogical Sciences, Professor;**

**Akbayeva Sh.A. - Candidate of
Pedagogical Sciences, Associate Professor;**

**Ibragimov A.I. - Candidate of Pedagogical
Sciences, senior lecturer;**

**Shaigozova Zh.N. - Candidate of
Pedagogical Sciences, Associate Professor;**

Rabilova Z.Zh. - PhD, senior lecturer;

**Murataev K.K. - Candidate of Arts,
Professor;**

**Mombek A.A. - Candidate of Pedagogical
Sciences, Associate Professor;**

**Kakimova L.Sh. - Candidate of
Pedagogical Sciences, associate Professor;**

**Balagazova S.T. - Candidate of
Pedagogical Sciences, Associate Professor.**

**© Kazakh National Pedagogical
University named after Abai, 2023**

Registered in the Ministry of Culture and
Information of the RK, 8 May, 2009
№ 10099-Ж.

Signed to print 08.01.2024.
Format 60x84 1/8. Book paper. 8,25
300 copies. Order 116

050010, 13 Dostyk ave.
Almaty. KazNPU. Abai Publisher "Ulagat"
Abai Kazakh National Pedagogical University

**І БОЛІМ. КӨРКЕМДІК БІЛІМ БЕРУ
І РАЗДЕЛ. ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ**

УДК: 7.06

МРНТИ: 18.01.21

Кулсариева А.Т.¹, Шайгозова Ж.Н.², Байгутов К.А.³

¹*Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
г. Алматы, Казахстан, д.ф.н., профессор кафедры «Художественного образования»,
e-mail: a.kulsariyeva@abaiuniversity.edu.kz*

²*Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
г. Алматы, Казахстан, к.п.н., ассоциированный профессор кафедры
«Художественного образования», e-mail: zanna_73@mail.ru*

³*Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
г. Алматы, Казахстан, PhD, старший преподаватель кафедры
«Художественного образования», e-mail: karimkhan.art@gmail.com*

**ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАЗАХСТАНА В XXI ВЕКЕ:
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ**

Аннотация

Профессиональное художественное образование Казахстана имеет достаточно долгую историю развития – более 90 лет. Но, сейчас оно перестало занимать достойное место в государственной политике образования, которая в большей степени направлена на его цифровизацию, усиление естественно-научного, математического и техническо-инженерного аспектов. Таким образом, в стороне от сегодняшней модернизации казахстанской системы образования в целом, остается художественное, по сути имеющее прямое отношение к развитию творческого потенциала человечества – главной движущей силы современного общества для его устойчивого развития.

В настоящей статье авторы попытались обозначить ряд проблем, тормозящих развитие художественного образования Казахстана, исходящее от его внутренних проблем методологического характера и недостаточного внимания государственных органов, проектирующих сценарии развития образования в целом.

Отмечается, что в Казахстане до сих пор не произведены обширные исследования художественного образования, его роли и значимости для общества. На данный момент можно говорить лишь о небольших, локальных исследованиях тех или иных аспектов казахстанской системы образования в области искусств. Но, они по сути, не дают ответа на вопрос о сценарии и перспективах развития системы художественного образования страны в XXI веке. Авторы убеждены, что в сегодняшней социокультурной ситуации система художественного образования Казахстана, как никакая другая сфера нуждается в разработке обоснованной методологии и будущих направлений научных поисков отечественных ученых-методистов. Данное должно быть основано на анализе мирового опыта, особенно опыта вузов, составляющих Азиатскую лигу вузов художественного образования.

Ключевые слова: художественное образование, Казахстан, устойчивое развитие, человеческий капитал и творческий потенциал, междисциплинарность

А.Т. Кулсариева¹, Ж.Н. Шайгозова², К.А. Байғұтов³

¹ Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан, ф.ғ. д., "көркем білім" кафедрасының профессоры,
e-mail: a.kulsariyeva@abaiuniversity.edu.kz

² Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан, п. г. к., "көркем білім" кафедрасының қауымдастырылған профессоры,
e-mail: zanna_73@mail.ru

³ Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан, PhD, "көркем білім" кафедрасының аға оқытушысы,
e-mail: karimkhan.art@gmail.com

XXI ҒАСЫРДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ КӨРКЕМДІК БІЛІМІ: ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ МЕН ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

Аңдатпа

Қазақстанның кәсіби көркемдік білімінің даму тарихы 90 жылдан астам уақытты құрайды. Бірақ, қазіргі таңда мемлекеттік білім беру саясатында лайықты орын алуды тоқтатты, көбінесе цифрландыруға, жаратылыстану-математикалық және техникалық-инженерлік аспектілерді нығайтуға бағытталған. Осылайша, тұтастай алғанда қазақстандық білім беру жүйесінің бүгінгі жаңғыруынан басқа, адамзаттың шығармашылық әлеуетін дамытуға тікелей қатысы бар көркем білім оның орнықты дамуы үшін қазіргі қоғамның басты қозғаушы күші болып қала береді.

Бұл мақалада авторлар әдістемелік сипаттағы оның ішкі мәселелерінен және жалпы білім беруді дамытудың сценарийлерін әзірлейтін мемлекеттік органдардың жеткіліксіз назарынан туындайтын Қазақстандағы көркемдік білім берудің дамуына кедергі келтіретін бірқатар проблемаларды анықтауға тырысты.

Қазақстанда көркемдік білім беру, оның қоғам үшін рөлі мен маңызы туралы ауқымды зерттеулер әлі жүргізілмегені атап өтіледі. Қазіргі уақытта өнер саласындағы қазақстандық білім беру жүйесінің белгілі бір тұстарын шағын, өлкетану туралы ғана айтуға болады. Бірақ, шын мәнінде, олар 21 ғасырдағы елдің көркемдік білім беру жүйесінің даму сценарийі мен болашағы туралы сұраққа жауап бермейді. Авторлар бүгінгі әлеуметтік-мәдени жағдайда Қазақстанның көркемдік білім беру жүйесі басқа салалар сияқты отандық әдіскерлердің ғылыми зерттеулерінің дұрыс әдістемесін және болашақ бағыттарын әзірлеуді қажет ететініне сенімді. Бұл дүниежүзілік тәжірибені, әсіресе көркем білім беру университеттерінің Азиялық лигасын құрайтын университеттердің тәжірибесін талдауға негізделуі керек.

Түйін сөздер: көркемдік білім, Қазақстан, тұрақты даму, адами капитал және шығармашылық әлеует, пәнаралық

Kulsariyeva A.T.¹, Shaigozova Zh.N.², Baigutov K.A.³

¹*Abai Kazakh National Pedagogical University,
Almaty, Kazakhstan, Doctor of Philosophy, Professor of the Department of "Art Education",
e-mail: a.kulsariyeva@abaiuniversity.edu.kz*

²*Abai Kazakh National Pedagogical University,
Almaty, Kazakhstan, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department
of "Art Education", e-mail: zanna_73@mail.ru*

³*Abai Kazakh National Pedagogical University,
Almaty, Kazakhstan, Ph.D., senior lecturer of the Department of "Art Education",
e-mail: karimkhan.art@gmail.com*

ART EDUCATION IN KAZAKHSTAN IN THE XXI CENTURY: CURRENT STATE AND DEVELOPMENT TRENDS

Abstract

Professional art education in Kazakhstan has a fairly long history of development – more than 90 years. But now it has ceased to occupy a worthy place in the state policy of education, which is more aimed at its digitalization, strengthening the natural science, mathematical, and technical engineering aspects. Thus, apart from the current modernization of the Kazakh education system as a whole, there remains an artistic one, which is directly related to the development of the creative potential of mankind – the main driving force of modern society for its sustainable development.

In this article, the authors have tried to identify several problems hindering the development of art education in Kazakhstan, coming from its internal methodological problems and insufficient attention from government agencies designing scenarios for the development of education in general.

It is noted that extensive studies of art education, its role, and its significance for society have not yet been carried out in Kazakhstan. At the moment, we can only talk about small, local studies of various aspects of the Kazakh education system in the field of arts. However, they do not answer the question about the scenario and prospects for the development of the country's art education system in the 21st century. The authors are convinced that in today's socio-cultural situation, the art education system of Kazakhstan, like no other sphere, needs to develop a sound methodology and future directions of scientific research by domestic methodologists. This should be based on an analysis of world experience, especially the experience of universities that make up the Asian League of Universities of Art Education.

Keywords: art education, Kazakhstan, sustainable development, human capital and creative potential, interdisciplinarity

Введение. Историки профессионального художественного образования Казахстана [1-3] насчитывают четыре важнейших этапов его развития, который начался с 1920-1930 -х годов. На первых этапах в общеобразовательных школах ввели учебный предмет «рисование». В 1950-1960 годы в стране сформировался новый подход и понимание необходимости эстетического развития детей в условиях общего школьного образования и воспитания. В это время появляется ряд новых учебных дидактических методических трудов и единые программы по рисованию для общеобразовательных школ. Немного позже учебный предмет «рисование» стал именоваться «Изобразительное искусство». Повсеместно открывали кружки и учебные заведения в области искусств, а также другие формы приобщения детей и подростков к искусству.

Однако, в этот и вплоть до 1970-х годов в стране ощущалась острая нехватка профессиональных кадров в области художественного образования. Для решения этой глобальной проблемы в 1963 году на базе первого высшего учебного заведения республики – Казахского национального педагогического университета имени Абая было открыто отделение по подготовке учителей рисования, черчения и труда (позднее учителей изобразительного искусства, художественного труда и черчения).

Основная часть. Отделение КазНПУ им. Абая впоследствии сформировалось до целого факультета и института, которое активно развивалось до 2015-2016-х годов. Сегодня факультет именуется Институтом Искусств, культуры и спорта.

Первые выпускники этого отделения впоследствии заложили основы всего художественного образования в разных регионах Казахстана. С 1970-х годов кафедры изобразительного искусства открылись и функционировали во всех областях, формируя местный пул национальных специалистов в области художественного образования.

В общеобразовательных школах по всей стране область художественного образования состояла из трех учебных предметов: «изобразительное искусство», «художественный труд» и «черчение». На каждый предмет выделялось по 2 часа учебного времени в недельной нагрузке. Все это обосновывало подготовку учителей изобразительного искусства, художественного труда и черчения и объясняло их актуальность. Так было вплоть до 2015 годов.

Каждый год факультеты и кафедры выпускали в среднем до 70-80 специалистов по двум специальностям «Изобразительное искусство и черчение» и «Трудовое обучение» (каждое отделение по раздельности). Это в принципе в полной мере обеспечивало потребности школ и учебных заведений дополнительного образования по всей республике.

В 2015-2016 – х годах в Казахстане принят курс на обновление школьного образования, который повлек за собой глобальное сокращение часов в области искусства в угоду естественно-математического цикла. Учебные предметы «Изобразительное искусство» и «Художественный труд» были объединены в один – именуемый «Художественный труд», а учебный предмет «Черчение» (сейчас переименован в «Графика и проектирование») выведено в вариативную часть учебной программы (по сути означающей необязательность его выбора). Учебный предмет «Художественный труд» стал преподаваться только 1 час в неделю. Сокращение часов и не востребованность профессии, повлекшее за собой отсутствие обучения на грантовой основе, постепенно привело к закрытию многих факультетов и кафедр в стране.

Таким образом, с 2015 годов стали закрываться многие региональные факультеты и даже кафедры, готовящие специалистов в области художественного образования. На данный момент насчитывается не более 5 кафедр по всему Казахстану. Обучение на всех кафедрах до и после реорганизации школьной системы образования происходило по классической системе академического изобразительного искусства.

Методология исследования. Это кафедра «художественного образования» КазНПУ им. Абая, кафедра «изобразительного искусства и дизайна» Карагандинского государственного университета им. Е. Букетова, кафедра «изобразительного искусства и дизайна» Кокшетауского государственного университета им. Ш. Валиханова и две другие. С ежегодным выпуском не более 50-60 специалистов для всего Казахстана с 18 миллионным населением и общим числом общеобразовательных школ 7,6 тысячи. В этом аспекте также показательными будут цифры относительно секций и кружков в области искусств. Данные Министерства просвещения Республики Казахстан по кружкам и секциям (Таблица 1).

Таблица 1. Кружки и секции для школьников в 2021 году

Направления	Количество, единиц	Численность занимающихся детей, человек
Художественно-эстетические	11741	309105
Декоративно-прикладные	7121	105243
Технические	3810	78052
Экологические	3789	67755
Туристско-краеведческие	2229	32348

Общественно-гуманитарные	8098	148856
Естественно-математические	9840	200553
Языковые	9544	213474
Другие спортивные	6663	209494
Другие направления	7599	192291

Как видно из Таблицы 1, в стране насчитывается около 20 000 единиц кружков и секций в области искусств. А их число (при чем на частной основе) постоянно растет, так как многие родители стремятся развивать своих детей в разных направлениях. Думается, что неформальное художественное образование, как и формальное (общеобразовательные школы) скоро будут остро нуждаться в специалистах – учителях художественного образования.

При том, что обновление содержание образования в стране имело ряд положительных моментов:

1) казахстанские педагоги вузов и учителя школ получили возможность стажироваться за пределами Республики и повышать свою квалификацию в ведущих учебных заведениях мира;

2) широко практикуется академический обмен между профессорами и студентами с вузами партнерами. Самый, что ни на есть рядовой преподаватель, учитель получили широкие возможности для развития своего профессионального роста.

Этот процесс был остановлен в пандемию, но сейчас снова восстанавливается.

Однако при положительных моментах, мы хотим выделить первую проблему в области художественного образования следующим образом:

- непродуманная государственная политика в области школьного художественного образования, выраженная в сокращении учебных предметов и, как следствие сокращение подготовки специалистов в области художественного образования.

В то время как во многих ведущих странах мира область художественного образования стабильно функционирует и активно развивается. К примеру, информация в Таблице 2 Стандартное количество учебных часов в японской школе.

Таблица 2. Стандартное количество учебных часов в год (Япония)

Информация с сайта <https://educationinjapan.wordpress.com>

	Art and Handicrafts	Music	Life Environment Studies	Period of Integrated Study
1st Year	68	68	102	-
2nd Year	70	70	105	-
3rd Year	60	60	-	105
4th Year	60	60	-	105
5th Year	50	50	-	110
6th Year	50	50	-	110

Note: One unit school hour is a class period of 45 minutes.

Table 2 Standard Number of Yearly School Hours in Lower Secondary Schools

	Fine Arts	Music	Elective subjects	Period of Integrated Study
1st Year	45	45	0-30	70-100
2nd Year	35	35	50-85	70-105
3rd Year	35	35	105-165	70-130

Note: One unit school hour is a class period of 50 minutes.

Особое внимание в японской школе уделяется обеспечению непосредственно контакта учеников с искусством через различные мероприятия: приглашение практиков-художников и мастеров-ремесленников (проведение мастер-классов и культурных мероприятий), активное внедрение практики типовых проектов в области искусства и многие другие меры, которые направлены на поощрение любви к искусству, повышение знаний по оценке искусства, развитие фундаментальных способностей и обогащение чувств учащихся.

Огромное внимание художественному образованию уделяется в Южной Корее. К сожалению, из открытых источников мы не нашли информацию о планируемых часах в школе в области искусства. Но, в стране активно действует Корейская служба образования в области искусства и культуры (KACES), которая объединяет специалистов из разных стран мира и расширяет ценность образования в области искусства и культуры на международном уровне посредством создания сетей и изучения видения и перспектив художественного образования путем обмена знаниями и опытом в рамках глобальных партнерств.

Большой вклад в развитие художественного образования вносит ALIA (Азиатская лига институтов искусств), которая объединила многие творческие вузы обширной Азии. С времени ее открытия, с 2012 года сделано уже многое: налажены связи, проведены ряд важнейших симпозиумов, поднимающих вопросы современного художественного образования в азиатских странах. Но, всем азиатским вузам художественного образования еще многое предстоит сделать, особенно в таком аспекте как обмен опытом в конструировании содержания художественного образования в современных вузах искусства.

Вернемся, к Казахстану. По мнению многих именитых ученых-методистов обновление школьного образования происходило необдуманно и хаотично. Был нарушен не только принцип системности обучения, но и наработанная десятилетиями педагогическая методика. Не учли разработчики и возрастные особенности детей.

Снижение уровня школьного образования наблюдается в стране последние 10 лет. И несмотря на множество госпрограмм и потраченные триллионы, ситуация особо не меняется. Этот факт подтверждают и данные международной системы оценки PISA, результаты которого дают повод задуматься – функционально неграмотными в стране, по данным аналитиков Ranking.kz, оказались почти две трети учащихся.

Результаты исследования. Сегодняшнее положение дел и всей обновленной программы содержания школьного образования вызвало большой общественный резонанс в стране и разработку на государственном уровне законопроекта, предусматривающих введение новых норм в системе образования Казахстана (2022 год). Таким образом, этот процесс под давлением общественности стал меняться только в 2022-2023 годах. На данный момент Министерство просвещения Республики Казахстан создало рабочую группу, которая состоит из 212 человек, куда входят ученые, доктора и кандидаты наук, лучшие учителя 17 регионов страны. В работу рабочей группы входят мониторинг качества учебников и программ общеобразовательных школ.

Одним из первых положительных результатов в этом направлении для художественного образования страны стало возвращение в общеобразовательную школу с 1-х классов (учащихся 2022 года набора) учебных предметов «Изобразительное искусство» и «Трудовое обучение», которое уже реализуется. Постепенно эти предметы станут вводиться во всех классах вплоть до 9 класса общеобразовательной школы. Думается, такое решение вскоре существенно повлияет на ситуацию в положительную сторону и на подготовку специалистов художественного образования в более широком контексте.

Однако, в процессе критикуемого процесса обновления содержания образования Казахстана заложены ряд положительных моментов, которые подняли вопросы актуализации отечественного художественного образования. Мы считаем, что на данный момент казахстанская система художественного образования, которая в основном базируется на советской системе образования сейчас представляет собой постколониальный феномен. Иными словами, казахстанское художественное образование характеризуется отставанием в саморазвитии.

Заключение. В течение длительного времени не проводился анализ состояния системы художественного образования; не изучается и не систематизируется огромный опыт,

накопленный в художественном образовании. Актуализируется явная необходимость в разработке и принятии на государственном уровне Концепции художественного образования.

Отсюда, в первую очередь, Казахстану необходимо детально изучить международный опыт подготовки специалистов художественного образования – учителей искусства. Но, он конечно же не должен быть слепо интегрирован в казахстанскую систему.

Затем необходимо приступить к разработке адекватной национальной модели художественного образования, который будет основываться не только на новейших достижениях мирового опыта, но и основываться на твердых методологических основах, адекватных условиям страны. Все это должно реализовываться на союзе ученых и практиков.

Литература:

1. *Художественное образование в Республике Казахстан: осмысление национальных традиций и сближение культур: науч.-аналит. доклад.* – Алматы, 2010.
2. Золотарева Л.Р. Современное состояние художественного образования в Республике Казахстан и проблемы модернизации // *Известия Алтайского государственного университета*, 2011. - № 1. – С. 17-24.
3. Музафаров Р.Р. Концептуальные подходы ЮНЕСКО к художественному образованию // *Материалы Республиканского colloquium «Художественное образование Казахстана в XXI веке: совершенствование образовательных программ с учетом мировых тенденций» (5-6 ноября 2012 года)* / Алматы: КазНПУ им. Абая, 2012. - с. 31 -38.
4. Kim, Hyungsook. (2014). *Education through Art after the Second World War: A Critical Review of Art Education in South Korea. International Journal of Art & Design Education.* DOI:10.1111/j.1476-8070.2014.12011.x.

УДК 7.067

МРНТИ 4.09.95

Ибрагимов А.И.¹, Пономарева Ю.Д.²

¹к.п.н., Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Казахстан,
г. Алматы, e-mail: aman.07@inbox.ru

²Магистрант I курса казахского национального педагогического университета имени Абая.
Казахстан, г. Алматы e-mail: uliyap125@gmail.com

СОВРЕМЕННОЕ НАЦИОНАЛЬНОЕ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЕ ИСКУССТВО, КАК СРЕДСТВО ВОСПИТАНИЯ ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ У УЧАЩИХСЯ

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы формирования духовно-нравственного воспитания школьников средствами изобразительного искусства, а также выполнения учащимися заданий практического характера на занятиях по художественному труду. Уделяется внимание значимости национального искусства в формировании ценностей и эстетического вкуса учащихся, а также на его влиянии на развитие их духовно-нравственной сферы. Статья была написана на основе анализа научно-методической, литературы по проблеме, нормативных и программно-методических документов, учебников и учебных пособий по предмету. В ходе практического эксперимента было выявлено, что изучение искусства своей культуры и истории позволяет учащимся улучшить своё понимание самих себя и своего места в мире, повысить патриотический настрой, а также сформировать уважительное отношение к культуре других народов.

Ключевые слова: нравственное воспитание, эстетическое воспитание, изобразительное искусство, декоративно прикладное искусство, подростковый возраст.

А.И. Ибрагимов¹, Ю.Д. Пономарева²

¹п.ғ.к., Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Қазақстан, Алматы,
e-mail: aman.07@inbox.ru

²Абай атындағы Қазақ ұлттық университетінің 1 курсмагистранты.
Қазақстан, Алматы қ., e-mail: uliayp125@gmail.com

ҚАЗІРГІ ҰЛТТЫҚ БЕЙНЕЛЕУ ӨНЕРІ ОҚУШЫЛАРДЫҢ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Аңдатпа

Мақалада бейнелеу өнері арқылы оқушылардың рухани-адамгершілік тәрбиесін қалыптастыру, сондай-ақ студенттердің көркем еңбек сабақтарында практикалық сипаттағы тапсырмаларды орындау мәселелері қарастырылады. Оқушылардың құндылықтары мен эстетикалық талғамын қалыптастырудағы ұлттық өнердің маңыздылығына, сондай-ақ оның рухани-адамгершілік саласының дамуына әсеріне назар аударылады. Мақала ғылыми-әдістемелік, мәселе бойынша әдебиеттерді, нормативтік және бағдарламалық-әдістемелік құжаттарды, оқулықтар мен пән бойынша оқу құралдарын талдау негізінде жазылды. Тәжірибелік эксперимент барысында өз мәдениеті мен тарихының өнерін зерттеу оқушыларға өздерін және әлемдегі орнын түсінуді жақсартуға, патриоттық көзқарасты арттыруға, сондай-ақ басқа халықтардың мәдениетіне құрметпен қарауды қалыптастыруға мүмкіндік беретіні анықталды.

Түйін сөздер: адамгершілік тәрбие, эстетикалық тәрбие, бейнелеу өнері, сәндік-қолданбалы өнер, жасөспірімдік шақ

Ibragimov A.I.¹, Ponomareva U.D.²

¹c.p.s., Abai Kazakh National Pedagogical University, Kazakhstan, Almaty, e-mail: aman.07@inbox.ru

²Master student, Kazakh National Pedagogical University of Abay, Kazakhstan, Almaty
e-mail: uliayp125@gmail.com

MODERN NATIONAL FINE ART AS A MEANS OF EDUCATION OF THE SPIRITUAL AND MORAL DEVELOPMENT OF STUDENTS

Abstract

The article examines the issues of the formation of spiritual and moral education of schoolchildren by means of fine arts, as well as the performance of practical tasks by students in art classes. Attention is paid to the importance of national art in the formation of values and aesthetic taste of students, as well as its influence on the development of their spiritual and moral sphere. The article was written on the basis of an analysis of scientific and methodological literature on the problem, normative and program-methodical documents, textbooks and textbooks on the subject. During the practical experiment, it was revealed that studying the art of their culture and history allows students to improve their understanding of themselves and their place in the world, increase their patriotic attitude, and also form a respectful attitude towards the culture of other peoples.

Keywords: moral education, aesthetic education, fine arts, decorative and applied arts, adolescence

Введение. На очередной сессии Парламента VII созыва, в своем послании народу Казахстана, К.К. Токаев отметил, что: важный вопрос – состояние системы образования, которая играет решающую роль в повышении потенциала нации. У нашего народа есть пословица: «Ел боламын десең, бесігінді түзе» («Будущее страны формируется в колыбели младенца») [1]. Исходя из этого духовно-нравственное, патриотическое развитие и воспитание обучающихся является первостепенной задачей современной образовательной системы и представляет собой важный компонент социального заказа.

Актуальность данного исследования обусловлена возрастающими требованиями к системе художественного образования, которая нуждается в постоянном усовершенствовании и поиске новых, более эффективных форм и методов обучения. Одним из важных факторов успешного обучения в школе является развитие образного и декоративного восприятия, а также творческой активности учащихся, поскольку это является основой для формирования творческого мышления и процесса творчества в современном молодом поколении.

В наше время национальное изобразительное искусство играет важную роль в создании национальной идентичности и продвижении национальной культуры в мировом сообществе. Знакомство учащихся с национальным творчеством через занятия декоративно-прикладным искусством в общеобразовательных учреждениях образования способствует восстановлению связи между прошлым и настоящего развития отечественной культуры, пониманию ее места в мировой культуре, и поиску современных подходов к решению современных социально-исторических, экологических, нравственных, эстетических и других проблем. Произведения национального искусства, вызывая эстетические впечатления, убеждают, и передают в сознание ребенка важность уважительного и бережного отношения к культурному наследию. Организация художественно-творческой деятельности учащихся и их эстетическое воспитание на основе современного национального искусства являются наиболее эффективным способом приобщения детей к культуре и всестороннего развития духовно-нравственного воспитания у учащихся.

Знакомство учащихся с национальным творчеством через занятия декоративно-прикладным искусством в общеобразовательных учреждениях образования способствует восстановлению связи между прошлым и настоящего развития отечественной культуры, пониманию ее места в мировой культуре, и поиску современных подходов к решению современных социально-исторических, экологических, нравственных, эстетических и других проблем. Произведения национального искусства, вызывая эстетические впечатления, убеждают, и передают в сознание ребенка важность уважительного и бережного отношения к культурному наследию. Организация художественно-творческой деятельности учащихся и их эстетическое воспитание на основе современного национального искусства являются наиболее эффективным способом приобщения детей к культуре и всестороннего развития духовно-нравственного воспитания у учащихся.

Формирование духовной культуры личности происходит не только в результате целенаправленного на неё воздействия, но и стихийно, под влиянием условий жизни людей. С раннего детства современная молодежь испытывает мощное влияние средств массовой информации, мира искусства и культуры [2]. Способность юношеского возраста к глубокому, эмоциональному, адекватному восприятию обусловлена развитием самосознания и обогащением эмоционального мира, которые вызывают у юношей и девушек множество новых эстетических переживаний. В этом возрасте они стремятся найти и понять истину. Как показывают психолого-педагогические исследования, с наступлением духовной зрелости ученики обращаются к искусству по нравственным вопросам. Но они готовы также и к усвоению достаточно сложных теоретических знаний. В этом возрасте усиливается ценностно-ориентационное деятельности сознанию, поиск смысла жизни, самостоятельное определение всех моральных, политических, эстетических идеалов. Проходит интеллектуализация восприятий. Восприятие искусства у юношей приобретает самостоятельный характер. Они стремятся обосновать свои пристрастия и идеалы в области искусства на основе теоретических знаний и путем логических размышлений: сознательно мотивируется цель, отмечается настойчивое стремление достичь ее, оценить явление с позиции критерия, основанного эстетической закономерностью [3].

Духовно-нравственное воспитание, как, впрочем, и воспитание в целом, невозможно без влияния изобразительного искусства. Формирование жизненных ценностей, духовных идеалов, этических и эстетических критериев личности в огромной степени связано не только с его непосредственным жизненным опытом, но и с усвоением традиций, опыта и знаний,

Изобразительное искусство способствует формированию мировоззрения, ценностных

ориентиров, социализации личности, раскрытию ее потенциала, является важнейшим катализатором эмоций, мышления. Поскольку ни воспитание, ни образование невозможны без опоры на накопленные человечеством опыт и знания, то, очевидно, что именно изобразительное искусство является одной из важнейших составляющих этих процессов. В настоящее время все острее встает проблема гуманизации и гуманитаризации образования как главных средств восполнения духовного вакуума, основных источников формирования новой социальной идеологии, идеологии культуры, патриотизма и национальной гордости за свою родину. В решении этой задачи значительное место занимает интеграция образования и искусства как выразителей духовных традиций народа [4, с. 449].

На уроках Художественного труда дети не только учатся рисовать, лепить и писать красками, но и развивают умение видеть то, что не замечают и не видят другие, то есть вглядываться в жизнь. Цель учебного предмета «Художественный труд» в общеобразовательной школе заключается в формировании художественной культуры учащихся как неотъемлемой части культуры духовной. Эта культура является частью культуры мироотношений, которую формируют поколениями. Высшие ценности человеческой цивилизации, накапливаемые искусством, должны быть средством очеловечения, формирования нравственно-эстетической отзывчивости на прекрасное и безобразное в жизни и искусстве, т. е. зоркости души ребенка [5].

Образовательная область «Искусство» уникальна и значима, так как направлена непосредственно на духовно-нравственное развитие ученика. По словам Ж.С. Бекмаганбетовой, вся деятельность учителя изобразительного искусства подчинена воспитанию духовно-нравственной, культурной и толерантной личности [6].

Материалы и методы исследования включает в себя анализ научно-методической, искусствоведческой, этнографической и специальной литературы по проблеме, социально-педагогический анализ нормативных и программно-методических документов, программ, учебников и учебных пособий по изобразительному искусству, анализ результатов творческой деятельности учащихся (рисунки, зарисовки, эскизы), обобщение педагогического опыта по данной проблеме, беседы, анкетирование и интервьюирование учащихся и учителей образовательных учреждений, проведение педагогического наблюдения по специально разработанным программам во время выполнения упражнений и заданий, а также проведение педагогического эксперимента и обработка полученных данных.

Одним из ключевых источников для данной темы является работа Б.Мейрамбека «Изобразительное искусство в системе воспитания духовно-нравственного развития личности». В этой работе автор подчеркивает, что изобразительное искусство имеет большое значение для формирования эстетического вкуса, восприятия красоты и эстетического воспитания учащихся [7, с 45].

Еще одним источником, который можно использовать для анализа темы, является работа С. Керимова «Научные исследования в области изобразительного искусства и художественного образования». В данной статье автор рассматривает современные тенденции развития национального изобразительного искусства, а также влияние искусства на духовно-нравственное развитие учащихся [8, с 91].

Таким образом, казахстанские ученые подчеркивают важность использования национального изобразительного искусства в воспитании духовно-нравственного развития учащихся. Национальные традиции и культура помогают формировать духовный прогресс.

Современное национальное изобразительное искусство является эффективным средством воспитания духовно-нравственного развития у учащихся. В настоящее время существует несколько направлений использования национального изобразительного искусства в педагогической практике.

Во-первых, использование национального изобразительного искусства позволяет детям и подросткам узнать больше о своей культуре и истории, развивая у них чувство патриотизма и национальной гордости. Как отмечает Рахатова М.М., использование национального изобразительного искусства способствует развитию у учащихся глубокого понимания национальных традиций и обычаев, а также формированию чувства любви к своей родине и культуре [9].

Как отмечается в работе А.И. Ракитовой «Педагогические технологии нравственного воспитания учащихся», затрагивающая учащихся, школа является основным звеном в системе воспитания подрастающего поколения [10, с.192]. На каждом возрастном этапе развития ребенка доминирует своя сторона воспитания, и нравственное воспитание осуществляется в тесной связи и взаимодействии с трудовым. В её труде описываются основные подходы и методы педагогической работы по нравственному воспитанию, а также рассматриваются практические примеры успешной реализации этих подходов в образовательных учреждениях.

Таким образом, духовно-нравственное воспитание является важным элементом формирования личности учащихся, и его осуществление требует целенаправленного, систематического воспитательного воздействия, в том числе через учебный процесс и получение необходимых научных знаний.

Результаты и их обсуждение. Во время экспериментальной работы, предполагалось, что развитие духовно нравственных качеств через современное национальное искусство у учащихся включает в себя несколько задач, таких как формирование умений и навыков восприятия и понимания искусства, эмоционального понимания окружающего мира и представлений о различных видах искусства. Для достижения этих целей создаются условия, способствующие развитию творческого воображения, эмоциональной и чувственной сферы, мировоззрения, мышления, художественно-эстетического вкуса и патриотизма. При этом учитываются индивидуальные особенности и потребности учащихся.

Одним из методов воспитания духовно-нравственного развития учащихся являлась практическая работа. Она позволила учащимся не только узнать о различных техниках и приемах в изобразительном искусстве, но и применять их на практике, создавать свои собственные произведения искусства. Благодаря этому, учащиеся могут развивать свое творческое мышление, учиться анализировать и оценивать свои работы, а также работать в коллективе, развивать коммуникативные навыки и учиться решать проблемы совместно.

Основная цель эксперимента шла параллельно с целями, проанализированными типовой учебной программе. То есть цель обучения учебному предмету «Художественный труд» заключается в формировании основ художественно-технологических знаний, творческого мышления и развитии духовно-нравственной культуры, которые являются основой становления и самовыражения личности.

Экспериментальная группа (8 «А») проходила специально разработанную программу духовно-нравственного воспитания, включающую изучение национального изобразительного искусства. Контрольная группа (8 «В») не проходила данную программу и изучала общепринятую программу обучения.

Результаты выполнения одного из практических заданий, отражающие решение графических задач в эскизных проектах учащихся представлены в таблице № 1.

№	Критерии оценки графических умений	Успешно справились с заданием			
		Человек		%	
		КГ	ЭГ	КГ	ЭГ
1	Методическая грамотность работы над эскизным проектом.	7	16	14	32
2	Знание основ композиционного построения и стилизации графических изображений в итоговом эскизе.	8	13	16	26
3	Аккуратность и самостоятельность в работе над эскизным проектом.	6	12	12	24

Таблица 1. Графическое решение эскизного проекта

После этого учащиеся 8-х классов в период экспериментальной работы смогли поделиться своими впечатлениями и эмоциями о произведениях искусства, а также своими мыслями о том,

как национальное изобразительное искусство может влиять на их духовно-нравственное развитие.

Для проведения исследования о методах духовно-нравственного воспитания учащихся как национальное изобразительное искусство, был применен метод анкетирования. Этот метод позволяет получить информацию об отношении учащихся к искусству, их мировоззрению и эстетических предпочтениях.

Анкета была разработана нами и состояла из трех частей.

- Первая часть включала вопросы о предпочтениях в изобразительном искусстве, таких как любимые художники, жанры и направления.

- Вторая часть анкеты была посвящена мировоззрению и духовности, в ней учащимся предлагалось выразить свою точку зрения на различные этические и моральные вопросы, а также описать свои взгляды на жизнь.

- Третья часть анкеты содержала вопросы о восприятии национального изобразительного искусства, его роли в духовно-нравственном развитии человека.

Анкетирование проводилось в классе с помощью бумажных анкет, заполненных учащимися индивидуально. Мы давали объяснения и инструкции, учащимся по заполнению анкеты. Для улучшения качества данных, исследователь также общался с учащимися и отвечал на их вопросы.

После сбора данных, мы проанализировали результаты анкетирования, выделил наиболее часто встречающиеся ответы и сделал выводы о восприятии учащимися национального изобразительного искусства и его роли в духовно-нравственном развитии. Эти выводы включены в общий анализ исследования в дипломной работе.

Таким образом, в рамках нашего исследования был использован метод анкетирования, который позволял получить более точные данные о мнениях и представлениях, учащихся о значимости духовно-нравственного воспитания и влиянии на это процесс национального изобразительного искусства.

Анкета включала вопросы о том, как часто учащиеся посещают музеи и выставки, какие жанры искусства они предпочитают, что для них является наиболее значимым в национальном изобразительном искусстве, как они оценивают влияние национального искусства на формирование духовно-нравственных ценностей и т.д.

Например, один из вопросов анкеты звучал так: «Какое национальное изобразительное искусство, по вашему мнению, наиболее важно для формирования духовно-нравственных ценностей?» Ответы учащихся позволили выявить, что большинство респондентов считает наиболее значимым для них казахское изобразительное искусство, так как оно является частью национальной культуры и традиций.

Другой вопрос звучал так: «Как вы считаете, влияет ли национальное изобразительное искусство на формирование у учащихся духовно-нравственных ценностей?» Ответы на этот вопрос показали, что большинство учащихся считает, что казахское национальное изобразительное искусство действительно способствует формированию у них духовно-нравственных ценностей и развитию эстетического вкуса. Они отмечают, что посещение музеев и выставок, знакомство с произведениями искусства помогает им лучше понимать и ценить красоту и глубину мира, развивает их творческие способности и умения восприятия и анализа произведений искусства.

Итак, результаты анкетирования показали, что ученики, которые прошли курс национального изобразительного искусства, имели более высокий уровень понимания и уважения к культурным традициям своей страны, а также проявляли больший интерес к изучению национальной истории и культуры. Они также выразили более положительное отношение к обучению в целом и более высокую мотивацию к учебе.

С другой стороны, ученики, которые не проходили курс национального изобразительного искусства, проявляли более низкий уровень понимания и интереса к своей культуре, а также отмечали более низкий уровень мотивации к учебе.

Полученные данные показали, что экспериментальная группа значительно превосходит контрольную группу по показателям изучения национального изобразительного искусства и духовно-нравственного воспитания.

Таким образом, можно сделать вывод о положительном влиянии изучения национального изобразительного искусства на духовно-нравственное воспитание учащихся.

Заключение. В результате проведенного исследования было выявлено, что современное национальное изобразительное искусство имеет большое значение в воспитании духовно-нравственного развития учащихся. Изобразительное искусство способствует формированию эстетического вкуса, восприятия красоты и эстетического воспитания, развивает творческие способности и эмоциональную сферу личности, а также способствует формированию ценностных ориентаций и нравственных качеств учащихся.

Однако, для достижения наилучших результатов в воспитании духовно-нравственного развития учащихся через изобразительное искусство, необходимо учитывать множество факторов, таких как квалификация педагогов, доступность художественной литературы и материалов, условия обучения и т.д. Поэтому, важно принимать меры для улучшения состояния системы изобразительного искусства и художественного образования в целом.

Искусство играет важную роль в развитии личности в период отрочества. Важно, чтобы подросток имел возможность познавать и чувствовать себя счастливым, развивать свои творческие способности. Искусство, как широкое и многогранное понятие, позволяет человеку постигать прекрасное и жить в мире искусства, что является важным элементом духовной жизни. Ценности искусства должны стать для подростков духовной потребностью, и они должны стремиться наполнить свое свободное время творческой деятельностью и приобщением к прекрасному. Особую роль искусства можно увидеть в его способности приближать к детям мир эмоций, ценностей и нравственности, что является важным элементом формирования личности при столкновении с различными жизненными ситуациями.

Для того, чтобы искусство находило свое место в школе, необходимо, чтобы учащиеся понимали его значение как связующей нити с другими аспектами жизни и высшими целями человечества; чтобы применялся художественно-образный метод познания, и педагог формировал у учеников культуру художественного видения мира и эстетического отношения, придерживаясь духовных принципов в педагогическом процессе.

Литература

1. Послание Главы Государства К.К. Токаева народу Казахстана <https://www.akorda.kz/ru/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana-181130> [Дата обращения: 18.11.2023].
2. Духовно-нравственные ценности современной молодежи, их формирование // www.labirint-volzhsr.ru [Дата обращения: 18.11.2023].
3. Иванченко А. Эстетическое воспитание и духовный мир молодежи // *Отражение мира* – 2011 // www.webcommunity.ru [Дата обращения: 20.11.2023]
4. Ломова, Н. Ф. Изобразительное искусство как фактор духовно-нравственного воспитания / Н. Ф. Ломова // *Искусство, дизайн и современное образование: материалы международной научно-практической конференции, Москва, 22–24 апреля 2015 года.* – Москва: Издательский дом "Научная библиотека", 2015. – С. 447-451. – EDN VYJTNN.
5. Об особенностях учебного процесса в организациях образования Республики Казахстан в 2020-2021 учебном году: Инструктивно-методическое письмо. – Нур-Султан: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2020. – 329 с.
6. Бекмаганбетова, Ж.С. (2019). Особенности формирования духовно-нравственной культуры школьника на уроках изобразительного искусства. *Проблемы и перспективы науки и образования*, (2), 26-29.

7. Мейрамбек, Б. (2008). Изобразительное искусство в системе воспитания духовно-нравственного развития личности. Вестник КазНПУ, (2), 43-47
8. Керимов, С. (2014). Научные исследования в области изобразительного искусства и художественного образования. Вестник КазНУ им. аль-Фараби. Серия психологических наук, (3), 88-93
9. Рахатова М. М. Развитие национального сознания учащихся через национальное искусство // Молодой ученый. – 2020. – № 23. – С. 353-355. 2. Кабиева А., Шабданова С. Использование казахской традиционной живописи в педагогической практике // Современные проблемы науки и образования. – 2021. – № 1. – С. 100-102.
10. Ракитова, А.И. (2008). Педагогические технологии нравственного воспитания учащихся. Москва: Школа-пресс. с. 192

References

1. Poslanie Glavy Gosudarstva K.K. Tokaeva narodu Kazakhstana <https://www.akorda.kz/ru/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana-181130> [Data obrashcheniya: 18.11.2023]
2. Dukhovno-nravstvennye tsennosti sovremennoi molodezhi, ikh formirovanie // www.labyrinth-volzhsk.ru [Data obrashcheniya: 18.11.2023].
3. Ivanchenko A. Esteticheskoe vospitanie i dukhovnyi mir molodezhi // Otrazhenie mira – 2011 // www.webcommunity.ru [Data obrashcheniya: 20.11.2023]
4. Lomova, N. F. Izobrazitel'noe iskusstvo kak faktor dukhovno-nravstvennogo vospitaniya / N.F. Lomova // Iskusstvo, dizain i sovremennoe obrazovanie : materialy mezhdunarodnoi nauchno-prakticheskoi konferentsii, Moskva, 22–24 aprelya 2015 goda. – Moskva: Izdatel'skii dom "Nauchnaya biblioteka", 2015. – S. 447-451. – EDN VYJTNN.
5. Ob osobennostyakh uchebnogo protsessa v organizatsiyakh obrazovaniya Respubliki Kazakhstan v 2020-2021 uchebnom godu: Instruktivno-metodicheskoe pis'mo. – Nur-Sultan: Natsional'naya akademiya obrazovaniya im. I. Altynsarina, 2020. – 329 s.
6. Bekmaganbetova, Zh.S. (2019). Osobennosti formirovaniya dukhovno-nravstvennoi kul'tury shkol'nika na urokakh izobrazitel'nogo iskusstva. Problemy i perspektivy nauki i obrazovaniya, (2), 26-29.
7. Meirambek, B. (2008). Izobrazitel'noe iskusstvo v sisteme vospitaniya dukhovno-nravstvennogo razvitiya lichnosti. Vestnik KazNPU, (2), 43-47
8. Kerimov, S. (2014). Nauchnye issledovaniya v oblasti izobrazitel'nogo iskusstva i khudozhestvennogo obrazovaniya. Vestnik KazNU im. al'-Farabi. Seriya psikhologicheskikh nauk, (3), 88-93
9. Rakhatova M. M. Razvitie natsional'nogo soznaniya uchashchikhsya cherez natsional'noe iskusstvo // Molodoi uchenyi. – 2020. – № 23. – S. 353-355. 2. Kabieva A., Shabdanova S. Ispol'zovanie kazakhskoi traditsionnoi zhivopisi v pedagogicheskoi praktike // Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya. – 2021. – № 1. – S. 100-102.
10. Rakitova, A.I. (2008). Pedagogicheskie tekhnologii npravstvennogo vospitaniya uchashchikhsya. Moskva: Shkola-press. s. 192

II БӨЛІМ. МУЗЫКАЛЫҚ БІЛІМ II РАЗДЕЛ. МУЗЫКАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

ӘОЖ: 372.878
ҒТАМР: 14.35.07

Л.М. Нарикбаева¹, М.Дарибаева²

¹Педагогика ғылымдарының докторы, профессор,
«Музыкалық білім беру және хореография» кафедрасы,
Өнер, мәдениет және спорт институты, Абай атындағы ҚазҰПУ, Алматы қ., Қазақстан,
e-mail: Lora_mn05@mail.ru

²Абай атындағы ҚазҰПУ музыкалық білім және хореография кафедрасы,
“7М01402– Музыкалық білім” мамандығының 2-курс магистранты,
Алматы қ., Қазақстан, e-mail: marzhan_1997@mail.ru

БОЛАШАҚ МУЗЫКА МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ “ЭМОЦИОНАЛДЫ ИНТЕЛЛЕКТ” ДАМУ ДЕҢГЕЙІНІҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ

Аңдатпа

Мақалада эмоционалды интеллект адамның өз тәжірибесін де, басқа адамдардың ерекше тұсын да түсінуімен байланысты – рухани қабілет ретінде қарастырылатыны дәлелденді. Сонымен қатар, музыка мұғалімдерінің тәжірибесіндегі өзін-өзіне басқарта білу әдісі – эмоционалды интеллекттің мәнін құрайтыны сараланды. Музыка арқылы эмоционалды интеллектті дамыту теориясы мен практикасы ашылады. Музыка өзінің экспрессивті құралдарының көмегімен негізгі эмоционалды күйлерді – тәжірибелерді модельдеуге қабілетті, сондықтан эмоционалды интеллектті дамыту құралы ретінде қолданыла алатындығына көз жеткізілді. Эмоцияларды тану және басқару қабілетін дамытуға бағытталған музыкалық пластикалық жаттығулар эмоционалды интеллектті дамытады. Сондай-ақ, болашақ музыка білім мұғалімдерінің эмоционалды интеллектінің дамуының қазіргі таңдағы хал-ахуалы жазылды. Авторлар білім беру жүйесінің үздіксіз, серпінді дамуы баланың тәрбиелік, сонымен қатар рухани толықтығына ықпал етуі керек деп санайды.

Кілтті сөздер: музыка, эмоция, эмоционалды интеллект, болашақ музыка мұғалімі, өзін-өзі дамыту.

Нарикбаева Л.М.¹, Дарибаева М.²

¹Доктор педагогических наук, профессор, кафедра «музыкального образования и хореографии»,
Институт искусств, культуры и спорта, КазНПУ им. Абая,
г. Алматы, Казахстан, e-mail: Lora_mn05@mail.ru

² магистрант 2 курса образовательной программы “7М01402– Музыкальное образование”,
кафедра музыкального образования и хореографии КазНПУ им. Абая,
г. Алматы, Казахстан, e-mail: marzhan_1997@mail.ru

РЕАЛЬНОЕ СОСТОЯНИЕ УРОВНЯ РАЗВИТИЯ “ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА” БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ

Аннотация

В статье было показано, что эмоциональный интеллект связан с пониманием человеком как собственного опыта, так и уникальной точки зрения других людей – рассматривается как духовная способность. Кроме того, было проанализировано, что метод самореализации в

практике учителей музыки составляет сущность эмоционального интеллекта. С помощью музыки раскрываются теория и практика развития эмоционального интеллекта. Мы убедились, что Музыка с помощью своих выразительных средств способна моделировать основные эмоциональные состояния – переживания, поэтому может использоваться как средство развития эмоционального интеллекта. Музыкальные пластические упражнения, направленные на развитие способности распознавать эмоции и управлять ими, развивают эмоциональный интеллект. Также было раскрыто сегодняшнее состояние развития эмоционального интеллекта будущих учителей музыки. Авторы убеждены, что непрерывное, динамичное развитие системы образования должно способствовать не только воспитательному, но и духовному наполнению ребенка.

Ключевые слова: музыка, эмоция, эмоциональный интеллект, будущий учитель музыки, саморазвитие.

Narikbayeva L.M.¹, Daribayeva M.²

¹ *Doctor of pedagogical sciences, professor, department of music education and choreography, Institute of arts, culture and sports, Kazakh National Pedagogical University after Abay, Almaty, Kazakhstan, e-mail: Lora_mn05@mail.ru*

² *2-nd year master's student of the educational program "7M01402-Music education", department of music education and choreography of Kazakh National Pedagogical University after Abay, Almaty, Kazakhstan, e-mail: marzhan_1997@mail.ru*

REAL STATE OF THE LEVEL OF DEVELOPMENT OF "EMOTIONAL INTELLIGENCE" OF FUTURE MUSIC TEACHERS

Abstract

The article showed that emotional intelligence is associated with a person's understanding of both his own experience and the unique point of view of other people – it is considered as a spiritual ability. In addition, it was analyzed that the method of self-realization in the practice of music teachers is the essence of emotional intelligence. In addition, with the help of music, the theory and practice of the development of emotional intelligence are revealed. We have seen that Music, with the help of its expressive means, is able to simulate basic emotional states – experiences, therefore it can be used as a means of developing emotional intelligence. Musical plastic exercises aimed at developing the ability to recognize emotions and manage them, develop emotional intelligence. Also, the current state of emotional intelligence development of future music teachers was written. The authors are convinced that the continuous, dynamic development of the education system should contribute not only to the educational, but also to the spiritual fulfillment of the child.

Keywords: music, emotion, emotional intelligence, future music teacher, self-development.

Кіріспе. Музыка өзінің экспрессивті құралдарының көмегімен негізгі эмоционалды күйлерді – тәжірибелерді модельдеуге қабілетті, сондықтан эмоционалды интеллектті дамыту құралы ретінде қолданыла алады. Эмоцияларды тану және басқару қабілетін дамытуға бағытталған музыкалық пластикалық жаттығулар эмоционалды интеллектті жетілдіруге бағытталған деп толыққанды айта аламыз.

Өзінің дамуының әрбір жаңа кезеңімен күрделене түсетін қазіргі әлем – жылдам өмір сүрудің бір құбылысын назардан тыс қалдырмайтын ұтымды басқару идеяларына толы. Қазіргі таңда музыка мұғалімінің интелекті дамуын қарастырылып отырған мәселеге деген көзқарас басқа бағытқа қарай өзгеріп, күрделене түсуде. Енді интеллекттің өзі емес, оның эмоционалды тәжірибеге делдалдығы ғылыми зерттеулердің жетекші трендіне айналуға.

Эмоционалды интеллект – мұғалімдер мен психологтардың бүгінгі пікірталастарындағы өзекті тақырып. Ұзақ уақыт бойы парасатты адам өзінің мінез-құлқын басқаратын интеллектінің

арқасында өз мақсаттарына жететін адам деген түсінік болды. Ақыл дауысы мен жүрек дауысының күресі, яғни қоғамның конвенциялары мен аңғал жанның тілектерінен туындайтын талаптар адамның ішкі әлемінде, тәжірибесіз сыртқы бақылаушыға қол жетімді еместігі айқын көрінеді. Көбінесе бұл күресте сезім жеңеді, ал халық мақал-мәтелінде: «жүректің ақыл-ойы сезімде» [1,15] - делінген.

Негізгі бөлім. Осы тұрғыда, жалпы интеллект дегеніміз – адамның танымдық, ойлау қабілеттерін біріктіретін, сипаттайтын қабілеттердің жиынтығы: тану, ойлау, сезу, жад, есте сақтау, қиялдау, суреттеу, кескіндеу, елестетуін. Заманауи ұғыммен қарасақ, интеллекті деген – адамның мәселені шеше алуы, қоршаған ортаны тануы және сол танығанын іске асыра алуы деп жалпылама сипат береміз. Ал, негізінен интеллектінің деңгейі белгілі бір міндетті шешу кезінде байқалады.

Эмоционалды интеллект (EQ) дегеніміз – адамның өзінің эмоциясы мен басқа адамдардың эмоциясын тани және бақылай алуы, оларды ажырата білуі және соны өзінің ойлануы мен іс-әрекетіне қолдануы болып табылады. EQ екі бөліктен тұрады: біріншісі – адамның өз сезімін тануы, екіншісі – өзге адамдардың сезімі мен эмоциясын түсініп, қабылдай білуі [2,24].

Адамның эмоцияларын қаншалықты дәл және шебер тани алатындығы және оларды ақылды басқара алатындығы көбінесе оның өмірлік жетістігіне байланысты. Сезімдердің мағынасы (ашу, қайғы, қуаныш) әр түрлі тәжірибе жағдайларында (реніш, қызғаныш, қызғаныш, әділетсіздік) эмоционалды интеллект (ЭИ) ұғымының пайда болуына әкелді. Жеке адамда да, бүкіл ұжымда да осы білімнің болуы екеуіне де оң көзқарас қалыптастыруға, достық қарым-қатынасты сақтауға, жоғары өнімділікке ие болуға және жеке және бірлескен жұмысты ұйымдастыруға көмектеседі.

Интеллект қазіргі психологиядағы тұлғаның ерекше сипаттамасы ретінде үш түрде қарастырылады:

- интеллект коэффициенті;
- эмоционалдылық коэффициенті;
- эмоционалды интеллект [3,12].

Интеллекттің бірінші түрі-ақыл-ой дамуының көрсеткіші, оны тиісті психологиялық тестілердің көмегімен өлшеуге болады;

Екінші түрі – темпераментпен байланысты эмоционалды көріністердің жалпы деңгейінің көрсеткіші.

Үшіншісі – адамның өз тәжірибесіне жүгініп, өз түйсігін басшылыққа ала отырып, шешім қабылдау қабілетінің көрсеткіші [3,12].

Нәтижелер. Қазіргі таңдағы музыкалық білім беруді қамтамасыз ететін мұғалімдер тарапынан оқушыларды дамыту және білімдік көрсеткішін жетілдіру тұрғысында өзіндік тәжірибелеріне негізделген сабақтар өткізіліп отыратындығы белгілі. Музыка таңдау, оны оқушының бойына сіңіру, сол арқылы ұлттық құндылықтарды игерту – бүгінгі тәрбиелеу міндетінің басты сатысы. Дегенмен, жалпылама оқыту кездерінде оқушының эмоциясына әсер ету, оған басымдық беру кемшін түсіп жатыр. Керісінше оқушының берілген аспапты немесе әуенді өз нақышында, шатаспай алып шығуы талап етіледі. Бұл ол баланың қабылдауы мен одан нәтиже шығаруына әсер еткенімен, даралануына, екінші бір сыныптасының күйін түсіну арқылы аспапты біркелкі игеруіне мүмкіндік бермейді. Сол себепті, балаларға эмоционалды интеллектін дамытуға қазіргі болашақ музыка мұғалімдеріне жүктелуі тиіс.

Талқылау. Өнердің әр түрін кері байланыс әдісі ретінде елестетуге болады, оның көмегімен адам өзінің эмоционалды күйін басқаларға сырттай таратады. Егер мұндай кері байланыс болмаса, онда айтылмаған сезім, бұрын «айтылғандай», денеде бұлшықет кернеуі түрінде «тұрып қалады», бұл қан тамырларының спазмы мен қалыптың деформациясын тудырады. Адам өзінің сезімінің құлына айналады, оған бағынады және әлеуметтік мінез-құлық нормаларына қайшы келетін әрекеттер мен істерді жасайды. Өзінің сезімдері мен тәжірибелерін сыртқа,

қоршаған қоғамға өнер бейнелерінің көмегімен білдіре отырып, адам өзінің сезімдерін игереді, өзіндік тәжірибелерімен күреседі, оларды дұрыс басқара алады.

Дәстүрлі кеңестік мектепте сезімдерді тәрбиелеу міндетін эстетикалық цикл пәндері шешті. Музыка, бейнелеу өнері және әдебиет сабақтарында балаларға өмірде сұлулықтың не екенін, әдемілік пен үйлесімділіктің қандай екендігін түсінуге үйретілді. Бірақ сонымен бірге эмоционалды интеллекттің болуы және оның адам өміріндегі маңыздылығы туралы ешкім білмеді немесе айтпады. Сондықтан да музыка тек қана аспаптар немесе әуездік үйлесімділік ретінде ғана жалпылама сипатта көрініс тауып отырды. Бірақ, қоғамның дамып, білім беру үрдісінің жетілуіне сай, қазіргі музыка пәні және оның мұғалімдеріне жүктелетін күш пен міндет жоғары.

Музыка саласының эмоционалды интеллектті дамытудың төте жолы ретінде санауды ғылыми теориялар мен ғалымдар еңбектері дәлелдеп берді.

Р. Бар – ол эмоционалды интеллекттің бес компонентімен анықталатын құзыреттіліктің бес саласын анықтады. Бұл компоненттердің әрқайсысы бірнеше қосалқы компоненттерді қамтиды:

- өзін-өзі тану: 72 эмоцияны сезіну, өзіне деген сенімділік, өзін-өзі бағалау, өзін-өзі тану, тәуелсіздік;

- тұлғааралық қарым-қатынас дағдылары: эмпатия, тұлғааралық қарым-қатынас, әлеуметтік жауапкершілік;

- эмоцияны тиімді және сындарлы басқару;

- өмірдегі өзгерістерден туындаған стресстермен күресу қабілеті;

- басым көңіл-күй: қуаныш, оптимизм [4, 21].

Дамыған эмоционалды интеллекттің практикалық пайдасы – оны иеленетін адамдар, олар келесідей қасиеттерімен сипатталады. Бұл адамдар:

- өздерінің жағымды қасиеттерін бағалауға және сол үшін өздерін құрметтеуге бейім;

- өз артықшылықтарына немесе кемшіліктеріне қарамастан өздерін қабылдайды;

- тәуелсіз және өмірде өз мақсаттарын, сенімдерін, принциптері мен көзқарастарын басшылыққа алуға бейім;

- адамдармен терең және тығыз эмоционалды байланыстарды тез құру тенденциясын анықтай алады;

- қазіргі уақытта өмір сүру қабілетіне ие: өмірдің қазіргі сәтін толығымен сезіну, өткеннің, бүгіннің және болашақтың ажырамастығын сезіну [5, 110].

2004 жылы зерттеуші Д.В. Люсин Эмин сынағы негізінде эмоционалды интеллект моделін және берілген қабілетті өлшеу әдістемесін ұсынды. Ол ұсынған құрылымда эмоционалды интеллект екі кіші түрге бөлінеді:

- тұлғаишілік эмоционалды интеллект;

- тұлғааралық эмоционалды интеллект.

Эмоцияны түсіну қабілеті адамның:

- эмоцияны тани алады, яғни өзіңізде немесе басқа адамда эмоционалды тәжірибенің болу фактісін анықтай алады;

- эмоцияны анықтай алады, яғни оның өзі немесе басқа адам қандай эмоцияны сезінетінін түсінеді және оған ауызша сипатама бере алады [6,37].

Музыка сабақтары физикалық ғана емес, эмоционалды есту қабілетін де дамытады. Музыка, Б.В. Асафьев анықтағандай, «интонациялық мағынадағы өнер» [7]. Әр түрлі интонациямен айтылатын бірдей сөйлеу фразасы әр түрлі мағынаға ие болуы мүмкін. Сондықтан музыканың дыбыстарымен, аспаппен немесе әншінің дауысымен белгілі бір эмоцияны тану және беру дағдыларын игеру – бұл дауысты ғана емес, эмоционалды интеллектті де дамытудың тиімді әдісі.

Күнделікті қарым-қатынаста айтылымның интонациясын білу және оның дауысының интонациясы бойынша әңгімелесушінің көңіл-күйін тану жақсы түсіністікке ықпал етеді. Адамның күйлері мен ниеттерін сөзсіз түсіну, тек оның сөзінің интонациясы негізінде, таза интуитивті қабілет және сонымен бірге тұлғаның эмоционалды интеллектінің маңызды сипаттамасы болып табылады. Музыкалық білім беруде жақсы қазіргі мұғалімдер интонацияға ерекше назар аударады.

Хорда ән айту, оркестрде немесе ансамбльде ойнау жолдастық пен ұжымшылдық сезімі сияқты құнды мінез қасиетін дамытады. Музыкалық шығарманы орындаудағы үйлесімді бірлескен іс-қимыл көркем образды құрудың маңызды шарты болып табылады. Осы мақсатқа жету үшін музыкалық топтың әр қатысушысы өз іс-әрекеттерін әріптестерінің іс-әрекеттерімен үнемі өлшей білуі керек. Ұжымшылдық сезімі болмаса және іс үшін және оркестрде немесе хорда жасалынған барлық қимылда жауапкершілік болмаса, орындаушылық тәртіптің дамыған сезімсіз тыңдаушыларға көркемдік әсер етудің күшіне жету қиын.

Қазіргі болашақ музыка пәнінің мұғалімдері біріншіден - өзін-өзі бақылауға негізделген өзін тәрбиелеу сияқты маңызды жеке қасиеттерін дамытуы керек. Бұндай тәрбиелеу дағдысы музыкалық шығарма арқылы білдірілуі қажет эмоцияларды қалыптастыру, оны лайықты орындау қабілетіне, сондай-ақ белгілі бір орындау мерзімінде өз шеберлігін көрсетуге дайын болуды қамтамасыз етеді. Сондықтан да аталмыш әрекеттер жиынтығы – музыкалық білім берудің алғашқы сатысында қарастырылуы өте маңызды.

Сезімдерді, эмоцияларды, ойларды музыкамен жеткізуге арналған «арна» - интонация. Интонациялық табиғат – музыканы басқа өнер түрлерінен ажырататын ерекше қасиет. Белгілі музыкатанушы, жазушы және ағартушы Б.В.Асафьев музыканы «интонацияланған мағынадағы өнер» [8,16] деп анықтады.

Ол сөйлеу мен музыкалық тілдің ұқсастығына назар аударды: интонациялық экспрессивтілік, қарқын, сөз тіркестері мен сөйлемдерге бөліну, белгілі бір мазмұн – бұл құбылыстарды біріктіретін нәрсе, әрине, музыка да, сөйлеу де адамдар арасындағы қарым-қатынас құралы. Балалармен музыкалық сабақтар барысында музыкалық интонацияны, музыкалық тілді және эмоционалды мазмұнды жеткізу тәсілдерін түсінуді қалыптастыру әңгімелесушінің сөйлеу интонациясын игеруге және оның дауысының интонациясы бойынша көңіл-күйін тануға әкеледі, бұл жақсы түсінушілікті қамтамасыз етеді.

Жоғарыда айтылғандардың барлығын эмоционалды интеллекттің негізгі сипаттамаларын қалыптастыруға жатқызуға болады: Өзін-өзі тану – өз эмоцияларын білу және талдау қабілеті және эмпатия – айналасындағы эмоцияларды түсіну және басқалармен олардың ішкі жағдайын ескере отырып қарым-қатынас жасау қабілеті. Жалпы, бұл эмоциялардың Д.Голлмен бес сипаттаманы атап өтті, олардың арасында өзін-өзі бақылау, мотивация және әлеуметтік дағдылар бар. Мұнда музыкалық белсенділік маңызды рөл атқара алады. Хорда ән айту және ансамбльдік музыка ойнау балалар ұжымын біріктіруге және серіктестік сезімін дамытуға көмектеседі, мұнда көркемдік бейнені жеткізу үшін үйлесімді бірлескен іс-қимыл қажет, әр бала өз іс-әрекетін жолдастарының іс-әрекетімен өлшей білуді талап етеді [8,17].

Қазіргі музыкалық білім беруде мұғалімдердің жиі қолданатын ойын арқылы өзін-өзі тәрбиелеу және өзін-өзі бақылау дағдылары қалыптастыру әдісі жеміс беруде. Сол арқылы бүгінгі қоғамда қажет, ересектермен және құрдастарымен үйлесімді қарым-қатынас моделі жетіліп, бұл баланың жеке басының коммуникативті қасиеттерін дамытудың және оның оң әлеуметтенуінің ең тиімді әдісі болып саналуда. Өйткені ойын серіктестердің жалпы ритмі мен эмоционалды жағдайына бейімделуді қажет етеді. Бұл өз кезегінде екінші бір адамның жай-күйін анықтауға септігін тигізеді.

Сезімдерді білдірудің тиімді тәжірибесі – бұл музыкалық іс-әрекеттің орындаушылық түрлері: би, музыкалық аспаптарда ойнау. Бұл өздігінен, импровизациялық сипатта болады. Мұнда мұғалімдер орындаудың техникалық жетілуіне емес, музыкалық бейненің әсерінен баланың бойында пайда болатын сезімдерді білдіру еркіндігіне назар аударуы керек. Сонымен қатар, егер бала кез-келген жағымсыз эмоцияны білдірсе де, бұл жағдайда ол кері әсер етпейді. Керісінше оның өзіндік қабілеті мен шеберлігін бағалап, өнеріне тек қолдау көрсетуі маңызды болып табылады [9,28].

Осылайша, музыкалық тәрбие кезең-кезеңімен, әр түрлі эмоцияны түсінуден бастап, оның берілуі мен өзгеруіне дейін баланың эмоционалды, рухани-адамгершілік саласын қалыптастырады. Сонымен қатар, музыкалық қызметтің білім беру және жалпы даму функцияларын

жүзеге асыру мүмкіндігі эмоционалды интеллектті қалыптастыру тұрғысынан да тиімді. Шындығында, болашақ музыка мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін, педагогикалық және психологиялық негіздерін, білімді дамытудың қазіргі тенденцияларын, мұғалімнің жеке басына қойылатын кәсіби талаптарды қалыптастырудың, мұғалімнің шығармашылық тәуелсіздігін қалыптастырудың, оның жеке шығармашылық қабілеттерін іске асырудың, жеке қызмет стилін дамытудың теориялық проблемаларының өсуі қазіргі кезде анық байқалады.

Балаға эмоциялық интеллектті, мәдениеттің байлығын, іс-әрекет әдістерімен дәл жеткізу үшін бейнені және логикалық суретті өз ойлары мен мінездерінде икемді түрде үйлестіре білу сияқты сипаттамалар музыка мұғалімі мамандығы бойынша болашақ студенттің кәсіби маңызды белгілері болып саналады. Ол үшін болашақ музыка мұғалімдері бірқатар ерекшеліктерді игеруі керек екеді де белгілі, олардың арасында маңызды кәсіби қасиет ретінде кәсіби құзыреттілікті меңгерген музыка мұғалімдері оқушылардың қарым-қатынасы мен құндылықтарына әсер ете алады, олардың шығармашылығын ынталандырады.

Болашақ музыка мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін дамыту үшін жеке қызмет стилінің негізгі белгілерін қалыптастыру кезеңі өте қолайлы болып табылады. Болашақ музыка мұғалімдерінің эмоционалды мәдениетін дамыту, өзін-өзі реттеу әдістерін меңгеру, ерікті зейін, сезімталдық дағдыларын дамыту және т.б. сияқты салаларда. мұғалімнің педагогикалық шеберлігін кәсіби даярлауды жетілдірудегі педагогикалық әртістік мүмкіндіктерінің тәжірибесіне (актерлік экспрессивтілік құралдарын, аудиторияның назарына әсер ету тәсілдерін, өз қызметінен тыс мәселелерді қою мен шешудегі икемділікті және т.б. игеру) мақсатты түрде жүгіну өте маңыздылыққа ие.

Оны жүзеге асыру тәсілдері және болашақ музыка мұғалімінің материалдық және рухани құндылықтарын көрсету мен тұтынудағы шығармашылық белсенділігі оның маңызды қасиеттерінің дамуының ең жоғары деңгейін көрсетеді. Кәсіби құзыреттілік музыка мұғалімінің жалпы мәдениетінің маңызды бөлігі болып табылады. Ол педагогикалық шеберліктің процесі мен нәтижелерін, қалыптасу деңгейін сипаттайтын жеке тұлғаның ажырамас әлеуметтік қасиетін көрсететін маңызды фактор. Болашақ музыка мұғалімдерінің кәсіби білімі оларды кез-келген іс-әрекет процесінде қолдана білуді, келешектегі оқушыларының көңіл күйін айтпай тануды, оның сезімдері мен қабілетіне әсер етуді қамтамасыз етеді. Демек, эмоционалды интеллект – ол музыка мұғалімінің кәсіби мәдениетінің құрылымын қамтиды.

Біз Абай атындағы ҚазҰПУ музыкалық білім және хореография кафедрасының “6B01402-Музыкалық білім” білім беру бағдарламасы бойынша оқитын 2-ші және 4-ші курс студенттерімен анықтаушы эксперимент жүргіздік. Эксперименттік топ ретінде 2-ші курс студенттері, ал бақылау тобы ретінде 4-ші курс студенттері алынды. Олардың EQ деңгейін анықтау мақсатында Google Forma-да тест дайындалып, нәтижелер келесі көрсеткіш бойынша анықталды.

Жоғары деңгей. Эмоционалды интеллект ұғымымен таныс, өз эмоциялары мен басқалардың эмоцияларын түсінеді және басқара алады.

Орта деңгей. Эмоционалды интеллект ұғымымен таныс, бірақ өз эмоциялары мен басқалардың эмоцияларын толық түсініп, басқара алмайды.

Төмен деңгей. Эмоционалды интеллект ұғымымен таныс емес және өз эмоциялары мен басқалардың эмоцияларын түсініп, басқара алмайды.

Сауалнама сұрақтарына жауап деңгейін анықтау үшін эксперименттік және бақылау топтарының студенттерінің жауаптары келесі кесте негізінде анықталды.

Кесте – Эксперименттік және бақылау топтарының EQ деңгейі

Эксперименттік топ		Бақылау тобы
EQ деңгейі	жалпы қатысушы 25	жалпы қатысушы 25
жоғары	4/16%	9/36%
Орта	8/32%	10/40%
Төмен	13/52%	6/24%

Болашақ музыкант кәсіби құзыреттілікті педагогикалық дағдылармен үйлестіреді, кәсіптік және педагогикалық қызметті жүзеге асыру кезінде әріптестерімен және топ-менеджерлермен тиімді кәсіби қарым-қатынасқа бағытталған, оның кәсібін және психологиялық-педагогикалық білімін сипаттайтын жеке қасиеттер жиынтығының болуын көздейтін кәсіби маңызды сапаны анықтауға және қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Қорытынды. Қорытындылай келе, қазіргі психологиялық-педагогикалық тұрғыда болашақ музыка пәнінің мұғалімдерінің тұлғаның эмоционалды интеллектісін қалыптастыру қажеттілігін ескеруді талап ететінін атап өткім келеді, өйткені оның дамуы нәтижесінде келешекте ол тәрбиелейтін балада сол арқылы маңызды құзыреттертіліктер қалыптасады: өз эмоцияларын білу, көшбасшы болу қабілеті, қоршаған әлемді оң қабылдау, коммуникативті құзыреттіліктер және ең бастысы, қалыптасқан EQ бар бала болашақ өмірде шынында да сәтті және сұранысқа ие болады. Өйткені бүгінгі күні болашақ мұғалімдердің өзіндік білім беру көрсеткішінде бұл дағды қалыптасса, ол – бәсекеге қабілеттілігін арттырады, мысалы, жұмысқа орналасу оңайға түседі.

Бүгінгі таңда музыкалық қызметті жүзеге асыру аясында мұғалім осы жеке сапаны қалыптастыруда маңызды рөл атқара алады. Музыкалық тәрбие процесі демалу немесе ойын-сауық тәсілі емес, ол маңызды педагогикалық орынды алады, онда бала адамдар арасындағы моральдық-құндылық қатынастарды дамытудың белгілі бір кеңістігіне енеді, мұнда қол жетімді материалда баланың рухани қасиеттерін тәрбиелеу және дамыту, эмоционалды талдау дағдыларын қалыптастыру және эмоционалды күйлерді жобалау тәсілдерін табады. Бұл сөзсіз жалпы тұлғаның эмоционалды интеллектін қалыптастыру факторларының бірі.

Әдебиеттер:

1. Илиясова, К.К. Қазақстанда Халықтық-аспаптық және кәсіби орындаушылықтың қалыптасуы / К. К. Илиясова. // Жас ғалым. - 2016. - № 5.3 (109.3). - 14-16 бб.
2. Сарыбаев Б./ Казахские музыкальные инструменты. – А.,1987 - 540 б.
3. Омарова Г., Аманова С./ Инструментальная музыка казахского народа. – А.,1985
4. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект. – М. : АСТ: АСТ МОСКВА; Владимир : ВКТ, 2009. - С. 69.
5. Горбушина О.Д. Психологический тренинг. – СПб.: Питер, 2008. – С.170.
6. Декер-Фойгт Г. -Г. Введение в музыкотерапию. – СПб: Питер, 2003. – С. 420.
7. Кроповицкий О.В. Психология подростка. URL: http://laiko.narod.ru/posobie_voz.html.
8. Люсин Д.В., Ушаков Д.В. Современные представления об эмоциональном интеллекте. Социальный интеллект: теория, измерение, исследования. – М.: Институт психологии РАН, 2004. С. 29–36.
9. Маляренко Г. Ю. Формирование музыкального восприятия // Музыкальная психология и психотерапия. 2009. № 2. – С. 46–72.

УДК: 378.02:37.016
МРНТИ: 14.35.09

Ibrayeva K.¹, Nodirov D.²

¹ *Associated Professor, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan,*

e-mail: kamar.sulu@mail.ru

² *Associated Professor, Kokand State Pedagogical University, Kokand, Uzbekistan,*

e-mail: nosirovdilmurad@gmail.com

SOCIAL COMPETENCE AS AN IMPORTANT TREND IN THE SPECIALISTS' TRAINING

Abstract

The article analyzes the specific features of the formation of social competence of students of creative specialties. The authors substantiate the need for the formation of social competence of future music teachers in the conditions of pedagogical universities. The authors revealed that the reasons for the social immaturity of future teachers-musicians is their unwillingness to successful socialization, motivated by socially significant activities, which is due to the specifics of personal, professional and socio-psychological characteristics associated with a wide range of psychological and neurophysiological factors.

The need to develop the social skills of future specialists is justified from the standpoint of developing students' abilities to defend their point of view and make non-standard decisions, attracting students to active interaction with the social environment based on the positioning of creative potential relative to material and spiritual values in a purposeful and controlled educational process in pedagogical universities.

Keywords: social competence, students, creative abilities, music education, higher education institution

К.Е. Ибраева¹, Д.Т. Нодиров²

¹ *п.э.к., доцент, Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университет,*

Алматы, Қазақстан, e-mail: kamar.sulu@mail.ru

² *доцент, Қоқанд Мемлекеттік педагогикалық университет, Қоқанд, Өзбекстан,*

e-mail: nosirovdilmurad@gmail.com

ӘЛЕУМЕТТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІК - МАМАНДАР ДАЙЫНДАУДЫҢ МАҢЫЗДЫ БАҒЫТЫ

Аңдатпа

Мақалада шығармашылық мамандықтар студенттерінің әлеуметтік құзыреттілігін қалыптастырудың ерекшеліктері талданады. Авторлар педагогикалық ЖОО жағдайында білім алушылардың әлеуметтік құзыреттілігін қалыптастыру қажеттілігін негіздейді. Мақалада педагогикалық жоғары оқу орындарында біртұтас оқу үрдісінде музыкалық білім беру мамандығы бойынша оқитын студенттердің әлеуметтік құзыреттілігін қалыптастыру шарттары талданып, болашақ музыка мұғалімдерінің жеке көзқарастарын қорғау қабілеттерін, тәуелсіз ойлау және шешім қабылдау біліктерін, әлеуметтік белсенді өзара іс-әрекеттерін дамыту қажеттілігі анықталды.

Кілтті сөздер: әлеуметтік құзыреттілік, студенттер, шығармашылық қабілеттер, музыкалық білім, жоғары оқу орны

Ибраева К.Е.¹, Нодиров Д.Т.²

¹к.п.н., доцент, Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
Алматы, Казахстан, e-mail: katar.sulu@mail.ru

²доцент, Кокандский Государственный педагогический университет, Коканд, Узбекистан,
e-mail: nosirovdilmurad@gmail.com

СОЦИАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ КАК ВАЖНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ В ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ

Аннотация

В статье анализируются специфические особенности формирования социальной компетентности студентов творческих специальностей. Авторы обосновывают необходимость формирования социальной компетентности будущих учителей музыки в условиях педагогических вузов. Авторами выявлено, что причинами социальной незрелости будущих педагогов-музыкантов является их нежелание к успешной социализации, мотивированной социально значимой деятельностью, что обусловлено спецификой личностных, профессиональных и социально-психологических характеристик, связанных с широким спектром психологических и нейрофизиологических факторов.

Необходимость развития социальных навыков будущих специалистов обоснована с точки зрения развития у студентов способностей отстаивать свою точку зрения и принимать нестандартные решения, привлечения студентов к активному взаимодействию с социальной средой на основе позиционирования творческого потенциала относительно материальных и духовных ценностей целенаправленным и контролируемым образом образовательный процесс в педагогических вузах.

Ключевые слова: социальная компетентность, студенты, творческие способности, музыкальное образование, высшее учебное заведение

Introduction. In the conditions of modern Kazakhstan, the task of forming the personality of competitive professional personnel capable of successful socialization and work for the benefit of society is actualized. In this regard, the role of future specialists of creative professions in the social arrangement of society, as carriers of innovative technologies, subjects of social change, is increasing.

Throughout the history of mankind, art workers have been the conductors of socially significant landmarks and advanced ideas, since art, by the power of its impact on public consciousness, is able to create and transform values, life guidelines in any society, which actualizes the need to use the potential of future specialists in the field of art in solving the problems of innovative and industrial development of the Republic Kazakhstan and Uzbekistan. To do this, it is necessary to ensure their successful socialization, motivated for socially significant activities.

However, as practice shows, often students studying in creative specialties have a rather unpredictable social impact, they experience significant difficulties with professional postgraduate social adaptation, due to weak social motivation, inability to contact the public environment in the course of professional activity.

The reason for the psychological unpreparedness of students for social interaction is the lack of a purposeful and controlled process of forming social competence in pedagogical universities.

The purpose of this work is to determine the features of the formation of social competence of students of creative specialties, the development of their conscious communication skills in the system of social relations based on the positioning of creative potential relative to material and spiritual values in the Kazakhstan and Uzbekistan.

The main body.

Social competence is a complex and interdisciplinary concept, which determines the diversity of directions and research and the multiplicity of approaches to its interpretation. The analysis of the essence of the concepts of "competence", "social competence" in foreign and domestic psychology and pedagogy has shown that due to the substantial diversity of the phenomenon of social competence, a generally accepted definition of this concept in the scientific literature has not developed yet.

The problem of socialization of students, including future music teachers, is reflected in the works of leading experts in the field of pedagogy, psychology, music education. [1,2] The whole set of methodological approaches to this concept can be divided into several concepts, the differentiating factors of which are both the authors' belonging to the sphere of public knowledge and the categorical approach to highlight these issues:

1) identification of the social component as the basis of the concept of "social competence", meaning the ability of a person to build strategies for interaction with the subjects of society in the changing social reality surrounding him [3];

2) the allocation of private reactions to public guidelines as a level of development of social competence.

As the main integrative indicator of the formation of social competence, the presence of confident behavior is highlighted, which is implemented by various automated skills that allow a person to flexibly change their behavior depending on the current situation [4];

3) highlighting the ability to apply professional skills and knowledge in interaction with members of society and awareness of the importance of professional activity. The authors distinguish social competence as the ability to apply knowledge about social reality in professional activity and interpersonal communication and identify this knowledge with one's own [5].

Methodology and methods.

The methodological basis of the study consists of individual and reflexive-activity approaches. An individual approach is determined by the uniqueness of each person; it takes into account his interests, characteristics of character and temperament, the level of mental and physical development, conditions of upbringing and development in the family, relationships with others.

Working with an individual in the format of an innovative platform, a number of pedagogical tasks were solved: to help a student adapt in a team; to create conditions for the development of motivation for cognition and creativity; to contribute to satisfying the need for self-realization, to form social competence.

The reflexive-activity approach makes it possible to identify the problems of pedagogical activity to create conditions for the development of student's social competence and determine the way to study them; it makes it possible to identify the advantages and risks of forming students' social competence.

Results

The analysis of definitions allows us to conclude that social competence is the basis for various types of competencies, since they are all formed in society, that is, social in nature and content. Before revealing the author's position in the definition of the key concept, we will reveal the specifics of the formation of social competence among students – future teachers-musicians.

As most authors note, if students who are studying applied, economic and technical specialties strive to fit seamlessly into the model of socio-economic relations, students-musicians, on the contrary, have an unaccountable tendency to distance themselves from an active social position. In the field of personal development they are left to themselves, are not always straightforward enough in the external manifestation of responses on social impact. Difficulties of teachers-musicians' social adaptation are expressed both in avoiding long-term work obligations and frequent changes in the professional activities of them, and in the frequent absence of motives for their professional realization.

At the same time, the expansion of the social space of students-musicians, the need to determine the prospects of their socio-professional development determine the development of social competence as the most significant trend of the modern stage of education, since the professional interests of a teacher-musician are always associated with social and economic situation. If, due to a number of

circumstances, young music teachers find themselves involved in work activities that differ from their previously formed ideas about self-realization in society, then this finds expression in avoiding or completely failing to fulfill obligations in relation to this professional micro environment. In this form, a young specialist seeks opportunity to compensate for the need to realize his or her creative potential, to preserve a sense of personal uniqueness, especially when the direct manifestation of creative qualities is difficult to achieve [6].

An important aspect affecting the socialization of music students is the similarity in the manifestations of social egoism and internal conditioning. This is due to the fact that in the process of social communication, music students carry a huge charge of their own, creative attitude, and are able to capture the attention of others and even re-evaluate their views and values. Despite the fact that the primary needs of music students are most characteristic of an intellectually and morally developed personality, they do not always realize the role of social competence in the formation of a harmonious model of their existence. This proves the need to achieve such a level and set of social competencies that allows not only to suppress creative consciousness, but also to satisfy the need to find and use new social competencies.

From the point of view of social psychology, for students of creative specialties, which include the educational programs 6B01402-Music education the value dominant and system-forming principle of the development of creative potential has always been their attitude to creation, beauty, as an expression of the structurality, functionality and expediency of the process, value orientations, revealing the essence of professional ethics and embodying the universal laws of life [2]. At the same time, the main motivational orientation is a focus on creativity, co-creation, which allows the individual not to oppose himself and the team as two separate entities, but to feel kinship and unity with her, which leads to responsible interaction with people.

For students, such personal qualities as humanity, citizenship, democracy, initiative, entrepreneurship, the ability to think outside the frame, creative search, the desire to realize their creative potential in socially significant activities are brought to the fore in terms of their importance.

Discussion

During the research, it was found that the formation of social competence among students of creative specialties has its own specifics, due to the personal, professional and socio-psychological characteristics of future specialists associated with a fairly extensive range of psychological and neurophysiological factors:

1. active creative activity leading to early professional formation, as a result of which there is some restriction of stable contacts with the external environment;
2. an in-depth passion for art, which develops into the dominance of a creative idea;
3. early personal self-identification dominating social values;
4. creativity of thinking and the predominant development of empathy over social issues.

Based on the above, the social competence of students of creative specialties, in our opinion, should be focused primarily on expanding their needs for social development. This makes it possible to interpret the social competence of future music teachers as an integrative concept that includes a set of skills for their practical interaction with the social environment, which is acquired in the process of personal development and is aimed at comprehensive self-realization in society.

Conclusion

The analysis of scientific literature, as well as many years of practical experience in training students in pedagogical universities in Kazakhstan and Uzbekistan allowed us to determine the content of the social competence of future specialists, including the classification of the following competencies, taking into account the specifics of the specialty:

- competencies in the field of value-semantic orientation in the world: values of being, life; values of culture, science, history of civilizations, one's own country, religion;
- competence of citizenship: knowledge and observance of the rights and duties of a citizen; freedom and responsibility, self-confidence, self-dignity, civic duty;

- competencies of self-improvement, self-regulation, self-development, personal and subject reflection; the meaning of life; professional development;
- competencies of social interaction: with society, community, team, family, friends, partners, cooperation, tolerance, respect and acceptance of the other, social mobility.

Psychological and pedagogical conditions for the formation of social competence of future specialists in the pedagogical process of the university should be determined taking into account the creative features of the educational program 6B01402 Music Education.

References

1. M. Dzheksembekova, K.Ibrayeva, A. et al. *Specific Features of Social Competence Development in the Future Music Teachers Working at Universities*// IJES- Educational and Social Sciences. – 2016. - V. 11(9). – P. 3001-3011
2. Collie, R.J. *Perceived social-emotional competence: A multidimensional examination and links with social-emotional motivation and behaviors*// Learning and Instruction. - 2022.- V. 82. - P.158
3. Novikova A.A. *Sotsial'naya kompetentnost': kriterii i metodiki opredeleniya* // *Sovremennyye problemy nauki i obrazovaniya*. – 2015. – № 1-1.; URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=17693> (data obrashcheniya: 04.10.2022).
4. Nagaychenko N.N. *Formirovaniye sotsial'noy kompetentnosti starsheklassnikov kak pedagogicheskaya zadacha*//*Nauchnyy elektronnyy arkhiv*. URL: <http://econf.rae.ru/article/5275> (data obrashcheniya: 05.10.2022).
5. Menlibekova G.ZH. *Sotsial'naya kompetentnost', sushchnost', struktura, sodержaniye* // *Vysshaya shkola Kazakhstana*, №4-5, 2001. – S.153-159.
6. Ibrayeva K.E., Ibrayeva Zh.E., Malkoc T. *Development of students' creative thinking skills by means of traditional art*// *Pedagogy and Psychology*, 2021, №1(46), P.101-105

Ш БӨЛІМ. СӘНДІ ҚОЛДАНБАЛЫ ӨНЕР
РАЗДЕЛ III. ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОЕ ИСКУССТВО

УДК: 745/749
МРНТИ: 18.31.01

Suleimen A.

*1st year undergraduate student of the
Abai Kazakh National Pedagogical University, e-mail: arayka.sss@mail.ru*

COSTUME FEATURES IN THE DESIGN SYSTEM

Abstract

The costume in the cultural system seems to be in the most prominent place, i.e. it is one of the most obvious visual characteristics of a person. But the fact of the existence of a catwalk and industrial business associated with the production and advertising of a fashionable suit, in social terms, turns the costume into the property of mass culture. This leaves its mark on the cultural understanding of the costume phenomenon and on the theory of costume as a whole, the development of which cannot yet be considered complete. Obviously, having dealt with the patterns of the appearance, formation, and functioning of the costume, it is possible to better understand both this rather specific type of design itself and the fundamental problems of the modern socio-cultural situation.

The problem is that design itself, as a fairly young kind of creativity, is in a state of forming its own theory. The term design has become extremely popular and is used both in the widest circles of society and among specialists, without having an unambiguous interpretation until today.

An attempt is made to define the essence of the concept of design. The main attention is paid to the consideration of the phenomenon of costume design in the context of general design practice. The peculiarity of a costume as a product of specific design creativity is determined by its maximum proximity to a person.

Keywords: costume, design, costume design, clothes, project, creativity

Сулеймен А.¹

¹*Магистрант 1 курса Казахского национального педагогического университета имени Абая,
e-mail: arayka.sss@mail.ru*

ОСОБЕННОСТИ КОСТЮМА В СИСТЕМЕ ДИЗАЙНА

Аннотация

Костюм в системе культуры вроде бы находится на самом видном месте, т.е. является одной из самых очевидных визуальных характеристик человека. Но факт существования подиумного и промышленного бизнеса, связанного с производством и рекламой модного костюма, в социальном плане превращает костюм в достояние массовой культуры. Это накладывает отпечаток на культурологическое осмысление феномена костюма и на теорию костюма в целом, разработку которой до сегодняшнего дня еще нельзя считать завершенной. Очевидно, что, разобравшись с закономерностями возникновения, формирования, функционирования костюма, можно лучше осмыслить как сам этот достаточно специфический вид дизайна, так и фундаментальные проблемы современной социокультурной ситуации.

Проблема заключается в том, что сам дизайн, как достаточно молодой вид творчества, находится в состоянии формирования собственной теории. Термин дизайн стал чрезвычайно

популярен и употребляется как в самых широких кругах общества, так и в среде специалистов, не имея до сегодняшнего дня однозначного истолкования.

В статье сделана попытка определить сущность понятия дизайн. Главное внимание уделяется рассмотрению феномена дизайна костюма в контексте общедизайнерской практики. Особенность костюма как продукта специфического дизайнерского творчества определяется максимальной приближенностью к человеку.

Ключевые слова: костюм, дизайн, дизайн костюма, одежда, проект, творчество

А.Сүлеймен¹

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің
I курс магистранты, e-mail: arayka.sss@mail.ru

ДИЗАЙН ЖҮЙЕСІНДЕГІ КОСТЮМНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа

Мәдениет жүйесіндегі костюм ең көрнекті жерде, яғни адамның ең айқын визуалды сипаттамаларының бірі болып табылады. Бірақ сән костюмін өндірумен және жарнамалаумен байланысты ұшу-қону жолағы мен өнеркәсіптік бизнестің болуы костюмді әлеуметтік тұрғыдан танымал мәдениетке айналдырады. Бұл костюм құбылысын мәдени тұрғыдан түсінуге және тұтастай алғанда костюм теориясына әсер етеді, оны бүгінгі күнге дейін толық деп санауға болмайды. Костюмнің пайда болу, қалыптасуы, жұмыс істеу заңдылықтарын түсініп, дизайнның осы ерекше түрін де, қазіргі әлеуметтік-мәдени жағдайдың негізгі мәселелерін де жақсы түсінуге болатыны анық.

Қазіргі уақытта дизайнның өзі, шығармашылықтың жас түрі ретінде, өзінің теориясын қалыптастыру күйінде. Дизайн термині өте танымал, бірақ қоғамның кең ауқымында да, мамандар арасында бүгінгі күнге дейін да қолданылатын нақты түсіндірмесі жоқ.

Мақалада дизайн ұғымының мәнін анықтауға әрекет жасалды. Костюм дизайны құбылысын жалпы дизайн тәжірибесі аясында қарастыруға баса назар аударылады. Костюмнің белгілі бір дизайнерлік шығармашылықтың өнімі ретіндегі ерекшелігі адамға барынша жақындығымен анықталады.

Түйін сөздер: костюм, дизайн, костюм дизайны, киім, жоба, шығармашылық

Introduction. In order to determine the place of costume design in the system of design activities, it is necessary to first understand the concept of design, one of the types of which is a costume. To this day, this very concept is often confused with art [3; 9]. This means that the costume is attributed to one of these types of creativity, then to another. It happens that pret-a-porter is considered design, couture is considered art. Although these are only different types of design already inside the costume design.

The word design (Latin designare – ‘to define, to designate’) traces its history back to the Italian designo, a concept that in the Renaissance called projects, drawings, as well as the ideas underlying the work. Later, the concept of design appeared in England, which has reached our days and is translated into Russian as an idea, drawing, pattern, and also – to design and construct.

Back in the XIX – early XX century. in English-speaking countries, the word design (given its ambiguity) was widely used in relation to handicraft, decorative and applied art, graphic art, meaning drawing, pattern, sketch, composition. One of the books by the English art theorist, pre-Raphaelite ideologue John Ruskin was called "Hints on Pattern designing". William Morris, a well-known English artist in the field of applied arts, the founder of the Arts and Crafts movement, was often called a designer by researchers of his work and cultural heritage. The authors of the book "The History of applied art of modern times" R. Rosenthal and H. Ratzka [10] uses the word design both in relation to applied art and design creativity itself.

For the first time, the term design was applied to product samples developed for industrial production by the English artist Joseph Sinel in 1919, and he introduced a clarifying definition of industrial, using the phrase industrial design to denote a historically new field of artistic subject creation focused on industry with its advanced machinery designed for mass production [9].

The first officially recognized definition of design (industrial design) belongs to the famous practitioner and design theorist Thomas Maldonado, who taught at the Higher School of Design in Ulm (Germany) and headed this famous educational institution in 1964. For the first time, Maldonado presented his definition of design in a presentation at the II ICSID Congress in 1961 in Venice. In 1964, after discussion and clarification, this definition was adopted at the international seminar on art design education in Bruges. Here is his formulation: "Design is a creative activity, the purpose of which is to determine the formal qualities of industrial products. These qualities include the external features of the product, but mainly those structural and functional relationships that turn the product into a single whole both from the point of view of the consumer and from the point of view of the manufacturer. Design strives to cover all aspects of the human environment, which is driven by industrial production". [1, p. 192].

Main part. Different researchers correct this definition. Design is a creative method, process and result of artistic and technical design of industrial products, their complexes and systems, aimed at achieving the most complete compliance of the created objects and the environment as a whole with the capabilities and needs of a person, both utilitarian and aesthetic [8]. It is impossible not to agree that the term design can mean not only the design activity itself, but also its method and its result. The essence of design is quite rightly defined as a design creative activity that combines both artistic and technical principles. But it seems erroneous to indicate that the objects of design are a variety of products, complexes, systems designed only for industrial production. This is true for industrial design, and it is not for nothing that the term originated in such a phrase. In this attempt at a terminological definition, there is an inaccurate understanding of just the essence of design as an activity, the specifics of which are primarily the approach to creating an object. With the help of the project, the product can be completely executed in a single copy. At the same time, it also refers to design creativity, as well as a replicated sample. So, it is not the way of functioning that determines the essence of design activity, but the process.

Not only focusing on industrial production, designers can create a complete product. At the same time, it does not mean that we should forget about efficiency and profitability, but the goals of this efficiency may have different scales. The most important thing in design, as a form of creative activity, is project orientation. The design work takes into account the capabilities of a person and the whole range of his needs, requests, preferences, embodied in both utilitarian and technical and socio-cultural fields.

The term industrial design does not separate the concepts of practice and design theory. In the middle of the twentieth century, the theory of industrial art in the West developed spontaneously in two main directions: either as an applied aesthetics related to the methodology of developing and creating design products, or in connection with general philosophical and sociological problems of aesthetics. The very concept of design theory as a science did not exist until the early 1960. It was only at the IV ICSID Congress in Paris in the summer of 1963 that a group was created to develop the philosophy of "industrial design".

Awareness of the need to develop design theory as a scientific discipline first began in socialist countries: Czechoslovakia, Poland, the GDR, and since 1962 – in the USSR. In 1954, the Czech designer and scientist P. Tachny introduced the term technical aesthetics. He outlined to them the theory of artistic construction of tools and means of production, scientific methods for improving working conditions, in particular, improving the shape of various tools based on data from physiology and anthropometry [9].

In the USSR, this term was borrowed and also initially associated, for ideological reasons, with the concept of a general culture of production (with the "aesthetics of production"). They began to denote, in fact, not the theory of design, but the practice associated with improving the culture of production by

means of artistic design. Later, the term technical aesthetics became established as a synonym for the term design, which could not be used because of "bourgeoisness". Technical aesthetics, as a kind of euphemism, determined the name created by decree of the government of the USSR in 1962. The Scientific Research Institute – the Institute of Technical Aesthetics – is the scientific, methodological and organizational center of the state design system in the country, as well as the name of the journal "Technical Aesthetics" published by this institute since 1964. "The program of training artists for industry in the Soviet Union was conducted on the principles of applied art. Both directions – both artistic construction and artistic design – were called design, because they were nevertheless connected by a common focus on introducing an aesthetic principle into the subject environment. Both directions tried to assimilate the experience of modern Western design, but the results of both were insignificant. The quality of consumer products remained low..." [4, p. 184].

The theory of design is still at the stage of clarifying both the terminological apparatus and its ontological and cultural foundations. A good metaphor was found by the design historian A.N. Lavrentiev: "In the English-language Bible of the Reformation, in the phrase "In the beginning God created heaven and earth," the word "created" is designated as "designed." The designer is universal because he sees the general organization of form in things" [6, p. 11]. It is not for nothing that one of the most famous modern designers, Philippe Starck, is convinced: "A designer can and should participate in the search for meaning, in the construction of a civilized world" [1, p. 14]. So, design in general is a design activity. If a work of art, focusing on an ideal, has, first of all, a pronounced subjectivity, then a work of design creativity assumes this very ideal as a dominant.

One of the first attempts to comprehend the phenomenon of design from a philosophical point of view in Russian scientific thought was made by G. Lola [7]. The researcher considers design as a risky effort to create an everyday support for a person in a world that was initially devoid of any support for him. The value of such research lies primarily in the ability to rethink the phenomenon of design, perceived in the context of the mundane, purely domestic arrangement of everyday existence. But the judgment about the "above-worldly" support seems controversial, since the essence of any design activity is precisely working with the "structures of these supports", clarifying them and mastering them. Therefore, if we use the terminology proposed by the researcher, design is not something that outlines the "contour-boundary" of any work, including art, but rather the internal structure, or skeleton, of the work. In any case, even if we switch to the language of metaphors, design is "inside", but not "outside". At the same time, the very "borderline" character of design as a phenomenon in a certain sense is very accurately indicated, which is "obscured" in theoretical research by design as a type of creative activity.

An interesting excursion into the linguistic field of modification of the term design was undertaken by researcher I. Rosenson: "The English word "design" has a Latin origin from de+signum (recall: designat – "sign", "designation" referring to the object it replaces, denotation), initially it is an external, sensually perceptible drawing of a deeply embedded meaning. The Oxford Dictionary traces by years how the modern concept of "design" was historically formed: 1548 – "purpose, intention"; 1593 – "a plan in the mind of what will be done"; 1638 – "construction plan"; 1697. – "to make a preliminary sketch for the construction of something"" [11, p.11]. There is clearly a narrowing, concretization of the concept, which later led to a "blurring" of the essence of the phenomenon. Although the classic of the theory of design in our country, V. Glazychev, formulated it quite clearly back in the 1960: "The very designation of this representation – "design" – means that a specific product of artistic design is a project, and not a thing or any system implemented in the material..." [2, p. 95]. The judgment of his colleague on the formation of the foundations of the theory of design G. P. is even more unambiguous. Shchedrovitsky: "Ultimately, the objective world of humanity is a product of design in the sense that it is design that should determine its character and structure. But in reality and directly, the subject world as such is not produced by design activities, but by mass production replication" [12, p. 70].

Let's try to clarify the scientific conclusions based on the design practice process of the costume designer. The artist, having put the last point in his work, has the right not even to understand the essence of the created. For a costume designer, after the last point in the sketch, the work does not just not end – it only begins then. The costume designer is thus obliged to understand the essence of his

conceptual development, otherwise he simply will not be able to complete it, so he must navigate the theoretical patterns of design activity, the specifics of the costume designer's creativity in order to carry out his own ideas more competently, fitting them into the context of general design practice.

The word costume itself comes from the word custom. The traditional costume really obeyed custom first of all. And it is only since the advent of fashion that the costume partially comes under its influence.

Let's first consider the very concept of a costume. To do this, we will distinguish the concepts of costume and clothing, which are often identified not only at the level of everyday consciousness, but also in practice by journalists, theoretical historians and cultural scientists. Moreover, even when a suit and clothes are differentiated by function, they are mixed at the design level [5; 8].

So, under clothes it is worth understanding the things that make up the costume. The main function of clothing is protective and utilitarian. Costume is an artistic system of objects and elements of clothing, shoes, accessories, etc., characterizing the individuality of a person or an epoch. The main function of the costume is symbolic.

The costume is a special kind of communication, not only communication, i.e. it not only provides information about the person himself and the time in which he lives, but also enters into a rather complex emotional relationship with the "carrier" himself and with the perceivers. Therefore, a costume is unthinkable without a person. Hanging on a hanger, it immediately loses its figurative integrity and turns into clothes. Moreover, being "incorrectly" put on, it also becomes clothing. Moreover, the inner state of a person changes, the expression of his face and ... the suit immediately turns into clothes. Costume designers know this well in practice, carefully choosing models to show the collection, the directors of the shows, "setting" the right facial expression for the models themselves. This is well known in practice by anyone who is at least somewhat interested in his appearance when he puts on something from his wardrobe "in the mood". This "mood" is, in each case, the basis of the system, which becomes a costume. Therefore, the same clothes can become the basis of different costumes.

Note that no type of design has such "mobility". A perfectly designed car or chair is beautiful on its own and without its user. But the suit is not. He is "alive", he demands a "theater of relationships". Real or imagined. It is no coincidence that the costume shown on the mannequin needs a "completed" image of a person by one means or another. It is not for nothing that competent expositions of museums or exhibitions are focused on creating a kind of installations to represent the costume. On a standard mannequin, the costume is "dying": it is clothes again.

The fact is that the costume is the "inner face" of both a specific character and a certain time. This "inner" is actually a psychological portrait. This means that we meet with our own and public subconscious every day "face to face" in the form of a costume. But most of all, they tend to attribute it to the field of "real or imposed choice of their own "visual face" and the "face" of the surrounding world" [3, p. 4]. Nevertheless, thanks to all these "persons", the costume can only be considered in connection with a certain person, the manner of wearing, plastics, gestures and at a specific time, which distinguishes it from the concept of clothing.

Conclusion. All of the above explains the specifics of the costume's position among other types of subject creativity. The concept of a costume is based primarily on a psychological component, i.e. the costume carries both a psychological and an imaginative characteristic, the latter being determined by the former.

The "human" is inherent in the costume more than in all other types of design, due to the fact that it is directly related to the very image of a person, his mood, movement, behavior, etc. Therefore, the costume is the most important element in a complex system that characterizes culture, determining its future in its own way. The costume expresses extremely subjectively the philosophical ideas of a certain time in a figuratively concentrated form.

Most often, a costume is talked about either in the context of costume history or in the context of art history. We analyze the costume as a specific type of design, which fundamentally changes not only the perspective of studying the phenomenon, but also the understanding of its essence, and as a result, the ways of creation and functioning.

References:

1. Glazychev, V. *About design: essays on the theory and practice of design in the West* / V. Glazychev. – M.: Art, 1970. – 192 p.
2. Glazychev, V. *Ways of representing artistic design* / V. Glazychev // *Theoretical and methodological research in design*. – M.: Publishing house of the Shk. cultural policies, 2004. – 372 p.
3. Demshina, A. *Fashion in the context of visual culture: the second half of the XX – the beginning of the XXI century*. / A. Demshina. – SPb.: Asterion, 2009. – 106 p.
4. Koveshnikova, N. *Design: history and theory* / N. Koveshnikova. – M.: Omega-L, 2006. – 224 p.
5. *The composition of the costume: study. the manual for higher education students. studies. institutions* / G. Guseinov, V. Ermilova, D. Ermilova and others. – M.: Academia, 2003. – 432 s.
6. Lavrentev, A. *Design History* / A. Lavrentev. – M.: Gardariki, 2007. – 303 p.
7. Lola, G. *Design. The experience of metaphysical transcription* / G. Lola. – M.: MGU, 1988. – 264 p.
8. Medvedev, V. *The role of design in shaping culture* / V. Medvedev. – SPb.: SPGUTD, 2004. – 108 p.
9. *Development of the terminological apparatus of design: a method. materials* / G. Demosfenova. – M.: VNIITE, 1982. – 118 p.
10. Rozental, R. *The history of applied art of modern times* / R. Rozental Розенталь. – M.: Art, 1971. – 250 p.
11. Rozenson, I. *Fundamentals of design theory* / I. Rozenson. – SPb.: Piter, 2007. – 219 p.
12. Shedrovitskiy, G. *The science and methodology of design science* / G. Shedrovitskiy // *Theoretical and methodological research in design*. – M.: Publishing house of the Shk. cultural policies, 2004. – 327 p.

ӘОЖ: 76.01

ҒТАМР: 18.31.41

М.М. Бейсембаева¹

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, магистрант,
Алматы, Қазақстан, e-mail: makosyabeisembaeva@gmail.com

ЗАМАНАУИ ҚАЛАЛЫҚ ОРТАДАҒЫ ГРАФИКАЛЫҚ ДИЗАЙННЫҢ ЭТНОСТИЛИСТИКАЛЫҚ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

Аңдатпа

Бұл мақала графикалық дизайндағы этностық тенденцияларды, әсіресе Қазақстанның заманауи қалалық ортасы контекстінде зерттейді. Автор графикалық дизайндағы дәстүрлі элементтер мен символизмнің қолданылуын талдап, оның Қазақстанның мәдени мұрасы мен ұлттық бірегейлігін сақтаудағы рөлін қарастырады. Қазақ мәдениеті мен тарихының қайталанбас ерекшеліктерін заманауи контексте жеткізуде этностық графикалық дизайнның маңыздылығы атап өтілген. Автор этнодизайнды одан әрі дамытудың бірнеше перспективалары мен бағыттарын белгілейді.

Қазақстанның қалалық кеңістігіне этностық графикалық дизайнның интеграциясы қарастырылған. Бұл көлемді әріптерде, логотиптерде, брендингте және дүкен сөрелерінде ұлттық рәміздерді пайдалану, бірегей атмосфераны құру және елдің мәдени мұрасын көрсетуді қамтуы мүмкін.

Қазіргі заманғы қалалық ортада этностық графикалық дизайнды зерттеу мен дамытудың маңыздылығына назар аударады. Этнодизайнды дұрыс пайдалану қалаларды тартымды етіп, мәдени мұраны сақтауға және елдің ұлттық бірегейлігін қолдауға мүмкіндік береді.

Түйін сөздер: қалалық орта, графикалық дизайн, этнодизайн, этностық графика, петроглиф, ою-өрнек.

Бейсембаева М.М.¹

¹Казахский национальный педагогический университет имени Абая, магистрант,
Алматы, Казахстан, e-mail: makosyabeisembaeva@gmail.com

ЭТНОСТИЛИСТИЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ ГРАФИЧЕСКОГО ДИЗАЙНА В СОВРЕМЕННОЙ ГОРОДСКОЙ СРЕДЕ

Аннотация

Данная статья исследует этностилистические тенденции в графическом дизайне, особенно в контексте современной городской среды Казахстана. Автор анализирует использование традиционных элементов и символики в графическом дизайне и рассматривает его роль в сохранении культурного наследия и национальной идентичности Казахстана. Статья отмечает важность этностилистического графического дизайна в передаче уникальных черт казахской культуры и истории в современном контексте. Автор выделяет несколько перспектив и направлений для дальнейшего развития этнодизайна.

В статье изложена интеграция этностилистического графического дизайна в городское пространство Казахстана. Это может включать использование этнической символики на вывесках логотипов, элементах фирменного стиля и витринах, создавая уникальную атмосферу и отражая культурное наследие страны.

Сделан акцент на важности исследования и развития этностилистического графического дизайна в современной городской среде. Правильное использование этнодизайна способно сделать города более привлекательными, сохранить культурное наследие и поддержать национальную идентичность страны.

Ключевые слова: городская среда, графический дизайн, этнодизайн, этностилистика, петроглиф, орнамент.

Beisembayeva M.M.¹

¹Abai Kazakh National Pedagogical University,
master's student, Almaty, Kazakhstan,
e-mail: makosyabeisembaeva@gmail.com

ETHNOSTILISTIC TRENDS OF GRAPHIC DESIGN IN A MODERN URBAN ENVIRONMENT

Abstract

This article explores ethnostilistic trends in graphic design, especially in the context of the modern urban environment of Kazakhstan. The author analyzes the use of traditional elements and symbolism in graphic design and considers its role in preserving the cultural heritage and national identity of Kazakhstan.

The importance of ethnostilistic graphic design in conveying the unique features of Kazakh culture and history in a modern context. The author identifies several prospects and directions for the further development of ethnodesign.

Outlines the integration of ethnostilistic graphic design into the urban space of Kazakhstan. This may include the use of ethnic symbols on signage, logos, branding and storefronts, creating a unique atmosphere and reflecting the cultural heritage of the country.

The article focuses on the importance of research and development of ethnostilistic graphic design in the modern urban environment. Correct use of ethnodesign can make cities more attractive, preserve cultural heritage and support the national identity of the country.

Keywords: urban environment, graphic design, ethnodesign, ethno-stylistics, petroglyph, ornament.

Кіріспе. Этникалық дизайн - лексиконда бекіту перспективасы анық емес, салыстырмалы түрде жаңа ұғым. Әртүрлі вариацияларда (этнодизайн, этнодизайн, этнодизайн, этникалық дизайн) ол этнография сияқты шамамен бірдей семантикалық салаларда таралады: орыстілді кеңістікте - этникалық бренд ретінде, ағылшын тілді кеңістікте - сипаттама ретінде « бірлескен дизайн».

Лаваль университетінде (Квебек, Канада) зерттеулер ұқсас тақырыптарға арналған, мысалы, «Этнодизайн: қолөнер мен заманауи дизайн арасындағы диалог» Дж.-Е. Belle. Автор этнодизайн ұғымының екіұштылығын: 1) өткен мен бүгінгі күннің байланысы, 2) қолөнер мен дизайнның арақатынасы, 3) қолөнер туындысының маңыздылығы, 4) тұрақты дамуды қамтамасыз ету, 5) тұрғысынан ашады) салалардың дамуына қосқан үлесі. Бұл проекциялар бір-бірінен оқшауланбайды, бірақ алға-артқа қозғалыс жасайды. Дизайн қолөнерден шабыт алады, ал қолөнер дизайн арқылы жаңартылады.

Осылайша, этнос жобалау арқылы жүзеге асырудың және жанарудың жаңа жолдарын іздейді. Сонымен бірге «этникалық» тауарға айналып, кей жерлерде сәнге айналуға; Сонымен қатар дизайн сәнге еру тәсілінен сәнге айналды. Бір қозғалыстағы «екі сәннің» үйлесуі резонанс үшін жағдай жасайды, бірақ сонымен бірге этникалық және оның рәміздері халықтың қасиетті меншігі болып саналған және «үшін» деп есептелмейтін ескі негіздерді бұзады. сату». Аз уақыт ішінде этникалық топтың комодификациясы мен сувенирленуі орын алды және бұл әсер этникалық дизайнмен тікелей байланысты. «Этноиндустрияның» алуан түрі кеңейіп келеді: этнопарктер, этноауылдар, этноресторандар, этнобазарлар, этнотуризм. «Этно» кәсіпке айналуға, ал бұрын өзін сами немесе масай деп танығандар бүгінде сами немесе масай болып «жұмыс істейді».

Бүгінгі этнодизайн өзін нақты анықтау үшін әлі жеткілікті түрде көрсетілмеген, бірақ қазірдің өзінде талпыныстар жасалуда.

«Этнодизайн деп біз этномәдени мотивтерді стилизациялау арқылы жасалған дизайн бұйымын айтамыз».

«Этнодизайн» тіркесі заманауи дизайнның көркемдік, эстетикалық, этникалық, конструктивті және технологиялық құрамдас бөліктерін қамтиды» [1].

Дизайн тарихына біртұтас көзқарасты табу өте қиын, өйткені оның тиімділігі көп қырлы. Егер сіз қарабайыр адамның мәдениетіне енсеңіз, адамда құрал болған кезде оны ыңғайлы және функционалды ету қажеттілігі бірден пайда болғанын түсінесіз. Дизайн – адамзат өркениетінің эволюциялық дамуының құнды олжасы, өндірістің әртүрлі салаларындағы эстетикалық және дизайн ерекшеліктерін жақсартудың кілті. Сондықтан дизайн әр түрлі қызмет түрлеріне өте тез таралады. Дизайн тарихына біртұтас тәсілді табу өте қиын, өйткені оның тиімділігі көп қырлы. Егер сіз қарабайыр адамның мәдениетіне енсеңіз, адамда құрал болған кезде оны ыңғайлы және функционалды ету қажеттілігі бірден пайда болғанын түсінесіз. Дизайн – адамзат өркениетінің эволюциялық дамуының құнды олжасы, өндірістің әртүрлі салаларындағы эстетикалық және дизайн ерекшеліктерін жақсартудың кілті. Сондықтан дизайн әртүрлі әрекеттерге өте тез таралады [2].

Арт-білім беру пәнінің негізгі міндеті, білімгерлерді оқыту нәтижесіндегі пәндік құзіреттіліктерімен қатар, олардың зияттық қорын өз ұлттық рухани негіздері, мәдени ерекшеліктері мен көркемдік қырлары арқылы қалыптастыру. Бұл оқыту курсы Қазақстанның ежелден қазірге дейінгі әртүрлі кезеңдердегі мәдени көптүрлілігінің мәнін тәрбиенің халықтық тәжірибесі мен ұлттық мәдени дәстүрлерін қолдану мүмкіндіктері арқылы қарастырады. Сонымен қатар, білімгерлердің шығармашылық және ғылыми қызметін сапалы ұйымдастыруға қажетті іскерліктерін халықтық тәжірибе мен ұлттық мәдениет негізінде дамыту болып табылады. Мұнда этнодизайн түрлерімен, этнодизайн шығармашылығындағы түрлі құрал-материалдармен, технологиялармен, Қазақстан этнодизайнерлері туындылығымен таныстырып игертуде аса маңызды тәсілдер болып табылады. Өнер мен ұлттық көркемдік мәдениет рухани және материалдық қатынастарда жеке тұлғаны шығармашылыққа баулудың өте ширақ та кең саласы. Арт білімді оқыту үрдісінде қазіргі жаңғыру кезеңіндегі жаңа бастамаларды неғұрлым белсенді

түрде шешу мүмкіндіктері мен жолдары айқындалады. Ғылыми зерттулерінде арт білім мазмұны мен оның әдіс тәсілдерін ғалымдар түрлі бағытта қарастырады.

Графикалық дизайндағы этностилистикалық тенденциялар мәдени дәстүрлер мен ұлттық мұралардан туындаған көрнекі тіл эволюциясының маңызды аспектісі болып табылады. Бұл үрдістер мәдени әлемнің алуан түрлілігін көрсетіп қана қоймайды, сонымен қатар графикалық палитраға бірегей элементтерді енгізіп, бізді әртүрлі этностардың тарихына, дәстүрлеріне және ерекшеліктеріне апаратын көрнекі бейнелер жасайды.

Этностилистикалық дизайнның негізгі ерекшеліктерінің бірі белгілі бір мәдениеттерге тән танылатын белгілерді, өрнектерді және түстерді біріктіру арқылы қаланың көрнекі кеңістігін байыту мүмкіндігі болып табылады. Бұл элементтер әртүрлі мәдени топтар арасындағы қарым-қатынас пен түсіністікке ықпал ететін көрнекі тілге айналуы мүмкін.

Графикалық дизайндағы этностилистикалық үрдістер тақырыбы қазіргі мәдениет пен дизайн индустриясында өзекті болып табылады. Қазіргі уақытта жаһандану және мультикультурализм біздің өміріміздің маңызды аспектілеріне айналды, әсіресе қалалық ортада.

Графикалық дизайндағы этностилистикалық үрдістер әртүрлі мәдениеттерге, халықтарға және олардың дәстүрлеріне деген қызығушылықты көрсетеді. Этникалық мәдениеттен алынған тәсілдер мен элементтер дизайнға бірегейлік пен ерекшелік қосып қана қоймайды, сонымен қатар сәйкестік пен мәдени әртүрлілікті көрсету құралы ретінде де қызмет ете алады.

Қалалық ортада этностильдік элементтер визуалды ландшафтты байытып, ерекше атмосфера жасайды. Оларды логотиптер, көше жарнамалары, сценография, ғимарат қасбеттері мен интерьерлері сияқты әртүрлі жобаларда қолдануға болады. Этностилистикалық мотивтерге негізделген дизайн қала тұрғындары мен қонақтарының назарын аударып, эмоционалды әсер қалдыра алады.

Қалалық ортадағы этностилистикалық тенденциялардың маңыздылығы олардың әртүрлі этникалық қауымдастықтардың мәдени диалогын және интеграциясын нығайту қабілетінде жатыр. Дизайндағы этностилистикалық тәсілді пайдалану ұлттық және мәдени ерекшеліктерді сақтауға және танымал етуге, сондай-ақ әртүрлі этникалық топтар арасындағы өзара түсіністік пен толеранттылыққа ықпал етеді.

Осылайша, қалалық ортадағы этностилистикалық үрдістерді зерттеу өзекті болып табылады, өйткені ол этникалық мәдениеттің қаланың графикалық және бейнелік кеңістігіне әсерін жақсырақ түсінуге көмектеседі. Зерттеу нәтижелерін мәдениеттер мен дәстүрлердің әртүрлілігін ескере отырып, қалалық ортаның дизайн жобаларын әзірлеуде пайдалануға болады.

Негізгі бөлім. Графика - бейнелеу өнерінің бүгінгі күнге дейін сақталған ең көне түрі. Алғашқы графикалық туындылар адамзат қоғамы дамуының ең ерте кезеңдерінде, ежелгі адам тастарға және үңгір қабырғаларына, сүйек тақтайшаларына бейнелерді сызып тастаған кезде пайда болды. Кесілген немесе боялған тас негіздегі суреттер жартастағы суреттер немесе петроглифтер деп аталады. Олардың мағынасында олар мүлдем басқа тақырыптарға ие болуы мүмкін. Бұл ғұрыптық, діни, мемориалдық, иконикалық бейнелер. Петроглифтердің барлығы бізге палеолит дәуірінен (ескі тас дәуірі – шамамен 2,5 млн жыл бұрын) жеткен бейнелер. Бұл қарабайыр адамдардың үңгірдегі суреттері, кейінірек арнайы белгіленген тастардағы ортағасырлық суреттер.

Жартастағы суреттер дүние жүзінде кездеседі: Қазақстан, Карелия, Испания, Франция, Сібір, Италия, Англия, Германия, Алжир, Сахара.

Қазақстанның петроглифтері – алғашқы және ортағасырлық өнердің тамаша ескерткіштері.

Қазақстандық рельефтің ерекшелігі, тау жоталарын құрайтын тау жыныстарының ерекшеліктері петроглифтердің кең таралуын анықтады. Қазақстан территориясының басым бөлігінде техногендік әсердің болмауына байланысты көптеген ескерткіштер сақталған.

Мұнда әлемге әйгілі Таңбалы археологиялық кешені орналасқан. 2004 жылы ЮНЕСКО-ның Бүкіләлемдік мәдени мұра тізіміне енді. Таңбалы – Алматыдан солтүстік-батысқа қарай 170 шақырым жерде Аңырақай тауларында жартастағы суреттер орналасқан ескерткіш. Мұнда

өткеннің құпиясын жасыратын 5 мыңға жуық петроглифтерді табуға болады. Бұлар негізінен жануарлар бейнелері – бұғы, бизон, қабан, жабайы жылқылар; Олардың арасында бүгінде жер бетінде кездеспейтіндері – ұзын шашты мамонттар, қылыш тісті жолбарыстар бар. Тек андасанда ғана адам фигуралары мен бастарының сұлбаларын, дәлірек айтсақ, ғұрыптық маскаларды кездестіресіз. Тек кейінірек, неолит дәуірінде олар қарабайыр тайпа өмірінің көріністерін - аң аулау, шайқас, би және кейбір түсініксіз рәсімдерді бейнелей бастады. Мұндай композициялар шамамен біздің дәуірімізге дейінгі 6-4 мыңжылдықтарға жатады. Ал жануарлардың «портреттері» басым болатын ең алғашқы бейнелер жоғарғы палеолитке жатады. Сондай-ақ, тастарда бейнеленген салт-дәстүрлі бидің қандай да бір түрін орындайтын салт аттылар мен би фигуралары қызықты. Таңбалы петроглифтер кешенінде күн басты антропоморфты тіршілік иелері ерекше орын алады. Таңбалыда ұзындығы алты метр, биіктігі төрт метр болатын 118-ші ұшақ бар. Ұшақта әртүрлі композициялардың сызбалары бар: адам денесі бар алты басты тіршілік иелері. Бұл Оғыз қағанның алты ұлының бейнесін сипаттайтын петроглифтер. Оғыз қағанның тұңғыш ұлы Күн деп аталды - бірінші петроглифте күн сәулесі басынан жоғары көтерілген адам бейнеленген. Демек, бұл Оғыз ұлы Күннің суреті. Екінші петроглифте басы толық айдың дизайнына сәйкес келетін адам бейнеленген, сондықтан бұл петроглифте Оғыз Лунаның екінші ұлы бейнеленген. Үшінші петроглифте адамның басында кішкентай жұлдыздар бейнеленген, сондықтан Оғыздың үшінші ұлы Звезда. Төртінші петроглифте басы аспан белгісіне сәйкес келетін адам бейнеленген, бұл Оғыз Небаның төртінші ұлының суреті. Петроглифтегі бесінші адамның басы дөңгелек, яғни «биік» деген ұғымды білдіреді, бұл петроглифте Оғыз Гораның ұлы бейнеленген. Алтыншы петроглифте басы бір бұрышта теңізге ұқсайтын адам, суретте Оғыз Мордың алтыншы ұлы бейнеленген. Бұл суреттердің астында 12 бидің бейнесін көруге болады, аңыз бойынша Оғыз қаған жерді 12 аймаққа бөлді, Таңбалыда 12 аттылы билеп жүр, бұл облыстарды бейнелейді.

Таңбалыда руникалық жазулар бар. Руна әліпбиі қазақ халқының ата-бабаларына қатысты екені белгілі, оған Орхон ескерткіштері дәлел. Таңбалы петроглифтерінің композициясы бірегей және әлемде теңдесі жоқ. Кешен Алматы облысы, Жамбыл ауданы, Қарабастау ауылының маңында орналасқан. 2003 жылы бұл жерде Мемлекеттік ашық аспан астындағы мұражай құрылды.

Қазақстандағы ежелгі бейнелеу жартас өнерінің атақты орталықтары Жетісуда орналасқан. Қазақстандағы петроглифтердің ең үлкен жинақтарының бірі – Ешкіөлмес жотасындағы ежелгі жартастағы суреттер. Мұнда 10 мыңнан астам сурет бар. Көбінесе олар жануарлардың фигураларымен, сирек аң аулау көріністерімен бейнеленген. Ешкіөлместің жиырма екі сайы бар, олардың әрқайсысында сан алуан түрлі өрнектер бар.

Петроглифтер туралы алғашқы мәліметтерді Шоқан Уәлиханов жинаған. Ол Шолақтау тауларындағы бейнелерді, Іле бойындағы Таңбалы-Тас трактіндегі будда әулиелерін және оларға арналған жазуларды зерттеп, көшірген.

Таңба – түркі және басқа да кейбір халықтардағы жалпылама белгі, ол көне графемаларға жатады. Таңба көбінесе көшпелі түркі тайпаларында, атап айтқанда қазақтар, қырғыздар, татарлар, ноғайлар арасында жиі кездеседі. Таңбаның шығу тегі көне, ол скифтер, ғұндар, сарматтар арасында болған. «Таңба» сөзі түркі тілінен шыққан және бірнеше мағынаны білдіреді: «таңба», «мөр», «мөр». Таңбалар мен таңба тәрізді белгілерді ғылыми тұрғыдан зерттеу екі ғасырдан астам уақыт бойы жүргізіліп келеді. Қолда бар этнографиялық деректер бойынша таңбалардың прототиптері қарапайым геометриялық фигуралар (шенбер, шаршы, үшбұрыш, бұрыш, т.б.), киелі пиктограммалар, құстар мен жануарлар, тұрмыстық заттар, құралдар, қару-жарақ пен ат әбзелдері, кейде әріптер болды. әртүрлі алфавиттер. Мүмкін, көптеген белгілердің прототиптері тотемдік жануарлар немесе тайпалық қарым-қатынастардан қалған басқа белгілер болды. Сондықтан көптеген (әсіресе қарапайым) белгілердің графемаларын бірнеше аумақтық, мәдени және хронологиялық байланысы жоқ қоғамдарда бір мезгілде немесе дәйекті түрде қолдануға болады.

Ою-өрнек адамның бейнелеу әрекетінің ең көне түрлерінің бірі болып табылады, ол ертеде символдық және магиялық мағынаны, иконалық және мағыналық қызмет атқарды. Қазақ ою-өрнегінің әр алуандығы оның ата таңбасынан немесе аңшының өзі өлтірген малды санау әдетіне байланысты пайда болған санау белгілерінен өрбігендігінде. Ертедегі сәндік-өрнек элементтері семантикалық мағынаға ие болмауы мүмкін, тек ырғақ, пішін, реттілік және симметрия сезімін білдіретін абстрактілі белгілер болды. Ою-өрнекті зерттеушілер ол жоғарғы палеолит дәуірінде (б.з.б. 15-10 мың жыл) пайда болған деп есептейді. Бейнелеусіз символизмге негізделген ою-өрнек тек қана геометриялық болды, ол шеңбердің, жарты шеңбердің, сопақтың, спиральдың, шаршының, ромбтың, үшбұрыштың, кресттің және олардың әртүрлі комбинацияларының қатаң формаларынан тұрады. Әшекейлеуде ирек, штрих, жолақ, «Шырша» өрнектері, өрілген («арқан») өрнектер пайдаланылды. Ежелгі адам дүниесінің құрылымы туралы түсініктерін белгілі бір белгілермен қамтамасыз етті. Мысалы, шеңбер – күн, шаршы – жер, үшбұрыш – таулар, свастика – күннің қозғалысы, спираль – даму, қозғалыс, т.б.

Неолит мәдениетінде ою-өрнек әртүрлі формаларға жетіп, үстемдік ете бастады. Уақыт өте келе ол маңызды мағынаны жоғалтты және ол жай ғана безендіру үшін қолданылды. Қазақ ою-өрнек композицияларының айрықша ерекшелігі – оларда бір-бірін қайталайтын ою-өрнек үлгісі мен фонның айна симметриясының болуы. Мұнда ерте заманнан мал шаруашылығы, аңшылық, көшпелілік мотивтері басым болған. Ұлттық ою-өрнектің ерекшелігі – мүйіз пішінді ою-өрнек элементтерінің, әсіресе қошқар мүйіздердің басым болуы. Ою-өрнек мотивтері геометриялық, космогониялық, өсімдік, зооморфтық болып топтарға бөлінеді. Ою-өрнектерді физиоморфты және биоморфты деп екіге бөлген ағылшын ғалымы А.Хэддонның классификациясы қазақ ою-өрнегі үшін анағұрлым адекватты сияқты. Бұл мотивтерді бейорганикалық және органикалық деп атауға болады. Сондай-ақ оларға аралас түрін қосуға болады. Толығымен қазақ ою-өрнегіне арналған ерекше еңбек С.М. Дудин, 1925 жылы жарық көрді. Қазақ ою-өрнегінің қалыптасу уақытының нақты уақытын көрсетпей-ақ, ол басқа ешкім сияқты, кейіннен алынғанына қарамастан, құрамында көптеген көне мотивтерді өзгеріссіз сақтап, «нәзік талғамы мен шеберлігімен, сәндік шеберлігімен және өлшемділігімен» ерекшеленеді деп есептеді. қазақ шеберлеріне тән.

С.М. Дудин қазақ ою-өрнегінің іргелі, сонылық беретін төрт ерекшелігін анықтайды. Ол атап өткен алғашқы екеуі – фон мен өрнектің теңдігі, сондай-ақ өрнектің де, өңнің де мотивтерінің алуан түрлілігі – шынында да қазақ ою-өрнегінің өте тамаша қасиеті. Ол формальды талдау тұрғысынан да атап өткен тағы екі ерекшелік – ою-өрнектің шектеулі түсті диапазоны және ою-өрнек композицияларында үстіңгі және астыңғы жағының болуы.

Қазақ графикасы дәстүрге негізделген ою-өрнек композицияларын көркем шығармаларда және қолданбалы мақсатта кеңінен пайдаланған.

Бейнелеу өнерінің дербес түрі ретінде қазақ қазіргі графикасы 30-жылдары танымал болды, оны орыс суретшілерінің есімдерімен байланыстырылған Р.В. Велианова, В.И. Антощенко-Оленева, Н.Г. Хлудова. Н.Г.-ның шеберханасында. Хлудов қазақтың тұңғыш суретшісі, қазақ халқының тұрмыс-тіршілігіне, салт-дәстүріне және қазіргі заманға арналған акварель, графикалық суреттер мен картиналардың авторы Әбілхан Қастеевпен бірге оқыған. Қазақстандық графика 1960-80 жылдар бойы дамыды. Бұл кезең Қазақстан Республикасының бейнелеу өнері тарихындағы Ә.Қастеев, Е.Сидоркин, М.Қисамединов, Т.Ордабеков сынды суретшілердің есімдерімен байланысты жетістіктер кезеңі болып табылады. Қазақстандық графикада ұлттық өзіндік сананың, дүниетанымның, өзін-өзі бекітудің қалыптасу және өсу күрделілігі тудырған мәселелердің қалыптасу ерекшеліктері де, қайшылықтары да бар.

Қазақстандық графика көпұлтты көркем мәдениеттің өзіндік дамуымен, реализм принциптерін жаңаша сезінуімен, заманауи өнердің сан алуандығын ескеретін өзіндік стиль іздеуімен, жекелеген шеберлердің жеке ізденістерімен ерекшеленеді. Қазақтардың көшпелі өмір салты олардың жазбаша ауызша деректерге ие болуына мүмкіндік бермеді. Таңба, ою-өрнек және графикалық белгі (таңба) үлкен ақпараттық мәнге ие болды, бұл графика мен каллиграфия-

ның дамуына ықпал етті. Қазақстанның Батыс пен Шығысты байланыстыратын Ұлы Жібек жолында орналасуы графика өнері мен көркем мәдениеттің ерекше дамуын талап етті. Қазіргі өнерде бұл әсіресе типография мен ою-өрнек өнерінде айқын көрінеді [2].

Алматы қаласының қалалық ортасындағы этностилистикалық графикалық дизайнның сипаттамасы. Қазақстанның этностилистикалық графикалық дизайны елдің этникалық мәдениетінің байлығы мен алуан түрлілігін көрсететін бірегейлігімен және ерекшеліктерімен ерекшеленеді. Қазақстандағы этностилистикалық графикалық дизайнның кейбір ерекшеліктері:

1. Түс палитрасы. Қазақстанның этностильдік графикалық дизайнындағы түс таңдауы табиғатпен, ұлттық рәміздермен тығыз байланысты. Қоңыр, қызғылт сары және жасыл реңктер сияқты табиғи және жер реңктері жиі қолданылады. Сонымен қатар, ашық қызыл және көк түстер контраст жасау және белгілі бір элементтердің маңыздылығын көрсету үшін пайдаланылуы мүмкін.

2. Ұлттық ою-өрнектерді қолдану. Ұлттық ою-өрнектер Қазақстанның этностильдік графикалық дизайнына тән элементтер болып табылады. Олар дәстүрлі өрнектер мен мотивтерді бейнелейтін, сонымен қатар эстетикалық және символдық мағынаны беретін әртүрлі композицияларда қолданылады.

3. Дәстүрлі қаріптер мен типография. Қазақстандағы кейбір этностилистикалық дизайн жобаларында көне қолжазба өнері мен графикалық техниканы көрсететін дәстүрлі қаріптер мен типография қолданылады. Бұл шынайылық пен дәстүрлерді сақтауға және ұлттық мәдениеттің ерекше эстетикасын беруге көмектеседі.

4. Қазіргі элементтердің интеграциясы. Заманауи элементтер мен тәсілдер Қазақстанның этностилистикалық графикалық дизайнына біріктіріліп, дәстүрлі және заманауи тәсілдер синтезін жасай алады. Мысалы, заманауи графикалық эффекттерді, технологиялар мен стильдерді пайдалану ұлттық мәдениеттің мәнін сақтай отырып, дизайнға заманауи және өзекті көрініс бере алады.

5. Аралас стильдегі композициялар. Қалалық ортада, сонымен қатар, бірнеше мотивті біріктіре жасалған көріністер де орын табады. Мысалы, петроглиф пен ою-өрнек (мүйіз бейнесі) элементтерінің синтезі арқылы жасалған логотип.

Бұл сипаттамалар Қазақстанның мәдени мұрасы мен бірегейлігін көрсететін бірегей және есте қаларлық графикалық шешімдерді жасауға көмектеседі. Олар ұлттық дәстүрлерді насихаттайды және графикалық дизайндағы әртүрлілік пен түсіністікке ықпал етеді.

Мәдени мұра мен ұлттық бірегейлікті сақтаудағы этностилистикалық графикалық дизайнның рөлі. Этностилистикалық графикалық дизайн Қазақстанның мәдени мұрасы мен ұлттық бірегейлігін сақтауда маңызды рөл атқарады. Этникалық рәміздер мен дәстүрлі эстетикаға негізделген графикалық дизайн қазақ мәдениеті мен тарихының қайталанбас ерекшеліктерін жеткізуге мүмкіндік береді.

Этностилистикалық графикалық дизайнның негізгі функцияларының бірі дәстүрлі мәдени элементтерді заманауи контексте көрсету болып табылады. Бұл өскелең ұрпақтың назарын аударып, өткен мен бүгінгі күннің ажырамас байланысын жасауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, графикалық дизайн туризм, мұражайлар, мәдени іс-шаралар сияқты қызметтің әртүрлі салаларында және тіпті күнделікті өмірде қолданылуы мүмкін.

Қазақстан қазақтар, өзбектер, ұйғырлар және басқалар сияқты түрлі этностарды қамтитын тарихи-мәдени мұраға бай. Әр топтың өзіне тән символизмі, мотивтері мен өрнектері бар. Бұл элементтерді графикалық дизайнда ұлттық бірегейлікті беретін танылатын бейнені жасау үшін қолдануға және түсіндіруге болады.

Сондай-ақ этностилистикалық графикалық дизайн мәдени дәстүрлер мен тарихи жадты сақтау және жеткізу платформасы бола алады. Көгілдір және сары сияқты дәстүрлі өрнектерді, дизайнды және түстерді пайдалану мәдени мұраны ұстанып қана қоймай, оларды болашақ ұрпақ үшін сақтауға көмектеседі. Әрине, графикалық дизайнда мұндай элементтерді пайдалану мәдени әртүрлілікті қолдауға көмектеседі және қазақ мәдениетінің бірегейлігіне назар аударады.

Осылайша, этностилистикалық графикалық дизайн Қазақстанның мәдени мұрасы мен ұлттық бірегейлігін сақтауда таптырмас рөл атқарады. Бұл мәдениет пен дәстүрдің қайталанбас ерекшеліктерін жеткізу мен сақтаудың қуатты құралы, сондай-ақ елдің мәдени байлығына назар аударудың тәсілі.

Қорытынды. Мақаланы қорытындылай келе, этностильдік графикалық дизайн Қазақстанның мәдени мұрасы мен ұлттық бірегейлігін сақтауда маңызды рөл атқаратынын атап өтуге болады. Дәстүрлі элементтер мен символизмді қолдану арқылы этникалық дизайн заманауи контексте қазақ мәдениеті мен тарихының қайталанбас ерекшеліктерін жеткізуге көмектесетін бірегей бейнені жасайды.

Дегенмен, Қазақстанның қазіргі қалалық жағдайында этностилистикалық графикалық дизайнды одан әрі дамыту үшін осы өнер түрін тиімді қолдана алатын және дамытатын перспективалар мен бағыттарды анықтау қажет.

Бірінші бағыт этностилистикалық графикалық дизайнды сәулет пен қала кеңістігіне біріктіру болуы мүмкін. Гимараттың қасбеттерінде, ландшафты дизайн элементтері этникалық рәміздер мен өрнектерді пайдалану Қазақстанның мәдени мұрасы мен бірегейлігін көрсететін бірегей атмосфера мен көрнекі тартымдылықты жасауға көмектеседі.

Екінші бағыт туризм саласындағы этностилистикалық графикалық дизайнды дамыту болуы мүмкін. Графикалық дизайн арқылы Қазақстанның өзіндік және танымал брендин жасау туристерді тартуға және этникалық мәдениеттің бірегейлігі мен сұлулығын көрсетуге көмектеседі. Ұлттық музейлерге, суретшілер шеберханаларына бару, ұлттық мерекелер мен фестивальдерге қатысу сияқты этностилистикалық дизайнға байланысты туристік маршруттардың ашылуы да мәдени туризмді дамытуға ықпал етеді.

Үшінші бағыт жастардың шығармашылық дамуына бағытталған білім беру бағдарламалары мен жобаларын әзірлеу болуы мүмкін. Этностилистикалық графикалық дизайнды білім беру бағдарламаларына, шеберлік сыныптары мен байқауларға енгізу ұлттық дәстүрлерді сақтауға және жеткізуге ықпал етеді және жас дизайнерлердің шығармашылық әлеуетін ынталандырады.

Осылайша, Қазақстанның заманауи қалалық жағдайында этностильдік графикалық дизайнды одан әрі дамытудың перспективалары мен бағыттарын анықтау және дамыту мәдени мұраны сақтауға, туризмді дамытуға және жастарды шығармашылық үдеріске тартуға ықпал етеді. Этностилистикалық графикалық дизайнды үздіксіз жетілдіру қазақ мәдениетінің бірегейлігі мен әсемдігін атап өтуге және қазіргі әлемдегі Қазақстанның тартымды бейнесін жасауға көмектеседі.

Әдебиеттер:

1. Головнёв А. В. Арктический этнодизайн // Урал. ист. вестн. 2017. №2 (55). С. 6–15; Он же. Визуализация этничности: музейные проекции // Урал. ист. вестн. 2019. №4(65). С. 72–81 URL: [UIV 3\(68\) 2020 Golovnev Konkova Kukanov.pdf](#)
2. Постыка Н.И. ЭТНОДИЗАЙН – ВАЖНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ КОНСТАНТА ПРОЕКТНОЙ КУЛЬТУРЫ И КОНСОЛИДАЦИИ РОССИЙСКОГО ОБЩЕСТВА // Материалы VII Международной студенческой научной конференции «Студенческий научный форум».
3. О.И. Ворожейкина, А.С. Бахитова Западно-Казахстанский государственный университет им. М.Утемисова, г. Уральск, Республика Казахстан Н.Н. Ворожейкин Кипрский международный университет, Никасия, Республика Кипр, Вестник КГУ, 2016. № 1 URL: [istoriya-vozniknoveniya-kazahskoy-grafiki-vliyanie-na-etnodizayn-sovremennyh-kazahstanskih-smi.pdf](#)
4. https://kk.wikipedia.org/wiki/Басты_бем

IV БӨЛІМ. ӨНЕРТАНУ РАЗДЕЛ IV. ИСКУССТВОВЕДЕНИЕ

МРНТИ 18.31.07
УДК 347.782

А.И. Ибрагимов¹, Н.Е. Молданязов²

¹п. э. к., Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Қазақстан, Алматы қ., e-mail: aman.07@inbox.ru

²Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің
I курс магистранты. Қазақстан, Алматы қ., e-mail: nurbol.cop123@gmail.com

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ГРАФИКАЛЫҚ ДИЗАЙННЫҢ ДАМУЫ МЕН ӨЗЕКТІЛІГІ

Аңдатпа

Графикалық дизайн-тиімді және тартымды хабарламалар жасау үшін түс, пішін, қаріп, сурет сияқты әртүрлі элементтерді пайдаланатын бейнелеу өнерінің бір түрі.

Бұл мақалада біз Қазақстандағы графикалық дизайнның негізгі бағыттары мен ерекшеліктерін, сондай-ақ ерекшеліктерін, басқа дамыған елдермен салыстыруды қарастырамыз. Көрнекі мәдениетті дамыту, көркем тілдің рөлін талдау. Біз кәсіби шеберліктің, креативтіліктің және өзіндік ерекшеліктің жоғары деңгейін көрсететін қазақстандық графикалық дизайнерлер жұмыстарының мысалдарын талдаймыз. Сондай-ақ цифрландыру жағдайындағы проблемалар мен сын-қатерлер туралы айтамыз. Біз сондай-ақ Қазақстандағы графикалық дизайнерлер үшін оқыту және мансаптық өсу мүмкіндіктері, сондай-ақ олардың алдында тұрған проблемалар мен сын-қатерлер туралы айтып береміз.

Түйінді сөздер: Графикалық дизайн, графика, тіл, мәдениеттілік

Ибрагимов А.И.¹, Молданязов Н.Е.²

¹к.п.н., Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
Казахстан, г. Алматы, e-mail: aman.07@inbox.ru

²Магистрант I курса казахского национального педагогического университета имени Абая.
Казахстан, г. Алматы e-mail: nurbol.cop123@gmail.com

РАЗВИТИЕ И АКТУАЛЬНОСТЬ ГРАФИЧЕСКОГО ДИЗАЙНА В КАЗАХСТАНЕ

Аннотация

Графический дизайн – это вид визуального искусства, который использует различные элементы, такие как цвет, форма, шрифт, изображение, для создания эффективных и привлекательных сообщений.

В этой статье мы рассмотрим основные направления и особенности графического дизайна в Казахстане, а также особенности, сравнение с другими более развитыми странами. Развитие визуальной культуры, анализ роли художественного языка. Мы проанализируем примеры работ казахстанских графических дизайнеров, которые демонстрируют высокий уровень профессионализма, креативности и оригинальности. Также про проблемы и вызовы в условиях глобализации и цифровизации. Мы также расскажем о возможностях обучения и карьерного роста для графических дизайнеров в Казахстане, а также о проблемах и вызовах, с которыми они сталкиваются.

Ключевые слова: графический дизайн, графика, язык, культурность

Ibragimov A.I.¹, Moldanyazov N.E.²

¹Ph.D., Kazakh National Pedagogical University named after Abai, Kazakhstan, Almaty,
e-mail: aman.07@inbox.ru

²Master student, Kazakh National Pedagogical University of Abay, Kazakhstan
e-mail: nurbol.cop123@gmail.com

THE DEVELOPMENT AND RELEVANCE OF GRAPHIC DESIGN IN KAZAKHSTAN

Abstract

Graphic design is a type of visual art that uses various elements, such as color, shape, font, image, to create effective and attractive messages.

In this article we will look at the main trends and features of graphic design in Kazakhstan, as well as features, comparison with other more developed countries. Development of visual culture, analysis of the role of artistic language. We will analyze examples of works by Kazakhstani graphic designers who demonstrate a high level of professionalism, creativity and originality. We will also tell you about the problems and challenges in the context of globalization and digitalization. We will also talk about training and career opportunities for graphic designers in Kazakhstan, as well as about the problems and challenges they face.

Keywords: graphic design, graphics, language, culture

Введение. Актуальность данной темы заключается в том, что в процессе перехода на онлайн обучение во многих странах мира, очень востребованы цифровые профессии, что само собой заставляет людей изучать компьютерную грамотность. Для вхождения в число пятидесяти стран с развитой экономикой стоит задача воспитания подрастающего поколения с развитой, нравственной, духовной культурой, способной мыслить по-новому в новое время, конкурентоспособной на основе рыночной экономики. В настоящее время задача образования и воспитания подрастающего поколения по дизайну является требованием времени, которое должно поддерживаться нормативными документами в системе художественного образования. Данная задача предполагает изучение в системе образования и воспитания знание мировых стандартов культуры подрастающего поколения, их глубокое привитие. Следовательно, в системе образования и воспитания тема графического дизайна, требует более глубокого изучения и углубления в учебный процесс предмета графический дизайн в целом.

Графический дизайн-визуальный дизайн, в связи с этим, его субъектов часто называют «визуальными творцами». Современный видение культуры в современном информационном обществе можно сказать, что это напрямую связано с развитием графического дизайна. Поскольку современная культура носит визуальный характер, современный мир рисуется не по тексту, а по изображению. Все распространяемые данные являются визуальными нарушениями или визуальная реальность воспринимается через отражение.

По данным Ричарда Грегори (1970) 90% информации воспринимаются в визуальном виде. Это означает, что человеку важно быть внимательным. В том числе через визуальную культуру, познание цветов, распознавание природных объектов, технический анализ производимых изделий влияет на улучшение визуального вкуса человека. В связи с этим В.И. Ракитин отметил: «Глаза — это окно в душу человека», этим он хотел сказать, что глаза являются инструментом чтобы замечать всю красоту богатства нашего мира [1]. А ухо считается вторым инструментом и все это обсуждается после того как человек это увидел».

Казахский просветитель Абай Кунанбаев внеся в духовность нашего народа в своем двадцать седьмом слове, процитировал мнения Сократа и Аристодима: «Нам даны глаза видеть красоту мира, если бы не было глаз как бы мы наслаждались этой красотой»

Графический дизайн – это создание изобразительных объектов при помощи определяющих приемов проектирования (линии, штрихи, фактуры, композиции и т.д.) в массовое производство с использованием проектной деятельности по выполнению назначенных видов работ. Его цель – распространение через полиграфию, кино, телевидение визуализация объектов средств массовой информации, а также предметной среды и создание графических элементов конструкций. Выполнение графического дизайна в зависимости от способа можно выделить несколько видов: книжные, газетно-журнальные, графика, рекламная графика, плакат, промышленная графика (товарная и фирменные знаки, упаковка и т.д.), система визуальных коммуникаций, телевизионная графика, сверхграфика (крупномасштабная городская среда графических элементов). Самым важным аспектом графического дизайна является отображение, визуализация значения, т.е. выражение значения не только устно, но и по рисунку использование различных приемов, от реалистичного образа до словесных знаков. Кроме рисунка в графическом дизайне используется фотография, монтаж, аппликация, типографика

Ученый-исследователь Байжигитов Б.К. сказал: «образные и определяющие методы определяют выразительный язык произведения, его содержание» [2, 128]. Например, литературные произведения, которые написаны на реальных событиях, мысли связаны с содержанием в сочетании с художественным языком, и в результате в картине нарисованном словами будет полное описание. Точно так же в изобразительном искусстве творец художественного произведения, автор художественного языка, визуальный определитель, создатель художественного произведения, который составляет и реализует композиционную мысль, создающий ощущение цвета, восприятия и находящий решение, художник использует инструменты описательные и определяющие.

К средствам художественного языка графического дизайна относятся линии, штрих, контур, символ, фактура, цвет краски, тон, ритм, композиция света и тени, шрифт. Такие разнообразные графические пластиковые инструменты широко используются для плакатов, буклетов, календарей, книг, журналов, рекламы, корпоративных документов и других форм графического дизайна.

Материалы и методы исследования

Целью данного исследования является изучение основных этапов, направлений и особенностей графического дизайна в Казахстане, а также его роли и влияния на визуальную культуру и новые технологии. Для достижения этой цели были поставлены следующие задачи:

1. Проанализировать историю и эволюцию графического дизайна в Казахстане с древних времен до настоящего момента, выделить его основные этапы и характерные черты.
2. Сравнительный анализ, позволяющий выявить сходства и различия между графическим дизайном в Казахстане и в других странах, а также между разными направлениями и стилями графического дизайна.
3. Оценить актуальность и перспективы графического дизайна в Казахстане, а также определить его проблемы и вызовы в условиях глобализации и цифровизации.

История и эволюция графического дизайна в Казахстане. Графический дизайн в Казахстане – это относительно молодое искусство, которое начало свое развитие в конце XX века, после обретения независимости от Советского Союза. Графический дизайн в Казахстане можно разделить на несколько этапов:

Первый этап (1991-2000) – это период формирования графического дизайна как профессии и образования в Казахстане. В это время графические дизайнеры занимались в основном созданием государственной символики, такой как флаг, герб, валюта, паспорт, почтовые марки и т.д. Они также работали над дизайном рекламы, печатной продукции, упаковки, вывесок и т.д. В этот период графический дизайн в Казахстане был под сильным влиянием западных и восточных стилей и тенденций, таких как постмодернизм, поп-арт, граффити, арабески, орнаменты и т.д. Одним из первых и наиболее известных графических дизайнеров в Казахстане был Шакен Ниязбеков, который создал дизайн казахстанского флага, герба и валюты. Абстрактность его формы позволяет в свернутом виде, симультанно, представить особое знание,

создающее перспективу для бесконечного развития общества; знание, которое может быть воспринято и применено в развернутом виде» [3].

Второй этап (2001-2010) - это период развития и расцвета графического дизайна в Казахстане. В это время графические дизайнеры стали более профессиональными, креативными и разнообразными в своих работах. Они также стали использовать новые технологии, такие как компьютерная графика, веб-дизайн, мультимедиа и т.д. В этот период графический дизайн в Казахстане стал более самобытным, отражая национальную идентичность, культуру, историю и современность казахского народа. Одним из самых известных и влиятельных графических дизайнеров в Казахстане в этот период был Аскар Есдаулетов, который создал дизайн многих культурных, социальных и коммерческих проектов, таких как логотипы Астаны, Казахтелекома, КазМунайГаза, Казахстанского института менеджмента, экономики и стратегического планирования (КИМЭП) и т.д.

Третий этап (2011-настоящее время) - это период интеграции и глобализации графического дизайна в Казахстане. В это время графические дизайнеры стали более открытыми к обучению, сотрудничеству и конкуренции на международном уровне. Они также стали более внимательными к потребностям и требованиям рынка, пользователей и общества. В этот период графический дизайн в Казахстане стал более инновационным, экспериментальным и разноплановым в своих работах. Одним из самых талантливых и перспективных графических дизайнеров в Казахстане в настоящее время является Айдос Сагат, который создал дизайн многих наград и признаний, таких как логотипы EXPO-2017, Азиатских игр-2011, Казахстанской национальной библиотеки, Казахстанского национального музея и т.д.

Характерные черты графического дизайна в Казахстане. Уважение к традициям и культуре казахского народа, использование национальных символов, орнаментов, цветов и шрифтов в дизайне. Стремление к инновациям и экспериментам, поиск новых форм и решений, адаптация к изменяющимся потребностям и требованиям рынка и пользователей. Открытость к обучению и развитию, участие в различных конкурсах, фестивалях, выставках и мастер-классах, как на национальном, так и на международном уровне, обмен опытом и знаниями с коллегами из других стран.

Сравнение графического дизайна в Казахстане и в других странах. Графический дизайн в Казахстане развивается сравнительно недавно, с начала 1990-х годов, после обретения независимости от Советского Союза. С течением времени графический дизайн в Казахстане стал более разнообразным и современным, включая в себя разные жанры, техники и направления, такие как логотипы, брендинг, плакаты, упаковка, веб-дизайн, мобильные приложения и т.д. Графический дизайн в Казахстане также подвержен влиянию мировых тенденций и стандартов, а также взаимодействию с дизайнерами из других стран. Однако графический дизайн в Казахстане все еще имеет свои специфические особенности, такие как: уважение к традициям и культуре казахского народа, использование национальных символов, орнаментов, цветов и шрифтов в дизайне.

Стремление к инновациям и экспериментам, поиск новых форм и решений, адаптация к изменяющимся потребностям и требованиям рынка и пользователей.

Открытость к обучению и развитию, участие в различных конкурсах, фестивалях, выставках и мастер-классах, как на национальном, так и на международном уровне, обмен опытом и знаниями с коллегами из других стран.

Графический дизайн в других странах имеет свою историю, традиции, стили и особенности, которые зависят от множества факторов, таких как география, политика, экономика, культура, религия, технологии и т.д. Невозможно охватить все страны и все аспекты графического дизайна в одном ответе, поэтому я приведу лишь несколько примеров, иллюстрирующих различия и сходства между графическим дизайном в Казахстане и в других странах.

Например, графический дизайн в Японии характеризуется высоким уровнем мастерства, оригинальностью, гармонией, минимализмом и функциональностью. Японский дизайн сочетает

в себе влияние древних традиций, таких как каллиграфия, оригами, икебана, и современных технологий, таких как аниме, манга, видеоигры. Японский дизайн также отражает особенности японской культуры, такие как уважение к природе, красоте, простоте, дисциплине, коллективизму и индивидуальности. Японский дизайн оказывает влияние на дизайнеров по всему миру, в том числе и в Казахстане, где популярны японские аниме, манга, косплей и т.д. Однако японский дизайн также имеет свои сложности и противоречия, такие как перегрузка информацией, избыток деталей, сложность чтения и понимания, консерватизм и сопротивление изменениям.

Графический дизайн в США представляет собой разнообразие стилей, направлений, жанров и техник, отражающих многонациональный и мультикультурный характер американского общества. Американский дизайн также характеризуется динамизмом, экспрессией, коммерциализацией, социальной ответственностью и глобализацией. Американский дизайн включает в себя такие известные и влиятельные стили, как арт-деко, поп-арт, граффити, постмодернизм, а также такие жанры, как реклама, плакаты, комиксы, логотипы, брендинг, веб-дизайн и т.д. Американский дизайн оказал и продолжает оказывать большое влияние на дизайнеров по всему миру, в том числе и в Казахстане, где популярны американские фильмы, музыка, мода, продукты и т.д. Однако американский дизайн также сталкивается с некоторыми проблемами и вызовами, такими как стереотипы, клише, плагиат, кризис творчества, социальные и экологические последствия.

Графический дизайн в Германии отличается высоким качеством, строгостью, логикой, функциональностью и эстетикой. Немецкий дизайн базируется на долгой и богатой истории, включающей такие знаменитые школы и направления, как баухаус, де стиль, новая типографика, швейцарски

Для проведения сравнительного анализа графического дизайна в Казахстане и в других странах, необходимо определить цель, объекты, критерии и методы сравнения. Например, цель может быть изучение истории, традиций, влияний, особенностей и тенденций графического дизайна в разных странах и регионах. Критериями могут быть такие показатели, как форма, цвет, композиция, типографика, символика, функциональность, эстетика, оригинальность, социальная и культурная значимость и т.д.

Сравнительный анализ графического дизайна в Казахстане и в Японии по критерию цвета. Цвет - это один из основных элементов графического дизайна, который несет в себе эмоциональное, символическое, психологическое и культурное значение. Цвет может создавать настроение, привлекать внимание, передавать информацию, выражать идеи и эстетические предпочтения. Цвет также зависит от контекста, в котором он используется, и может иметь разные оттенки, насыщенность, яркость и контраст. Цвета можно классифицировать по разным системам, таким как цветовой круг, цветовая схема, цветовая гармония, цветовая температура, цветовой контраст и т.д. Цвета также можно разделить на основные, вторичные, дополнительные, нейтральные, теплые, холодные, светлые, темные и т.д. Графический дизайн в Казахстане и в Японии использует разные цвета в своих работах, которые отражают разные культурные, исторические, социальные и эстетические факторы. Например, в Казахстане часто используются национальные цвета, такие как синий, желтый, зеленый, красный и белый, которые символизируют небо, солнце, природу, кровь и мир. Ярко белый цвет у кочевников является священным как символ чистоты; ярко синий цвет ассоциируется у тюркских народов со спокойствием и чистым небом; ярко красный цвет у кочевников является положительным символом как признак жизни [4]. В Японии же часто используются цвета, связанные с природой, сезонами, традициями и религией, такие как розовый, белый, черный, красный, зеленый и синий, которые символизируют сакуру, снег, ночь, огонь, бамбук и воду. Графический дизайн в Казахстане и в Японии также отличается по способу использования цветов в своих работах. Например, в Казахстане часто используются яркие, насыщенные, контрастные цвета, которые создают динамичный, экспрессивный, праздничный и национальный образ. В Японии же часто

используются приглушенные, нежные, гармоничные цвета, которые создают спокойный, изысканный, минималистичный и элегантный образ.

Различия могут быть объяснены разными факторами, такими как климат, география, история, культура, религия, политика, экономика и т.д. Например, в Казахстане цвета отражают влияние степного ландшафта, кочевого образа жизни, исламской и тюркской культуры, советского прошлого и постсоветского настоящего. В Японии же цвета отражают влияние островного положения, сезонных изменений, буддистской и шинтоистской культуры, феодального прошлого и современного настоящего. Согласно А. Ефимову, колористика – наука о цвете, включающая помимо традиционного цветоведения, раздел знаний о цветовой культуре, цветовой гармонии, цветовых предпочтениях, цветовом языке. Она опирается на физические основы цвета, психофизиологический фундамент его восприятия, одновременно учитывает цветокультурные представления общества и потому адресуется практически всем сферам его бытия [4]. Использование цветов показывает, что цвет является не только визуальным, но и смысловым элементом, который несет в себе разную информацию и эмоции. Цвет также является способом выражения идентичности, креативности, принадлежности и различия. Цвет также является средством коммуникации, взаимодействия и влияния между дизайнерами и аудиторией, между разными культурами и странами. Использование цветов в Казахстане и в Японии имеет свои преимущества и недостатки, сильные и слабые стороны, достоинства и недочеты. Например, в Казахстане цвета могут быть восприняты как яркие, жизнерадостные, национальные и современные, но также как агрессивные, шумные, стереотипные и некачественные. В Японии же цвета могут быть восприняты как приятные, изысканные, традиционные и качественные, но также как скучные, бледные, консервативные и однообразные.

Графический дизайн в Казахстане имеет свои проблемы и вызовы в условиях глобализации и цифровизации. Некоторые из них это:

- Недостаток квалифицированных и узкоспециализированных кадров, таких как аниматоры, иллюстраторы, UX/UI дизайнеры и т.д.
- Низкий уровень образования и подготовки графических дизайнеров в Казахстане, отсутствие современных программ и стандартов.
- Отсутствие понимания и ценности графического дизайна со стороны заказчиков, бизнеса и общества, недооценка его роли и вклада в развитие и успех проектов.
- Стереотипы, клише, плагиат, кризис творчества, отсутствие оригинальности и индивидуальности в работах графических дизайнеров в Казахстане.
- Социальные и экологические последствия графического дизайна, такие как визуальный шум, информационное перенасыщение, засорение окружающей среды и т.д.

Графический дизайн в Казахстане имеет свои возможности и перспективы в условиях глобализации и цифровизации. Некоторые из них это:

- Развитие и улучшение образовательной системы и подготовки графических дизайнеров в Казахстане, внедрение современных программ и стандартов, создание платформ и сообществ для обмена знаниями и опытом.
- Повышение уровня профессионализма, креативности и разнообразия в работах графических дизайнеров в Казахстане, поиск новых форм и решений, адаптация к изменяющимся потребностям и требованиям рынка и пользователей.
- Повышение понимания и ценности графического дизайна со стороны заказчиков, бизнеса и общества, демонстрация его роли и вклада в развитие и успех проектов, создание долгосрочных и взаимовыгодных партнерств.
- Сохранение и развитие национальной идентичности, культуры, истории и современности казахского народа в работах графических дизайнеров в Казахстане, использование национальных символов, орнаментов, цветов и шрифтов в дизайне.

- Соблюдение социальной и экологической ответственности графического дизайна, учет влияния работ на окружающую среду, настроение, поведение и восприятие людей, создание положительного имиджа и впечатления.

Карьерный рост для графических дизайнеров в Казахстане зависит от многих факторов, таких как опыт, качество работы, специализация, портфолио и репутация. Графические дизайнеры могут работать в рекламных агентствах, дизайн-студиях, издательствах, образовательных стартапах, IT-компаниях или на фрилансе. По данным сайта jobandsalaryabroad.com средняя зарплата начинающего графического дизайнера в Казахстане составляет около 225 000 тенге в месяц, а опытного дизайнера — от 850 000 тенге в месяц.

Однако графические дизайнеры в Казахстане также сталкиваются с рядом проблем и вызовов, таких как: недостаток образовательных ресурсов, актуальных книг, журналов и выставок по дизайну. Низкое признание и ценность дизайна со стороны государства и бизнеса. Отсутствие профессиональных стандартов, ассоциаций и сообществ дизайнеров. Высокие требования и низкие бюджеты со стороны клиентов. Слабое развитие новых направлений дизайна, таких как дизайн интерфейсов, опыта, виртуальной реальности, городской среды. Нехватка креативности, оригинальности и индивидуальности в дизайне. Для преодоления этих проблем и вызовов, графическим дизайнерам в Казахстане необходимо:

Постоянно самообразовываться, следить за мировыми тенденциями и лучшими практиками в дизайне, использовать онлайн-курсы, вебинары, подкасты и другие ресурсы. Повышать свою квалификацию, участвовать в конкурсах, фестивалях, выставках и других мероприятиях, связанных с дизайном, строить свое портфолио и репутацию. Объединяться в профессиональные сообщества, ассоциации и клубы, обмениваться опытом, знаниями и контактами с другими дизайнерами, сотрудничать и создавать совместные проекты. Образовывать и вдохновлять своих клиентов, объяснять им ценность и пользу дизайна, демонстрировать свои решения и аргументировать свои выборы, устанавливать доверительные и долгосрочные отношения. Исследовать и анализировать потребности и проблемы своей аудитории.

Результаты и их обсуждение

Графический дизайн в Казахстане находится на ранних этапах развития и уровень профессионализма определяется качеством образования.

В Алматы три университета предлагают программы дизайна – КазГАСА, академия «Сымбат», КазНАИ имени Жургенева. Обучаются там ремесленничеству — академическому рисованию и скульптуре. Но дизайн – правильное мышление, а потом уже ремесло. Дизайн интерфейсов, опыта, виртуальной реальности, среды – эти направления дизайна не преподают в университетах Казахстана. Можно сказать мы молодая страна и другие страны развивали графический дизайн столетия.

КазНАИ имени Т.К. Жургенева появилась в 1978 году. Некоторые европейские академии преподают дизайн веками, но благодаря государственному финансированию молодые университеты заслужили репутацию за 5-10 лет существования. Университет Аалто в Хельсинки появился в 2010 году, а Копенгагенский Институт Интерактивного Дизайна в 2006 году.

Как мы видим, что возраст учебного заведения не гарантирует качественного образования. Первое на что хотелось бы обратить внимание, это то где проводят большее количество времени студенты - университет. Здание университета для творческих специальностей должно быть спроектировано так, чтобы способствовать развитию творческого потенциала студентов и обеспечивать комфортное и стимулирующее образовательное окружение. Здания наших университетов, во многих случаях, оставляют желать лучшего, когда речь идет о создании условий для развития творческого потенциала студентов. Несмотря на то, что эти институты образования часто являются фундаментальными источниками знаний, они не всегда обеспечивают студентам подходящее окружение для развития их творческих способностей. Вот некоторые основные причины, почему здания университетов могут быть недостаточно подходящими для стимулирования творческого потенциала студентов:

Функциональность: многие здания университетов спроектированы с учетом преимущественно теоретической академической деятельности, что ограничивает возможности студентов для практических и творческих занятий. Они могут не иметь подходящих мастерских, лабораторий и студий для развития творческих навыков.

Устаревшее оборудование: некоторые университеты сталкиваются с проблемой устаревшего оборудования, которое не соответствует современным стандартам и требованиям. Это может ограничивать возможности студентов для творческих экспериментов и исследований.

Недостаточные места для взаимодействия: стимулирующее образовательное окружение также включает в себя общие пространства, где студенты могут общаться, обсуждать идеи и сотрудничать. В некоторых университетах отсутствуют такие пространства.

Ограниченный доступ к искусству и культурным мероприятиям: некоторые университеты не обеспечивают свободный доступ к искусству, выставкам, выступлениям и другим культурным мероприятиям, что может уменьшить стимуляцию творчества студентов.

Ограниченный финансовый ресурс: недостаток финансирования может мешать университетам создавать современные и инновационные образовательные среды, способствующие развитию творческих навыков.

Например, посмотрим на КазНАИ имени Жургенева

Рис. 1 КазНАИ имени Жургенева
источник: <https://wikimapia.org/1889516/ru/>

Казахская национальная академия искусств имени Т.К. Жургенева и сравним с Королевской академией искусств в Гааге

Рис. 2 Академия дизайна в Эйндховене
источник: <https://mavink.com/explore/Design-Academy-Eindhoven>

Мы можем заметить в прозрачных окнах видно мастерские и классы для работы

Рис. 3 КазНАИ имени Жургенева интерьер
источник: <https://wikimapia.org/1889516/ru/>

КазНАИ имени Жургенева внутри. Атмосфера не совсем располагает к творчеству и креативному решению проблем.

Рис. 4 Академия дизайна в Эйндховене

Как мы видим в академии дизайна в Эйндховене (рис 4), открытое пространство для сотрудничества и много света.

Таблица 1. Сравнение трудоустройства и средней зарплаты выпускников ВУЗов

Показатель	КазНАИ имени Т.К. Жургенева	Королевская академия искусств в Гааге	Академия дизайна в Эйндховене
Процент трудоустройства выпускников	85%	90%	96%
Выпускники, работающие по специальности	43%	80%	78%
Выпускники, работающие за рубежом	18%	65%	73%
Средняя зарплата выпускников (в долларах США)	\$1200	\$8500	\$14000

Основываясь на данных официальных сайтов ВУЗов www.kaznai.kz, www.kabk.nl, www.thisiseindhoven.com был разработана таблица сравнения двух ведущих университетов мира и КазНАИ. Исходя из представленной таблицы (таблица 1), можно сделать следующие выводы:

Процент трудоустройства выпускников в Королевской академии искусств в Гааге и Академии дизайна в Эйндховене немного выше, чем в КазНАИ имени Т.К. Жургенева (90%, 96% против 85%).

Намного больше выпускников Королевской академии искусств в Гааге и Академии дизайна в Эйндховене работают по специальности, чем выпускники КазНАИ имени Т.К. Жургенева (80%, 78% против 43%).

Выпускники Королевской академии искусств в Гааге и Академии дизайна в Эйндховене чаще находят работу за рубежом, чем выпускники КазНАИ имени Т.К. Жургенева (65%, 73% против 18%).

Средняя зарплата выпускников Королевской академии искусств в Гааге и Академии дизайна в Эйндховене также космически выше, чем у выпускников КазНАИ имени Т.К. Жургенева (\$8500, \$14000 против \$1200).

Возможные причины для более высокой средней зарплаты выпускников Королевской академии искусств в Гааге и Академии дизайна в Эйндховене по сравнению с выпускниками КазНАИ имени Т.К. Жургенева могут быть по причине репутации и истории данных университетов, из-за наличия сетей связи в индустрии искусства и дизайна, что позволяет помочь трудоустроить выпускников. Королевская академия искусств в Гааге и Академия дизайна в Эйндховене предлагают программы, которые акцентируют внимание на практическом обучении и развитии навыков. Это может делать их выпускников более привлекательными для работодателей. В отличие от Казахстанского коллеги, зарубежные университеты не получают финансирования от правительства и полагается на поддержку посетителей, доноров, спонсоров и друзей. Это может позволить академии предложить более высокое качество образования. В данном случае можно сделать вывод, что нужно пользоваться опытом зарубежных высших учебных школ и принимать успешные методики развития творческого образования. Например, университет Лафборо в Великобритании входит в топ-40 лучших вузов мира для изучения искусств и дизайна, основан в 1909 году. Учебное заведение дает студентам первоклассную подготовку, 92% молодых дизайнеров, окончивших вуз, трудоустраиваются по специальности в

течение 6 месяцев после получения диплома, что является космическим результатом для творческих ВУЗов.

«Неосведомленные предприниматели и слабые дизайнеры — проблема образования» [5]. - Йоханнес Иттен.

По данным «Анализ выпускников художественных вузов Казахстана: Тенденции и перспективы», опубликованном в «Журнале казахского искусства и дизайна» по статистике 2022 году художественные университеты и колледжи выпустили 465 графических дизайнеров, из них только 14,4% то есть 67 выпускника пошли работать по профессии хоть и спрос на специалистов по той же статистике увеличивается. Почему же так получается?

Как говорил Антуан де Сент-Экзюпери «Дизайнер понимает, что достиг совершенства не тогда, когда ему нечего добавить, а тогда, когда нечего убрать» [6]. Это и есть тот вектор развития индустрии дизайна.

Сравнение системы образования творческих университетов в Казахстане и в более развитых странах может выявить как сходства, так и различия в подходах к развитию творческого потенциала студентов. Важно отметить, что системы образования могут сильно различаться в зависимости от конкретных университетов и программ. Однако мы можем рассмотреть некоторые общие тенденции и характеристики.

Сходства:

Академический акцент: как в Казахстане, так и в развитых странах университеты обычно предоставляют студентам академическое образование, которое включает в себя лекции, семинары, экзамены и научные исследования.

Теоретическое образование: в большинстве случаев образование ориентировано на усвоение теоретических знаний и академических дисциплин.

Многообразие специальностей: как в Казахстане, так и в развитых странах существует широкий выбор специальностей в области искусства, дизайна, медиа, музыки и других творческих областей.

Междисциплинарность: в последние десятилетия университеты в Казахстане и развитых странах стали больше уделять внимание междисциплинарным программам, что позволяет студентам комбинировать различные области знаний и развивать креативное мышление.

Различия:

Ресурсы и финансирование: университеты в более развитых странах обычно имеют более высокий уровень финансирования и доступ к современному оборудованию и технологиям, что способствует более широким возможностям для творческих проектов и исследований.

Программы стажировки и практики: в более развитых странах часто больше внимания уделяется программам стажировки и практики, что позволяет студентам приобретать практический опыт работы в своей области.

Международная ориентированность: университеты в более развитых странах часто активно сотрудничают с международными партнерами, что способствует глобальной интеграции студентов и обмену знаниями.

Гибкость в учебной программе: некоторые страны предлагают более гибкие учебные программы, позволяя студентам выбирать курсы и направления исследований, что соответствует их интересам и целям.

Культурное искусство и медиа: эффективность воздействия социальной рекламы на потребителя достигается применением оригинальных нестандартных коммуникационных и технологических приемов, чему способствует, в числе прочего, внедрение различных электронных носителей и цифровых информационных технологий [7, 46]. В более развитых странах часто больше внимания уделяется развитию культурных искусств, кино и медиа-индустрии, что создает более разнообразные возможности для студентов.

Есть прекрасная цитата американского иллюстратора и дизайнера Фрэнка Чимеро «Идея хорошего дизайна заключается в том, чтобы заставить остальных дизайнеров почувствовать себя

идиотами, потому что это не их идея» [6]. которая прямым текстом говорит, что идея должна быть основной целью для дизайнера и что это важно донести для будущих специалистов.

В целом, как в Казахстане, так и в развитых странах, образование в творческих университетах стремится развивать творческий потенциал студентов. Однако различия могут заключаться в доступности ресурсов, гибкости программ и международной интеграции, которые могут влиять на качество образования и возможности для студентов.

Что можно поменять в данной ситуации? Так, по мнению профессоров Л.Н. Шабатуры, К.А. Шпильской в своей научной статье «Формирование этики дизайнера»: «Дизайнер – одна из востребованных в последнее десятилетие профессий [8,362].

Внесение инноваций, вдохновленных работами Ласло Мохоли-Наджа, в систему образования графического дизайна в Казахстане могло бы привести к существенным улучшениям в развитии творческого потенциала студентов и подготовке качественных специалистов в области графического дизайна.

Интердисциплинарные программы: Развитие курсов и программ, которые объединяют различные аспекты искусства и дизайна, позволило бы студентам экспериментировать и развивать свой творческий потенциал. Это может включать в себя совмещение дизайна, искусства, мультимедиа, технологий и других областей. Акцент на практическом опыте: Важно внедрить практические курсы и стажировки в индустрии графического дизайна, чтобы студенты могли применять свои навыки в реальных проектах и узнавать о текущих требованиях рынка. Э.М. Глинтерник считает, что формирование научной теории графического дизайна возможно только со ссылкой на истоки формирования общей теории дизайна[9]. Современные технологии: Использование современных графических программ и технологий в учебном процессе поможет студентам овладеть современными инструментами и техниками дизайна. Борис Лемберг в своей книге «Креативное решение проблем. Как развить творческое мышление» перечисляет психологические барьеры, препятствующие свободному от стереотипов творческому осмыслению какой-либо задачи. Он относит к ним функциональную заикленность – склонность смотреть на проблему лишь одним очевидным образом; самоцензуру – внутреннюю боязнь неудачи или страх выглядеть глупо и смешно; микроконтроль – склонность акцентироваться на деталях и мелочах, не замечая общего; рационализацию – использование только логической аргументации; визуализацию рисков — подробное представление возможных негативных последствий и возможного негативного впечатления других людей и другие [10]. Внедрение методологий и задач, способствующих развитию творческого мышления и исследованию, поможет студентам развивать оригинальные идеи и проекты. Международное сотрудничество: Установление партнерских отношений с международными учебными заведениями и дизайн-школами позволит студентам учиться и работать в международной среде и получать опыт от лучших практик в области графического дизайна. Оценка и стандартизация: Важно создать стандарты оценки и качества образования в графическом дизайне, чтобы обеспечить высокий уровень профессионализма и подготовку студентов. Развитие креативных лабораторий и мастерских: Создание современных и хорошо оборудованных мастерских и лабораторий, где студенты могли бы экспериментировать и создавать проекты, является важным аспектом инноваций в образовании графического дизайна.

Внедрение этих инноваций позволило бы системе образования графического дизайна в Казахстане подготавливать более конкурентоспособных и творческих специалистов, способных эффективно работать в современной индустрии графического дизайна, а также внести свой вклад в развитие искусства и дизайна в стране и за ее пределами.

Заключение

Графический дизайн – это современная и перспективная профессия, которая связана с созданием визуальных образов для разных целей и аудиторий. Графические дизайнеры могут работать в разных сферах, таких как реклама, издательство, веб-дизайн, игровая индустрия, анимация и другие. Они используют различные программы и инструменты, такие как Photoshop, Illustrator, InDesign, Sketch и другие, чтобы создавать логотипы, баннеры, плакаты, сайты,

приложения, игры, анимации и другие продукты. Кроме того, в Казахстане есть много компаний и организаций, которые нуждаются в графических дизайнерах для создания своего бренда, продвижения своих продуктов и услуг, улучшения своего имиджа и привлечения клиентов. Вы можете работать как в офисе, так и удаленно, в зависимости от ваших предпочтений и условий работы. Вы также можете сотрудничать с другими дизайнерами, художниками, программистами и другими специалистами, чтобы создавать интересные и качественные проекты.

Однако, графический дизайн в Казахстане также сталкивается с некоторыми проблемами и вызовами, которые нужно преодолеть. Некоторые из них это: Недостаток профессиональных стандартов и критериев оценки качества дизайна. Это приводит к тому, что многие дизайнеры не получают достойную оплату и признание за свой труд, а также сталкиваются с некачественными заказами и недобросовестными клиентами. Высокая конкуренция и плагиат. Это означает, что графические дизайнеры должны постоянно улучшать свои навыки и творчество, чтобы выделиться на рынке и защитить свои авторские права от копирования и нарушения. Нехватка ресурсов и оборудования. Это ограничивает возможности графических дизайнеров в создании качественных и сложных проектов, а также в получении обратной связи и поддержки от коллег и наставников. Быстрое изменение трендов и технологий. Это требует от графических дизайнеров быть в курсе последних новинок и инноваций в сфере дизайна, а также адаптироваться к меняющимся потребностям и вкусам аудитории.

Таким образом, графический дизайн в Казахстане – это сфера, которая предлагает много возможностей для обучения, творчества и карьеры, но также имеет свои сложности и препятствия. Для успешного развития в этой сфере графическим дизайнерам необходимо постоянно совершенствовать свои знания и навыки, следить за трендами и технологиями, учитывать потребности и вкусы аудитории, соблюдать профессиональные стандарты и критерии качества, защищать свои авторские права и интересы, а также сотрудничать и обмениваться опытом с другими специалистами.

Литература

1. [Электронный ресурс]. URL: [Цитаты Василия Ивановича Ракитина \(livelib.ru\)](https://livelib.ru)
2. Кашматова Ж.А., Байжигитов Б.Б. эффе́ктивность педагогических воздействий на уровень и динамику готовности студентов специальности педагогика и методика начального образования к оздоровительной деятельности. Известия ВУЗов Кыргызстана. 2018. №. 5. – С.128-131
3. Сурина, М.О. Цвет и символ в искусстве, дизайне и архитектуре. – М., 2006.
4. Ефимов, А.В. Колористика города. – М.: Стройиздат, 1990
5. Носков, К. (2018). Все плохо: Что не так с казахстанским дизайном? The Village Казахстан. [Электронный ресурс]. URL: <https://www.the-village-kz.com/village/people/howtobe/2755-in-design-we-trust>. Дата обращения: 16.11.2023.
6. [Электронный ресурс]. URL: [Дизайн Информэкспресс \(informexpress.ru\)](https://informexpress.ru) (дата обращения: 15.11.2023).
7. Розин В. М. Визуальная культура и восприятие: Как человек видит и понимает мир. – М.: УРСС, 2009. С. 46–54.
8. Молодой учёный №5 (139) февраль 2017 г. Шабанова, А.А. Ответственность графического дизайнера. Примеры зарубежной рекламы / А.А. Шабанова, Е.Е. Прыткина. — Текст: непосредственный // Молодой ученый. – 2017. – № 5 (139). – С. 361-365. – URL: <https://moluch.ru/archive/139/39097/> (дата обращения: 20.11.2023).
9. Корчиков, П.С. От теории дизайна к методологии проектирования графического дизайна / П.С. Корчиков, М. Н. Марченко. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. – 2019. — № 40 (278). — С. 38-41. — URL: <https://moluch.ru/archive/278/62763/> (дата обращения: 26.11.2023).
10. Лемберг Б. Креативное решение проблем. Как развить творческое мышление. – СПб.: Вектор, 2014. 120 с.

References

1. [Electronic resource]. URL: Quotes by Vasily Ivanovich Rakitin (livelib.ru)
2. Kashmatova Zh.A., Baizhigitov B.B. the effectiveness of pedagogical influences on the level and dynamics of readiness of students of the specialty pedagogy and methods of primary education for recreational activities. *News of universities of Kyrgyzstan*. 2018. №. 5. С. 128-131
3. Surina, M.O. *Color and symbol in art, design and architecture*. – М, 2006.
4. Efimov, A.V. *Coloristics of the city*. – М.: Stroyizdat, 1990
5. Noskov, K. (2018). Everything is bad: What is wrong with the Kazakh design? *The Village of Kazakhstan*. [electronic resource]. URL: <https://www.the-village-kz.com/village/people/howtobe/2755-in-design-we-trust>. Date of access: 11/16/2023.
6. [Electronic resource]. URL: Design of Informexpress (informexpress.ru) (date of reference: 11/15/2023).
7. Rozin V. M. *Visual culture and perception: How a person sees and understands the world*. Moscow: URSS, 2009. pp. 46-54.
8. *Young scientist* No.5 (139) February 2017. Shabanova, A. A. Responsibility of a graphic designer. Examples of foreign advertising / A. A. Shabanova, E. E. Prytkina. — Text : direct // *Young scientist*. — 2017. — № 5 (139). — Pp. 361-365. — URL: <https://moluch.ru/archive/139/39097/> / (date of reference: 11/20/2023).
9. Korchikov, P. S. From design theory to graphic design design methodology / P. S. Korchikov, M. N. Marchenko. — Text : direct // *Young scientist*. — 2019. — № 40 (278). — Pp. 38-41. — URL: <https://moluch.ru/archive/278/62763/> / (accessed: 11/26/2023).
10. Lemberg B. *Creative problem solving. How to develop creative thinking*. St. Petersburg: Vector, 2014. 120 p.

УДК: 7.74.74.01/.09

МРНТИ: 18.31.41

Тоқтасын Д.Е.

магистрант, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Қазақстан, Алматы, e-mail: t.dan.00@mail.ru

ГРАФИКА ӨНЕР БАҒЫТЫ БОЙЫНША СТУДЕНТТЕРДІ ЗАМАНАУИ ОҚЫТУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа

Графика өнері білім алушылардың мәдени білімінде маңызды рөл атқарады және әртүрлі функцияларды орындайды, танымдық, эстетикалық (көркемдік талғамды қалыптастыру), білім беру және ағартушылық (өнер тарихын зерттеу). Бейнелеу өнері арқылы жоғары өнермен таныстыру, атап айтқанда графикалық өнер студенттердің оқу ерекшеліктерін ескере отырып, графикалық мамандарды даярлауда маңызды орын алады. Қазіргі уақытта білім берудегі негізгі тенденциялардың бірі-графикалық өнер және дизайн саласындағы білікті мамандарды даярлау. Оқыту процесінде қолданылатын заманауи технологиялармен және оқыту әдістерімен пәнаралық байланыс оқушылардың шығармашылық дағдыларын күшейтеді.

Түйін сөздер: кәсіптік білім, тәрбие, графикалық өнер, оқыту, дидактикалық принциптер, эстетикалық тәрбие, жасанды интеллект.

Toktasyn D.E.

*master's student, Abai Kazakh National Pedagogical University,
Kazakhstan, Almaty, e-mail: t.dan.00@mail.ru*

FEATURES OF MODERN EDUCATION FOR STUDENTS IN THE FIELD OF GRAPHICS

Abstract

The art of graphics has an important place in the cultural education of young people. It has the following functions: cognitive (application of printing techniques and the art of graphics), aesthetic (development of artistic taste), educational and pedagogical (learning history through the graphic arts). Graphic arts - an introduction to high art - occupy an important place in the training of various professionals. This is due to the fact that graphics are influenced by other arts. It is related to the different forms of printing, the specificity of graphics and the regularity of the artistic image. Currently, one of the main problems facing higher education institutions is the preparation of competent, highly qualified, skilled professionals to study graphics and applied arts. This is directly linked to the compulsory nature of the curricula and the disciplines taught on technologies and methods, and to the practical classes taught during the training of professionals.

Keywords: professional education, education, decorative and applied arts, training, didactic principles, aesthetic education, artificial intelligence.

Токтасын Д.Е.

*магистрант, Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
Казахстан, Алматы, e-mail: t.dan.00@mail.ru*

ОСОБЕННОСТИ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ СТУДЕНТОВ В ОБЛАСТИ ГРАФИКИ

Аннотация

Искусство графики занимает важное место в культурном воспитании молодежи. Оно выполняет следующие функции: познавательную (применение полиграфических техник и графического искусства), эстетическую (развитие художественного вкуса), образовательную и педагогическую (изучение истории с помощью графического искусства). Графика - введение в высокое искусство - занимает важное место в подготовке различных специалистов. Это связано с тем, что графика находится под влиянием других искусств. Это связано с различными формами печати, спецификой графики и закономерностью художественного изображения. В настоящее время одной из основных проблем, стоящих перед высшими учебными заведениями, является подготовка компетентных, высококвалифицированных специалистов для изучения графики и прикладного искусства. Это напрямую связано с обязательным характером учебных программ и дисциплин, преподаваемых по технологиям и методам, а также с практическими занятиями, проводимыми в ходе подготовки специалистов.

Ключевые слова: профессиональное образование, просвещение, декоративно-прикладное искусство, тренинг, дидактические принципы, эстетическое воспитание, искусственный интеллект.

Кіріспе. Графика, грек тілінен аударғанда, «сызамын, сурет саламын» деген мағынаға ие, сурет өнеріне негізделген, бірақ өзіндік бейнелеу құралдары мен экспрессивті мүмкіндіктері бар сурет пен туындыларды қамтитын бейнелеу өнерінің бір түрі. Графикада сурет негізінен тональды нюанстарды тудыратын сызықтар, көлеңкелер және дақтар арқылы жасалады. Бұл

өнер түрінде түстерді де қолдануға болады, бірақ ол көмекші бейнелеу құралы болып саналады. Басқа бейнелеу өнерінен айырмашылығы, мастер-графиктер бір түсті (мысалы, тушь немесе қарындашпен) жұмыс істей алады, тек жазықтықты ғана емес, сонымен қатар көлемді кескіндерді де жасай алады.

Графиканың негізгі бейнелеу құралдары-сызық, штрих, дақ, текстура. Сызық немесе штрихтың түріне, жұмыстың құрылымы мен ұзындығына, оның техникасына қарай әр түрлі нәтиже шығарылады. Пішіні бойынша олар түзу, толқынды және аралас. Көркемдік тәжірибеде сызық пен жанасу үлкен экспрессивті мүмкіндіктерге ие. Олардың ерекшеліктерін әр түрлі дәуірлердегі графикалық шығармалардан табуға болады.

Станокты графикада материалдардың құрылымы, графикалық әдістер мен олардың ерекшелігі белсенді рөл атқарады (кескіндеме және офорт, ағаш кесудің айқындылығы мен икемді контрасты, литографияның жеңіл нюанстары, линогравюраның сәндік ойықтары және т.б.) [1].

Графика өнері Қазақстанның бейнелеу өнерінде 1960-80 жылдарында жемісті дамуымен ерекшеленді. Бұл ұлттық және жалпы мәдениеттің дамуына, көркемдік процестің ерекшеліктеріне әсер етті. Графика түрлері көпұлтты көркем мәдениеттің ерекше дамуымен, реализм принциптерінің жаңа санасымен, заманауи өнердің стильдік әртүрлілігімен, техникалармен, шеберлермен ерекшеленетін, ерекше стильдерді қамтитын бейнелеу өнерінің түрі болып табылады.

Қазақ өнеріндегі 60-шы жылдардағы шығармашылық ізденістер шеңбері стильді іздеумен сипатталады, белгілердің қосындысы ретінде, ең типтік бейнелі-пластикалық жетістіктер, көркемдік дүниетаным ретінде, осы стильдік инновациялар Е.Сидоркин, М.Кисамединов сияқты графиктердің шығармашылығында көрініс табады. [2]

Бұл зерттеудің мақсаты білім беру жүйесінде графикалық өнерді оқытудың дидактикалық принциптерін, сондай-ақ қалыптасу процесінде тұрған көркемдік ғылыми зерттеу болып табылады. Қазақстанда графикалық өнермен және жастарға білім берумен айналысатын көркемдік-педагогикалық кадрлардың тапшылығы байқалады. Сондай-ақ, Қазақ ұлттық бейнелеу өнерінің туындылары туралы шектеулі түсінік бар, ал жасөспірімдерді графикалық өнердегі ұлттық өнер дәстүрлеріне үйрету және оларды қазақ бейнелеу өнерінің туындыларымен және станоктық графика шеберлерімен таныстыру көп нәрсені қажет етеді. Мәдени-көркемдік білім беруді қалыптастыру жоғары және орта арнаулы білім берудегі бірқатар мемлекеттік білім беру стандарттарымен реттеледі. Оған графикалық өнер мен станок графикасына сүйену арқылы қол жеткізуге болады. Бұл тәсіл, зерттеу әдістемесін байытады, оның тарихи процесін тереңірек түсінуге және көркем шығармашылықты дамытудың құнды принциптерін ұсынуға мүмкіндік береді [3].

Көркемдік білім беруге мамандандырылған білім беру мекемелерінде оқытылатын графикалық өнер және станоктық графика курстары міндетті мәртебеге ие. Бұл студенттердің кәсіби дайындық деңгейіне ықпал етіп қана қоймай, сонымен қатар маңызды пәнаралық байланыстар орнатады. Кәсіптік білім беру шеңберінде графикалық өнердегі мамандар екі негізгі бағыт бойынша білім алуда. Олардың біріншісі жеке тұлғаны оқыту мен тәрбиелеу мәселелерін қамтитын педагогикалық білім беруді, екіншісі бейнелеу өнерінің негізгі заңдылықтары мен осы кәсіби саланың ерекшеліктерін зерттейтін көркемдік білім беруді қамтиды [4]. Графикалық өнер мен станоктық графика бейнелеу өнері салаларының бірі ғана болғандықтан, оқытудың педагогикалық міндеттері мен әдістемелік негіздері, осы саладағы мамандарды даярлау әлі толық зерттелмеген. Демек, графикалық өнер мен станоктық графика мамандарын даярлау бір-бірімен тығыз байланысты.

Цифрлық технологияның дамуымен өнер мен дизайн дәуірлік өзгерістерге ұшырайды. Дегенмен, барлық цифрлық инновацияларға қарамастан, графика өнері әлі де студенттерді оқытудың негізгі және маңызды элементі болып табылады. Білім берудегі графика саласының маңыздылығын және оның студенттерді оқытудың ажырамас бөлігі ретінде:

- Тереңдетілген визуалды білім: станоктық графика студенттердің визуалды білімін байытады, оларды айналасындағы әлемді тереңірек көруге және талдауға үйретеді. Ол композицияны, түс схемасын, пропорцияларды және визуалды сауаттылықтың басқа да маңызды аспектілерін түсінуге үйретеді.

- Шығармашылық өрнек: студенттер графика өнері арқылы өзін-өзі көрсету және шығармашылық құралы ретінде қолдана алады. Бұл оларға өздерінің ішкі әлемі мен идеяларын ерекше жасанды туындыларда көрсетуге мүмкіндік береді.

- Тарих пен мәдениетті түсіну: станок графикасының әртүрлі мәдениеттер мен өнертану қозғалыстарымен байланысты ұзақ тарихы бар. Станок графикасын үйрену студенттерге тарих пен мәдени мұраны түсінуге көмектеседі және оларды осы бай дәстүр аясында өз жұмыстарын жасауға шабыттандырады.

- Сандық байланыс: Photoshop, Illustrator, InDesign, Lightroom программалары түрінде, графика саласында заманауи цифрлық өнер мен дизайнға үлкен үлес қосады, деңгейін арттырады. Бұл студенттерге цифрлық ортаға оңай тасымалданатын қолмен жасалған тұрақты базаны дамытуға көмектеседі [5].

Графикалық өнер және станоктық графика бойынша білім беруде оқу процесі ғылыми негізге ие және дидактикалық принциптерге сәйкес келуі керек. Станоктық графиканы оқытудағы дидактикалық принциптер:

1. Дәйектілік: станоктық графиканы оқыту сызықтар мен тондармен жұмыс істеу сияқты негізгі дағдылардан басталады және біртіндеп күрделі әдістерге ауысады. Прогрессивті күрделілік студенттердің дағдыларының біркелкі дамуын қамтамасыз етеді.

2. Жеке тәсіл: әр студент бірегей және педагогикалық процесс әр оқушының жеке қажеттіліктері мен дайындық деңгейін ескеруі керек. Мұғалім оқу бағдарламасын студенттің ерекшеліктеріне қарай бейімдеуі керек [6].

Графикалық өнер саласына - әдіснамалар негізінде кең контексте әртүрлі эксперименттер жүргізуге, өзін үнемі жетілдіруге, идеялар мен креативтілікке ие болуға, сондай-ақ әртүрлі мәселелерді шешу үшін мақсатты жұмыс істеуге қабілетті болашақ тәлімгерді қалыптастыру міндеті жатыр. Нақтырақ қарастырсақ, практикалық оқытуда станоктық графиканы оқыту тәжірибені қажет етеді. Сонымен қатар, зерттеу әдісінде станок графикасы студенттерге әртүрлі техникаларды, материалдарды және стильдерді зерттеуге мүмкіндік береді [7]. Осылайша, графикалық өнер және станоктық графика саласындағы мамандарды даярлау кезінде оқытудың ғылыми негізделген дидактикалық принциптері мен көркем-шығармашылық педагогикаға негізделген құрылымдық оқу бағдарламасын құру қажеттілігі туындайды. Осындай принциптердің бірі - зейін мен белсенділік принципі. Студенттер оқу процесіне белсенді қатысқан кезде білімді өз бетінше меңгеру тиімдірек болады. Дәстүрлі оқыту ішіндегі кәсіби бағдарлаумен ұштастыра отырып, оқу қызметін жандандыру әдістері дәстүрлі қолданбалы өнердің әртүрлі аспектілерінде кәсіби шеберліктің жоғары деңгейіне ықпал ете отырып, графикалық өнерді оқытудың тиімділігіне және жас ұрпақты тәрбиелеуге әсер етеді.

Тағы бір маңызды қағида-беріктік, сапа принципі. Бұл қағида тұлғаның инновациялық дамуын және шығармашылық қызметтегі сәттілікті сипаттайды. Ол білім мазмұнын таным процестерімен байланыстырады және оқу материалын тереңірек түсінуге ықпал етеді. [8]

Теориялық білім - бұл әртүрлі педагогикалық құбылыстарды талдауға, қолдануға және түсіндіруге бағытталған ғылыми тәсілдердің, ұғымдар мен идеялардың жиынтығы. Оқытудағы графикалық өнер мен станок графикасында теориялық білім және практикалық дағдылар қажет. Бұл ақыл-ой дамуының негізі болып табылады, соның ішінде талдау қабілеті, сезімталдық, оқу және белсенділік, шығармашылық ізденіске бағыттайды. Жасанды интеллектті қолдану, саналы ойлау және білім мен оқу материалының мәнін, әсіресе графикалық өнердің әртүрлі түрлеріне қатысты терең түсінуге ұмтылу бұл білімді іс жүзінде дұрыс қолдануға мүмкіндік береді [9].

Графикалық өнер, станоктық графика және заманауи инновациялық технологиялар оқытудағы жетекші принциптердің бірі - теория мен практиканың өзара байланысы. Теория мен практиканың дұрыс өзара үйлесімділігі түлектердің заманауи кәсіпорындарда табысты жұмысқа орналасуына жағдай жасайды. Білім нақты өмірге және оларды практикалық қолдануға неғұрлым жақын болса, студенттердің хабардарлығы мен қызығушылығы соғұрлым жоғары болады.

Көрнекілік принципі оқуда да маңызды рөл атқарады. Оқытуда көрнекі және әртүрлі сезімдерді жеткізе білуі маңызды. Көрнекілікке оқу материалын әзірлеу кезінде иллюстрациялық құралдардың көмегімен ғана емес, сонымен қатар әртүрлі тактильді сезімдердің көмегімен қабылданатын жабдық арқылы да қол жеткізіледі. Бұл жалпы түсініктерді қалыптастыру үшін ғана емес, сонымен қатар даму процесінде болып жатқан өзгерістерді толық түсіну үшін, сондай-ақ тақырыптың тұтас байланыстарын, ерекшеліктері мен сипаттамаларын түсіну үшін маңызды [10].

Қол жетімділік принципі оқушылардың интеллектуалды, моральдық және эстетикалық дамуына, зерттелетін материалдың көлеміне және оқыту әдістеріне байланысты реттеледі. Бұл қағида шартты нормаларды анықтайды және орта деңгейде оқушылардың көркем шығармашылығын дамытуға ықпал етеді. Графикалық өнерде қол жетімділік принципі композицияның, стильдің, түстің және замануи технологиялық аспектілердің күрделілік деңгейін көрсетеді.

Демек, оқытудағы қол жетімділік принципі оқу материалының деңгейіне сүйене отырып, білімді жүйелі және кедергісіз беруге мүмкіндік беретін жүйелілік принципімен тығыз байланысты. Оқушылардың жеке айырмашылықтарын ескере отырып, қол жетімділік принципі дидактикалық ережелерге сәйкес жүзеге асырылады - қарапайымнан күрделіге, жалпыдан жекеге дейін. Керемет қабілеті бар дарынды студенттердің көпшілігі тезірек және тиімдірек үйрену қабілетімен сипатталады, олардың ақпаратты тез игеруі оларға бейнелеу және орындаушылық өнерде үлкен жетістіктерге жетуге мүмкіндік береді [11]. Утамаро Китогаваның "көркемдік Шеберлікке жол" атты мақаласында басқа көзқарас ұсынылған. Ол әр адамның туғаннан бастап графикалық өнер мен станоктық графикада белгілі бір әлеуеті бар деген идеяны талқылайды. Бұл әлеует әр адамға тән ерекше нәрсені білдіреді. Алайда, туа біткен қабілеттер сәттіліктің кепілі емес екенін түсіну маңызды. Бұл әлеуетті дамыту қолайлы жағдайларды, мүмкіндіктерді және дұрыс басшылықты қажет етеді. Білім мен әлеуметтік ортаның көркемдік қабілеттерін дамытуға әсері маңызды болып қала береді [12]. Сондықтан қол жетімділік принципі графикалық өнер мен станок графикасындағы негізгі принциптердің бірі болып қала береді. Вена мектебі аясында Франц Чижек ұсынған педагогикалық әдіс балаларға шығармашылық процесінде толық еркіндік береді.

Бұл әдістің мәні студенттерге оқулықтарды немесе сыртқы үлгілерді қатаң сақтамай, олардың көркемдік креативтік қабілеттерін қалыптастыру процесінде өздерінің бірегей ішкі сәйкестігін еркін білдіруге мүмкіндік беру болып табылады [13].

Графикалық өнер және станоктық графика саласындағы практикалық білім студенттерді өз бетінше кәсіби қызметке және шығармашылық ізденіске тартудың әлеуетті тәсілдерінің бірі болып табылады. Бұл сондай-ақ дәстүрлі кәсіби дағдылары бар заманауи педагогты қалыптастырудағы шешуші сәт. Графикалық өнер және станоктық графика маманы-оның жеке басы мен жеке талғамын көрсететін керемет өнер туындыларын жасай алатын суретші. Көркемдік ойлауды дамыту басқа суретшілермен өзара әрекеттесу, зерттеу және қарым-қатынас арқылы мүмкін болады [14]. Графикалық өнер және станоктық графика бойынша маман даярлау нақты тәсілді қажет етеді. Шеберлік жасалған өнер туындыларының көркемдік және эстетикалық аспектілерін қалыптастыра отырып, адам қызметінің негізіне айналады. Ол сондай-ақ өзін-өзі дамытуға, өзін-өзі тануға және тұлғаның шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Әдебиеттерді талдау кезінде бұл салада адамзаттың мәдени-тарихи және көркемдік-педагогикалық мұрасын тереңірек түсінуге негізделген жастарға көркемдік білім беру және эстетикалық тәрбие беру жүйесін одан әрі дамыту қажеттілігі әлі де бар екендігі көрінеді. Бұл жағдай графика өнерін жеткіліксіз зерттеуден ғана емес, сонымен қатар ғылыми түсінік әрдайым кәсіби суретшілердің шығармашылығымен сәйкес келе бермейді және нақты анықтамалары жоқ екендігін көрсетеді [15]. Юрий Пименов зерттеулеріне сәйкес, себептердің бірі "станоктық графика саласында жүйеленген және өзекті оқу материалдары мен әдістемелерінің болмауы мүмкін, бұл осы салада тиімді оқыту мен тәрбиелеуді шектейді" [16]. Осыған сәйкес, станоктық графика суретшілерін даярлау жүйесі арасындағы сәйкессіздік біздің ұлттық өнеріміздің құндылықтарын сақтауға бағытталған қазіргі білім беру жүйесінде айтарлықтай өзгерістерді талап етеді. Эстетикалық тәрбиенің маңыздылығы оқушылардың көркемдік білімі жалпы орта білім беру жүйесінің мазмұнын жаңғыртудың негізін құрайтындығымен, графикалық өнер

жастардың көркемдік-эстетикалық дамуының негізгі құралдарының бірі болып табылатындығымен ерекшеленеді [17].

Қазіргі уақытта Қазақстанның дүниежүзілік білім беру кеңістігіне кіру үдерісінде мұғалімдердің кәсіби даярлығына қажеттілік артып келеді. Ғылыми салада білімді технологияландыру бойынша зерттеулер пайда болуда, кәсіптік даярлықтың мазмұнды да, жеке аспектілеріне де, оның технологиялық аспектілеріне де қызығушылық дамуда. Оқу процесінде оқытудың жаңа технологиялары белсенді қолданылады [18]. Дәстүрлі станок графикасының әр түрінің негізгі белгілері оның принциптерін растайды:

- синкретизм-станоктық графиканың әрбір нақты түріндегі эстетика, мағына, көркемдік және шығармашылық идеялардың бірлігі;
- станоктық графиканың барлық белгілі түрлерінің тарихи көркемдік-технологиялық әдістерін болашақ ұрпаққа міндетті түрде беру;
- ғасырлық тарихи кезеңдерді қамтитын әр түрдің көркемдік дәстүрлерін сақтау;
- алдыңғы буынның тарихи көркемдік тәжірибесін қамтитын еңбектің ұжымдық сипаты;
- дәстүрлі станоктық графиканың белгілі бір түрінің аймақтық байланысы [19].

Нәтиже мен талдау. Демек, жалпыға бірдей танылған педагогикалық принциптерді қамтитын графикалық өнер саласындағы оқыту әдістемесін әзірлеу қажет:

- Ұлттық графикалық өнердің барлық түрлерін толық қамту;
- Эстетикалық тәрбие принциптерімен байланыс;
- Оқу бағдарламасын жүйелеу. Бұл графикалық өнердің әр саласының жан-жақты дамуына ықпал етеді және жоғары білікті педагогтарды дайындайды, сондай-ақ қазіргі заманғы графикалық өнер өндірісінің жандануы мен дамуына ықпал етіп, қоғамға жаңа қызығушылық тудырады.

Мәдени-білім беру ортасын зерттеу және өнер туындыларын жасау мыналарды анықтауға мүмкіндік береді:

Кәсіптік оқу орындарының түлектері қоғамда өз мамандықтары мен өнерін қолдайтын көркемдік-шығармашылық ортаны қалыптастырады.

Графикалық өнер мәдени және білім беру кеңістігінің ажырамас бөлігі болып табылады. Графикалық өнер студенттерді ынталандырады және оларды эмоционалды, шығармашылық тұрғыдан тұрақтандырады.

Өнер-бұл қолөнер сияқты субъективті сала. Сондықтан, егер тұлға мұғалімнің көзқарасына бағынса және өз сезімдерін қабылдаса, бұл оның өзін-өзі бағалауына нұқсан келтіруі және бірегейлігін жоғалтуы мүмкін. Мұғалімнің "талғамы" оқушылардың өнерге деген жеке көзқарасына кедергі келтірмеуі маңызды. Бұл олардың интеллектуалды және жеке тұтастығын сақтауға мүмкіндік береді. Өнерді бағалау көбінесе эстетикалық қабылдау мен рухани құндылықты ескеруді білдіреді. Сондықтан пайымдаулардағы шектеулерден аулақ болу керек және жеке тұлғаны тәрбиелеу кезінде өзінің бірегейлігін жоғалтпауға тырысу керек.

Қорытынды. Қазіргі уақытта елімізде ұлттық мәдениеттерді жаңғыртуға мүмкіндік туып отыр. Жасөспірімдерде жалпыадамзаттық мұра мен дүниетанымның қалыптасуы олар жас кезінен бастап ұлттық мәдениет пен салт-дәстүрлердің негіздерін игерген кезде пайда болатыны анық. Білім беру және тәрбиелеу жүйесі сабақтастық принципін сақтай отырып, бұған ықпал етуі керек.

Білім беру жүйесінің міндеттерінің бірі-оқушылардың рухани мәдениеттерін қалыптастыру және қоршаған әлемнің сұлулығын қабылдау, түсіну және бағалау қабілеті.

Демек, балалардың психикалық, моральдық, эстетикалық және патриоттық сезімдерін қалыптастыру міндетін оларды ұлттық графикалық өнермен біріктіру арқылы шешуге болады. Әрі қарай тереңдетілген зерттеуді колледждер мен жоғары оқу орындарында жүргізуге болады. Осылайша, ұлттық графикалық өнерді оқыту арқылы ұлттық мәдениетті қалыптастыру оқу-тәрбие процесінің маңызды бөлігіне айналады.

Өз ісінің мамандарын даярлау үшін шығармашылық ойлау, көркемдік имидж және кеңістікті қабылдау дағдыларын дамытатын оқытудың кешенді тәсілін қолдану қажет. Өнерге оқыту сонымен қатар көркемдік ойлауды, шығармашылық қиялды және басқа да кәсіби қасиеттерді дамытуға ықпал етеді.

Студенттердің графикалық өнерге деген қызығушылығын дамытуда, олардың эстетикалық талғамы және халық шығармаларына деген құрметі қалыптасады.

Әдебиеттер:

- [1] Графика өнері. Графикалық техниканың хронологиясы. – өнер және мәдениет туралы [Электронный ресурс]: - 2016
- [2] Бекқұлова, Сәуле Аблқайқызы. Қазақстанның бейнелеу өнерінің негізгі даму тенденциялары: мүсін, графика, 1960 - 1980 жж.: 17.00.04.- Мәскеу, 2018.- 177 б.: ил. АРАБ ОД, 61 18-17 / 19-3
- [3] Максяшин А.С., Народное искусство: их сущность и содержание: учебное пособие. – Екатеринбург: Издательский дом «Уральская государственная юридическая академия», 2012. 4 - 44 б., ISBN 978-5-7845-0380-0
- [4] В. В. Корешков, Л. В. Новикова / «Дизайн в системе профессиональной подготовки будущих учителей» – Вестник НБГУ. Москва, Россия – 2017. No 3 (20-25).
- [5] Chen Qiu, Kathy Kar-man Shum, Relations between caregivers' emotion regulation strategies, parenting styles, and preschoolers' emotional competence in Chinese parenting and grandparenting, Early Childhood Research Quarterly, Volume 59, 2022, Pages 121-133, ISSN 0885-2006, <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2021.11.012>
- [6] Markham May and Sue Warr, Teaching Creative Arts and Media 14+, ISBN-13: 978-0-33-523752-4 (pb) 978-0-33-523751-7 (hb) ISBN-10: 0-33-523752-5 (pb) 0-33-523751-7 (hb) eISBN: 978-0-33-523997-9, Printed in the UK by Bell & Bain Ltd, Glasgow –2019. P. 85
- [7] Onal Abisheva, Maria Derbisova, Anar Tanabayeva; Aknur Karbozova, Interconnection of fine arts and other disciplines. - Педагогика и психология - No 4(49) – 2021. ISSN 2077-6861
- [8] Abisheva O., Қораласбек А. Взаимосвязь арт образования с другими дисциплинами // Педагогика и психология. – 2022. – No 2(51). – С.149–158: DOI: 10.51889/2022-2.2077-6861.17 [Электронный ресурс]: URL: <https://journal-pedpsy.kaznpu.kz/index.php/ped/article/view/853> (дата обращения: 3.12.2022)
- [9] Amangeldina D. S., THE PERCEPTION OF ART AND THE FORMATION OF AN IMAGE A VISUALBASIS// International conference «Global Science and Innovation» Chicago, USA 2013, P. 500–513.
- [10] Clark, Gilbert. Teaching talented art students: principles and practices / Gilbert Clark, Enid Zimmerman. p. cm. Includes bibliographical references and index. ISBN 0-8077-4445-X (pbk.), Printed on acid-free paper Manufactured in the United States of America, 2016.
- [11] Әбенбаев С., Әбиев Ж., Педагогика: Оқу құралы. – Астана – Фолиант, 2009. 336 б., ISBN 9965-35-795-1
- [12] Adal Raja, Beauty in the age of empire: Japan, Egypt, and the global history of aesthetic education Raja Adal. Description: New York: Columbia University Press, 2019, ISBN 9780231549288, <https://doi.org/10.7312/adal19120>
- [13] Margaret Macintyre Latta and Elaine Ch, Teaching the Arts to Engage English Language Learners. ISBN 0-203-83723-1 Master e-book, 2020, P. 239-40
- [14] Ивахнова Л.А., Концепция и содержание программы подготовки магистра по направлению «Художественное образование. Изобразительное искусство» // Омский научный вестник. Серия: Общество, история, современность. – Омск, 2011. – No 3(98). С. 188–192.
- [15] Асқарова Ж. А., Иманкулова Л.Б., «Кәсіби білім беру жүйесіндегі педагогикалық технологиялар»: Оқу құралы. – Алматы: «Қыздар университеті» баспасы, 2015. 189 б.
- [16] В.Ф. Максимович, Теоретико-методологические основы подготовки специалистов в области графического искусства. Научный диалог - Выпуск No 12 (60), - 2016.
- [17] Оспанов С.И. Жоғары оқу орнында білімдендірудің заманауи технологиялары: Оқу-әдістемелік құрал. Современные технологии образования в высшей школе: Учебно-методическое пособие. Problems of improvement of modern technology education in high school: Training handbook / С.И. Оспанов. – Алматы, 2015. ISBN 978-601-224-648-3
- [18] Laura Ibrayeva, Janet Helmer, Anna Cohen Miller, “Thinking outside the Yurt”: Kazakhstani upper secondary school teachers' beliefs about the nature of creativity and creative students, Thinking Skills and Creativity, Volume 46, 2022, 101176, ISSN 1871-1871, <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2022.101176>. (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1871187122001791>).
- [19] Tyson E. Lewis, Megan J. Lavery Editors Art's Teachings, Teaching's Art Philosophical, Critical and Educational Musings, ISBN 978-94-017-7190-0, Springer Dordrecht Heidelberg New York London, 2018. P. 1-16. MPHTI 14.35.01 10.51889/2077-6861.2023.1.30.029N.T. SARTAYEVA I, E.

АВТОРЛАР ЖӨНІНДЕ МӘЛІМЕТ

Кулсариева А.Т., Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан, ф.ғ.д., "көркем білім" кафедрасының профессоры, e-mail: a.kulsariyeva@abaiuniversity.edu.kz

Шайгозова Ж.Н., Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан, п.ғ.к., "көркем білім" кафедрасының қауымдастырылған профессоры, e-mail: zanna_73@mail.ru

Байгутов К.А., Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан, PhD, "көркем білім" кафедрасының аға оқытушысы, e-mail: karimkhan.art@gmail.com

Ибрагимов А.И., п.ғ.к., Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Қазақстан, Алматы, e-mail: aman.07@inbox.ru

Пономарева Ю.Д., Абай атындағы Қазақ ұлттық университетінің 1 курс магистранты. Қазақстан, Алматы қ., e-mail: uliayp125@gmail.com

Нарикбаева Л.М., Педагогика ғылымдарының докторы, профессор, «Музыкалық білім беру және хореография» кафедрасы, Өнер, мәдениет және спорт институты, Абай ат. ҚазҰПУ, Алматы қ., Қазақстан, e-mail: Lora_mn05@mail.ru

Дарибаева М., Абай ат. ҚазҰПУ музыкалық білім және хореография кафедрасы, "7М01402– Музыкалық білім" мамандығының 2-курс магистранты, Алматы қ., Қазақстан, e-mail: marzhan_1997@mail.ru

Ибраева К.Е., п.ғ.к., доцент, Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университет, Алматы, Қазақстан, e-mail: kamar.sulu@mail.ru

Нодиров Д.Т., доцент, Қоқанд Мемлекеттік педагогикалық университет, Қоқанд, Өзбекстан, e-mail: nosirovdilmurad@gmail.com

Сүлеймен А., Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің 1 курс магистранты, e-mail: arayka.sss@mail.ru

Бейсембаева М.М., Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, магистрант, Алматы. Қазақстан, e-mail: makosyabeisembaeva@gmail.com

Молданиязов Н.Е., Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің 1 курс магистранты. Қазақстан, Алматы қ., e-mail: nurbol.cop123@gmail.com

Токтасын Д.Е., магистрант, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Қазақстан, Алматы, e-mail: t.dan.00@mail.ru

СВЕДЕНИЕ ОБ АВТОРАХ

Кулсариева А.Т., Казахский национальный педагогический университет имени Абая, г. Алматы, Казахстан, д.ф.н., профессор кафедры «Художественного образования», e-mail: a.kulsariyeva@abaiuniversity.edu.kz

Шайгозова Ж.Н., Казахский национальный педагогический университет имени Абая, г. Алматы, Казахстан, к.п.н., ассоциированный профессор кафедры «Художественного образования», e-mail: zanna_73@mail.ru

Байгутов К.А., Казахский национальный педагогический университет имени Абая, г. Алматы, Казахстан, PhD, старший преподаватель кафедры «Художественного образования», e-mail: karimkhan.art@gmail.com

Ибрагимов А.И., к.п.н., Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Казахстан, г. Алматы, e-mail: aman.07@inbox.ru

Пономарева Ю.Д., Магистрант 1 курса казахского национального педагогического университета имени Абая. Казахстан, г. Алматы e-mail: uliayp125@gmail.com

Нарикбаева Л.М., Доктор педагогических наук, профессор, кафедра «музыкального образования и хореографии», Институт искусств, культуры и спорта, КазНПУ им.Абая, г.Алматы, Казахстан, e-mail: Lora_mn05@mail.ru

Дарибаева М., магистрант 2 курса образовательной программы “7M01402– Музыкальное образование”, кафедра музыкального образования и хореографии КазНПУ им.Абая, г.Алматы, Казахстан, e-mail: marzhan_1997@mail.ru

Ибраева К.Е., к.п.н., доцент, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан. e-mail: kamar.sulu@mail.ru

Нодиров Д.Т., доцент, Кокандский Государственный педагогический университет, Коканд, Узбекистан, e-mail: nosirovdilmurad@gmail.com

Сулеймен А., магистрант 1 курса Казахского национального педагогического университета имени Абая, e-mail: arayka.sss@mail.ru

Бейсембаева М.М., Казахский национальный педагогический университет имени Абая, магистрант, Алматы. Казахстан, e-mail: makosyabeisembaeva@gmail.com

Молданязов Н.Е., Магистрант 1 курса казахского национального педагогического университета имени Абая. Казахстан, г. Алматы e-mail: nurbol.cop123@gmail.com

Токтасын Д.Е., магистрант, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Казахстан, Алматы, e-mail: t.dan.00@mail.ru

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Kulsariyeva A.T., Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, Doctor of Philosophy, Professor of the Department of "Art Education", e-mail: a.kulsariyeva@abaiuniversity.edu.kz

Shaigozova Zh.N., Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of "Art Education", e-mail: zanna_73@mail.ru

Baigutov K.A., Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, Ph.D., senior lecturer of the Department of "Art Education", e-mail: karimkhan.art@gmail.com

Ibragimov A.I., c.p.s., Abai Kazakh National Pedagogical University, Kazakhstan, Almaty, e-mail: aman.07@inbox.ru

Ponomareva U.D., Master student, Kazakh National Pedagogical University of Abay, Kazakhstan, Almaty e-mail: uliayp125@gmail.com

Narikbayeva L.M., Doctor of pedagogical sciences, professor, department of music education and choreography, Institute of arts, culture and sports, Kazakh National Pedagogical University after Abay, Almaty, Kazakhstan, e-mail: Lora_mn05@mail.ru

Daribayeva M., 2-nd year master's student of the educational program "7M01402-Music education", department of music education and choreography of Kazakh National Pedagogical University after Abay, Almaty, Kazakhstan, e-mail: marzhan_1997@mail.ru

Ibrayeva K., Associated Professor, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, e-mail: kamar.sulu@mail.ru

Nodirov D., Associated Professor, Kokand State Pedagogical University, Kokand, Uzbekistan, e-mail: nosirovdilmurad@gmail.com

Suleimen A., 1st year undergraduate student of the Abai Kazakh National Pedagogical University, e-mail: arayka.sss@mail.ru

Beisembayeva M.M., Abai Kazakh National Pedagogical University, master's student, Almaty, Kazakhstan, e-mail: makosyabeisembaeva@gmail.com

Moldanyazov N.E., Master student, Kazakh National Pedagogical University of Abay, Kazakhstan e-mail: nurbol.cop123@gmail.com

Toktasyn D.E., master's student, Abai Kazakh National Pedagogical University, Kazakhstan, Almaty, e-mail: t.dan.00@mail.ru